

భారతి
కార్తీకము

భారతి

సంపుటము 28
సంచిక 11

గుండెలో దీపాలు

శ్రీ దాశరథి

ఈ శిథిలాలయమున జనించిన చిక్కని శర్వరీ తమో
రాశి శిఖాగ్రసీమ వదరా! ఒకదీపము పెట్టివత్తెమా;
వేళములేని ఈబ్రదుకు వీధులవెచ్చని దీపమాలికా
వేళలకాంతి నింపుదము, నిండుమురా! నవకాంతి దుగ్ధముల్.

ఈదీపములచుట్టు చీకటులు పోనేలేదు; దయ్యాలటల్
పాదుల్ కట్టక కూరుచున్నవి; నిశాపక్షింద్ర పక్షియు తెం
తోదూరానకు గాలిపీచినవి; ముద్దుల్ గుల్కు దీపములం
దేదో చల్లదనము ప్రాకినది, తెమ్మి! వేడి పుట్టింపగ

దూరదూరాల దీపాల తోరణాల
భరతవీరుల నెత్తుటి వరద కలదు;
అందులో విచ్చె బంగారు టంబుజములు
భరతమాతృ వదముల వ్రాలుకొరకు

గుండెలను పిండి ప్రమిదలనిండ స్నేహ
మొలికి ప్రేమాగ్ని కళికలు నిలువరమ్ము!

చీకటులుత్రావి మర్రిల్లి జీర్ణకుటిని
గుఱకవెట్టెడి జనుల మేల్కొలుపలెమ్ము.

ఇచట నిరుపేదవాడు కోపించినాడు
దివ్యదీపావళి దీపదీధితులటు;
ప్రేయసీ హృదయాంతర వీధులందు
ప్రియుడు వెలిగించినాడు దీపికలునేను

కోటిమందార పుష్పాల తోటవోలె
దీపికాతోరణమ్ముల తేజరిల్లె;
యుగయుగమ్ముల చీకటిపొగల అరలు
తగులబడిపోయె దీపాల సెగలలోన

అన్మదంగనా గుణిరాధరాంగణమున
మొలకనవ్వులవోలె దివ్యెలు లసింఁచె;
నీల కాసారమున రమణీయ కమల
కళికలటు దీపమాల చీకటుల దోచె.

నవయువక రక్తనాళాల నడుమ పారు
నూత్న చైతన్యధారయే నూనెగాగ
చీకటులు నింపుకొన్న మృతాన్నికరంద
మీ ఇలాగోళకమ్ము వెల్లింతు నేను.

అంగ్లో - ఈజిప్షియన్ సమస్య

శ్రీ సీతారామ్

సూయ్, సూడాన్లపై ఆధిపత్యం కోసం నేడు బ్రిటన్ ఈజిప్టులమధ్య వచ్చిన కలహం అట్లాంటిక్ పాక్ దేశాల పూర్వహతు భంగపాటు కలిగిస్తున్నది. అయితే పర్షియాలో పెట్రోలియం పరిశ్రమ సమస్య వలె కాంతి యుతంగా పరిష్కారం కాకపోతే ప్రపంచ యుద్ధ ప్రమాదం పొడవైనట్లు, ఈజిప్టు సమస్యలో కనపడదు. పర్షియాలో రష్యా సేనల ప్రవేశానికి అవకాశమిచ్చే గొడవ ఒడంబడికవంటిది కాని మరొక ఒడంబడిక గాని ఈజిప్టు రష్యాల మధ్య లేదు. రష్యా ఈజిప్టుల మధ్య మైత్రిగాని శత్రుత్వం గాని లేవు.

చిరకాలం బ్రిటిష్ వారి ఆక్రమణలో రాజకీయ ఆర్థిక సైనిక దాస్యం అనుభవించిన ఈజిప్టుకు బ్రిటిష్ సైనిక బలాన్ని నిర్లక్ష్యపెట్టి సూయ్ సూడాన్ ప్రాంతాలపై ఆధిపత్యం వహించడానికి కృషిచెయ్యగల ధైర్యం కేవలం నేటి ప్రపంచపరిస్థితులవల్లనే సమకూరింది. ఈజిప్టు సైనికబలం బొత్తిగా న్యూనం. అయినప్పటికీ బ్రిటన్ వంటి సామ్రాజ్య ప్రభుత్వాన్ని ఎదిరించడానికి సాహసం ఈజిప్టుకు పర్షియాకువలెనే ప్రపంచ రాజకీయ పరిస్థితుల వల్లనే చిక్కింది. పూర్వంవలె పరరాజ్యాలను ఆక్రమించుకోగల అవకాశం గాని ధైర్యం గాని యూరోపియన్ సామ్రాజ్యాలకు నేడు లేదు. ఈ సత్యాన్ని గ్రహించి క్రమక్రమంగా రాజకీయ ఆర్థిక ప్యాతంత్ర్యాలను అర్పించుకోవడానికి యత్నిస్తున్న చిన్న చిన్న రాజ్యాలలో ఈజిప్టు ఒకటి. (రాజ్యవిస్తీర్ణతను బట్టిగాక సైనిక ఆర్థిక బలాలనుబట్టి రాజ్యాలు చిన్నవిగాను పెద్దవిగానూ పరిగణింపబడుతున్నాయి.)

ఈజిప్టుకు సంబంధించినంతవరకూ 2లక్షయొగవల్ల విధించబడిన రాజకీయ ఆర్థిక దాస్యం నుంచి విముక్తి పొందాలంటే సూయ్ కాలువ సూడాన్ దేశమూ బ్రిటిష్ వారి హస్తాలనుంచి తొలగి

తమ ఆధిపత్యం ఏర్పడడం అవసరమని ఈజిప్టునాయకుల అభిప్రాయం.

కాని సూయ్ కాలువ నాకావాణిజ్యానికి, సైల్ నదీ దేవత ప్రసాదమని పేరు పొందిన ఈజిప్టుకు ఆర్థికసౌభ్యవం చేకూరాలంటే సూడాన్ దేశంపై ఆధిపత్యం అవసరమని ఈజిప్టునాయకుల అభిప్రాయం. వర్షాలు ఏ ఋతువులోనూ కావలసి నంతగా లభించక, వ్యవసాయానికి కేవలం సైల్ నదీ జలాలపైనే ఆధారపడే ఈజిప్టు, సూడాన్ దేశంపై ఆధిపత్యం కోరడంలో ఆశ్చర్యం లేదు. ఈజిప్టు ఆర్థిక జీవనానికి సూడాన్ అవసరమనే విషయాన్ని పూర్వం బ్రిటిష్ పరిపాలకులే నిరూపించారు.

టర్క్ మెన్ సుల్తాన్ కింద సామంత ప్రతిపత్తి అంగీకరిస్తూ, క్రియలో సర్వస్వతంత్రుడై ఈజిప్టును స్వతంత్రరాజ్యంగా పరిపాలించినమహమ్మద్ ఆలీ సైల్ నదీ లోయ ప్రాంతమంతా ఒకేపరిపాలనలో ఉండవలసిన అవసరాన్ని గ్రహించి సూడాన్ దేశాన్ని జయించాడు. ౧౮౨౧లో సూడాన్ ఈజిప్టుఆధిపత్యం క్రిందికి వచ్చింది. ౧౮౮౨లో సూడాన్ నాయకుడు మహమ్మద్ ఈజిప్టును ధిక్కరించి సూడాన్ లో స్వతంత్ర పరిపాలన నెలకొల్పాడు. అదే సంవత్సరం బ్రిటిష్, ఫ్రెంచి వ్యాపారుల ఆర్థిక దాస్యానికి లోబడిన ఈజిప్షియన్ షేడ్స్ పైన (టర్క్ మెన్ సుల్తాన్ నియామకంలోని వైస్రాయి) ఈజిప్టు జాతీయనాయకులు తిరుగుబాటు చేశారు. బ్రిటిష్ సైన్యాలు సంబంధ తిరుగుబాటు నడిచితేసి ఈజిప్టును ఆక్రమించుకుని షేడ్స్ ను తమ చేతి కిలుబొమ్మగా చేసుకున్నారు. ఈజిప్టులో కల్లోలాన్ని అణిచి వేసిన బ్రిటిష్ వ్యాపారులు సూడాన్ విషయంలో ఈజిప్టు పరిపాలకునితో ఏకీభవించారు. ౧౮౯౮లో లార్డ్ కిచెనర్ నాయకత్వం కింద బ్రిటిష్, ఈజిప్షియన్ సేనలు సూడాన్ పై దండెత్తి ఆక్రమించుకున్నాయి. ౧౮౯౯లో బ్రిటిష్, ఈజిప్టు

యన ప్రభుత్వం ద్వంద్వ పరిపాలన సూదానలో సెలకొల్పబడింది. పేరుకి ఇది ద్వంద్వ పరిపాలనే కాని వాస్తవంగా ఆ వాటినుంచి ఈనాటివరకూ సూదాన్ లో పరిపాలిస్తున్నది బ్రిటిష్ వారే.

ఈజిప్టుఆర్థిక వ్యవస్థను తమనుప్పట్లో పెట్టుకున్న బ్రిటిష్ వారికి సూదాన్ ఈజిప్టు ఆర్థిక సహకారావశ్యకతలూర్తిగా బోధపడినందువల్లనే లార్డ్ కిచ్చెనర్ దూర దృష్టితో ఇట్టి ఏర్పాటు చేశాడు. ఇప్పుడు సైకో వదీ లోయ ప్రాంతముల ఆర్థికంగా ఏకాధిపత్యం కింద కాని పరిపూర్ణ సహకారాన్ని చేకూర్చే వ్యవస్థ కింద కాని ఉంచడం అవసరం కాదని బ్రిటిష్ వారు వాదిస్తున్నారంటే, ఇది బూటకం. ఇట్టి వాదనలోని అంతర్వ్యం బోధపడుతూనే ఉంది. ఆర్థికంగా సర్వస్వతంత్రవ్యవస్థను పొందాలని ప్రయత్నిస్తున్న ఈజిప్టునుంచి తమ సైన్యాలను ఉపసంహరించుకున్నప్పటికీ, ఆ దేశాన్ని ఆర్థికంగా తమ నుప్పట్లో ఉంచుకోవడానికి బ్రిటిష్ వారు సూదాన్ దేశాన్ని తమ ఆధిపత్యంలోనే ఉంచుకోవాలని కోరుతున్నారు.

సైకో వదీ ప్రాంత దేశాలైన ఈజిప్టు, సూదాన్ దేశాల మధ్య రాజకీయసమస్యను పరిష్కరించాలంటే బ్రిటిష్ వారు సూదాన్ దేశం నుంచి నిష్క్రమించడం అత్యంతవశ్యకం. సూదాన్ దేశానికి ఎట్టి రాజకీయవ్యవస్థ నిచ్చినా, ఎంతవరకూ రాజకీయ స్వాతంత్ర్యాన్ని ఇచ్చినా, ఆర్థికంగా ఈజిప్టుతో సహకారంకోసం రెండు దేశాల మధ్యనూ ఏకో ఒక విధమైన బాంధవ్యం అవసరం కాక తప్పదు. అందువల్ల ఉభయదేశాలకూ క్షేమకరమైన రాజకీయ బాంధవ్యాలను ఏర్పాటు చేసుకోవడానికి సూదాన్ నుంచి బ్రిటిష్ సేనలు, బ్రిటిష్ పరిపాలకులు నిష్క్రమించడం అవసరమౌతుంది. బ్రిటిష్ వారి ప్రాబల్యం తొలగిందే ఈజిప్టు స్వాతంత్ర్యవ్యవస్థ నాను మాత్రంగానే ఉండిపోతుంది.

ఇది సాధించడం కోసమే ఈజిప్టు ప్రభుత్వం ౧౯౩౬ లో బ్రిటిష్ ప్రభుత్వంతో చేసుకొన్న ఒక సంబంధిక ను రద్దు నెయ్యడానికి కృషి చేసింది. కాని ఈజిప్టువంటి బలహీనమైన రాజ్యం, బ్రిటన్ వంటి బలవంతైన సామ్రాజ్యాన్ని ఎదిరించి అట్టిది సాధించడం నుద్దటం. అందువల్లనే నేటికి ప్రపంచ పరిస్థితులు ఆధారంగా బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యానికి ఆయువు ధృతు

వంటిదైన సూయజ్ కాలువ వద్ద బ్రిటిష్ వారిని సాధించాలని ఈజిప్టు ప్రయత్నిస్తున్నది.

వాస్తవానికి సూయజ్ కాలువ వ్యాపారరీత్యా మిగతా వ్యాపార దేశాల కంటే ఈజిప్టుకు ప్రధానం కాదు. సర్వదేశాలకూ ప్రయాణ యోగ్యమైన ప్రపంచ రహదారులు ప్రత్యేక దేశాల అధీనంలో ఉండడం కంటే అంతర్జాతీయసంస్థల ఆధిపత్యంలో కాని, ప్రపంచ రాజ్యాల ఒప్పందాల ప్రకారం కాని నిర్వహించబడవలసిన అగత్యాన్ని నేడు సర్వ రాజ్యాలూ గుర్తించవలసిన మాట నిజమే. సూయజ్ కాలువ ప్రాంతాన్ని తమ కొప్పగించాలని ఈజిప్టు కోరడం సక్రమం కాదు. కాని ఇదే కారణం ఆధారంగా, సూయజ్ ప్రాంతం నుంచి బ్రిటిష్ సైనిక కేంద్రాన్ని కూడా తొలగించడం అవసరమని చెప్పాలి. ముఖ్యంగా మూడో ప్రపంచ యుద్ధం పోవడాపు తున్న నేటి పరిస్థితులలో ఇట్టి ప్రాంతాలను అగ్ర రాజ్యాల అధీనంలో ఉంచినవల్ల, సమీపంలోని చిన్న రాజ్యాలకు ముప్పు ఆధికం.

ఒక విధంగా సూయజ్ కాలువ చరిత్ర ప్రపంచ రాజకీయాల పరిణామంలో చూస్తే చిత్రంగా కనపడుతుంది. మొట్టమొదట ఆరేళ్లు మినహా, ఈ కాలువ నిర్మించబడినది మొదటూ బ్రిటిష్ వారి ఒడ్డికలోనే ఉంది. కాని ఈ కాలువ నిర్మాణాన్ని మొట్టమొదట నిరోధించినది బ్రిటిష్ ప్రభుత్వమే. నేటి ప్రపంచ రాజకీయాలలోనూ, అగ్ర రాజ్యాల యుద్ధ వ్యూహాలలోనూ, పూర్వయుద్ధాలూ రాజకీయ తంత్రాలలోనూ బ్రిటన్ అవసరాలనుబట్టే సూయజ్ కాలువ ప్రాధాన్యం పరిగణించబడుతోంది.

క్రీస్తు పూర్వం ౧౩౦౦ ప్రాంతాల సైకో వదీ నుంచి సూయజ్ దక్షిణకొనకు ఒక కాలువ ఉండేదనీ, ఈజిప్టులో మహమ్మదీయులు మొదట పరిపాలన స్థాపించినప్పుడు కైరో నుంచి ఒక కాలువ ఉండేదనీ కొందరు చరిత్రకారులు వ్రాశారు. అయితే సముద్రం దక్షిణానికి తీసిపోయినందువల్ల అది పూడిపోయింది.

వాస్తవికంగానూ యూరప్ నుంచి భారతదేశానికి అగ్రకామ చుట్టివచ్చే సముద్ర మార్గాన్ని కనిపెట్టినప్పుడు, భారతదేశానికి గుమార్తాన్ని నిర్మించాలని శ్రమించి వారు జర్మను వీధి కృషి చేశారు.

మూయజ్ వద్ద కాలవను త్రవ్వతని ఈజిప్షియన్లు ప్రయత్నించారు. టర్క్ షుల్టర్ ఈ యత్నాన్ని నిరోధించాడు. ఫ్రెంచి రాజు పథాలు గవర్నరు గారి కంటే తొలగిపోయింది. ప్రయత్నించాడు. కాని అప్పుడు కూడా కొనసాగలేదు.

భారతదేశాన్ని జయించాలని కలలు కన్న సెపోలియన్ ఈజిప్టును ఆక్రమించుకున్నప్పుడు (౧౮౬౯) కాలవ త్రవ్వడానికి ఆ ప్రాంతాన్ని సర్వే చేయించాడు. కాని సెపోలియన్ నాకాయలం బ్రిటిష్ నాకాదగాధిపతి సెల్ఫువల్ల పరాజయం పొందడంతో ఈయత్నం కొనసాగలేదు.

అప్పటికి ప్రపంచవాణిజ్యం విరివిగా వృద్ధి చెందింది. సకల సంపద్యమృద్ధమైన ఆసియాలో సామ్రాజ్యాలను విజృంభించే సుకొవాలి, వాణిజ్య భివృద్ధివల్ల తమ దేశాల సంపద వృద్ధిచేసుకోవాలని కాంక్షించిన యూరోపియన్లకు మూయజ్ ప్రాంతం యూరప్ నుంచి ఆసియాకు సమీపమార్గం చూపింది. యూరప్ నుంచి భారత దేశానికి మార్గాన్ని కనిపెట్టడం ఎంత ప్రధాన ప్రపంచ చరిత్ర ఘట్టమో, మూయజ్ కాలవ మార్గాన్ని లభింపజేసుకోవడంకూడా అంతటి ప్రధానమైనదని అప్పుడు భావించబడింది.

ప్రపంచ వాణిజ్యభివృద్ధికి, 'ప్రపంచ పునరుద్ధరణకూ' దీక్ష వహించిన సెంట్ మెమోన్స్ సామ్రాజ్య మూయజ్ కాలవ ప్రాధాన్యాన్ని గ్రహించి, ౧౮౬౬ నుంచి కృషిచెయ్యి వారంభించింది. ౧౮౬౯లో సామ్రాజ్యం చెందిన రెస్పెక్ట్ అనే ఫ్రెంచి ఇంజనీరు ఈజిప్టు ఫెడీక్ అనుమతి పొంది మూయజ్ కెనాల్ కంపెనీ స్థాపించాడు. అప్పుడు బ్రిటిష్ ప్రధానిగా ఉన్న లార్డ్ పామర్స్టన్ టర్క్ షుల్టర్ పై ఒత్తిడి తెచ్చి ఈ యత్నాన్ని విరమింప చెయ్యాలని చూశాడు. ఈ కాలవ త్రవ్వనట్లయితే బ్రిటిష్ వారి నాకాబలాధిక్యత ఖీణించగలదని, బ్రిటిష్ వారి పై వైరం సాధిస్తున్న ఫ్రెంచివారు కుట్రపన్ని ఈ పన్నాగం వేరారని పామర్స్టన్ అన్నాడు. టర్క్ షుల్టర్ సమృద్ధిచినప్పటికీ రెస్పెక్ట్ మూయజ్ కెనాల్ కంపెనీని స్థాపించి వాటాలు అమ్మడు. ఫ్రాన్స్, టర్క్, ఈజిప్టు ప్రభుత్వాలు వాటాలను కొన్నాయి. బ్రిటన్, రష్య, అమెరికా, ఆస్ట్రేలియా ప్రభుత్వాలు ఈ నిర్మాణంలో జోక్యం

కలుగజేసుకోలేదు. ౧౮౬౯ లో టర్క్ ఈజిప్టుల అనుమతితో మూయజ్ కాలవ నిర్మాణం ప్రారంభమయింది. ఈజిప్టు ప్రభుత్వం వద్ద ౯౯ ఏళ్ళకు కంపెనీ కంట్రాక్టు తీసుకుంది. (౧౯౬౯ లో కాలవ ఈజిప్టు ప్రభుత్వం ఆధీనమౌతుంది.) ౧౮౬౯ నవంబరు ౧౬ వ తేదీన కాలవలో నాకాయానం ప్రారంభమయింది. మధ్యగరాసముద్రపు రేవు పార్టీ సయిద్ నుంచి, ఎర్రసముద్రపు రేవు మూయజ్ రేవువరకు కాలవపొడుగు నూరుమైళ్ళు. క్రమ క్రమంగా కాలవ వెడల్పు చెయ్యబడింది.

నిర్మాణమైనది మొదలు నాకాయానం నానాటికి వృద్ధిచెంది టర్క్ పన్ను ద్వారా కంపెనీకి ఆదాయం అధికమయింది. మూయజ్ కాలవనుండే అన్ని రాజ్యాలు నాకలకు ప్రయాణసౌకర్యం లభించింది. భారత దేశంలో తమ సామ్రాజ్య రక్షణకు మూయజ్ కాలవ ప్రాధాన్యాన్ని గ్రహించిన లార్డ్ కిషెన్ ర్ బ్రిటిష్ ప్రభుత్వానికి చేసిన మాననాన్ని అప్పటి బ్రిటిష్ ప్రధాని డి. క్లైర్ గ్రహించాడు. ఈజిప్టు ప్రభుత్వం అర్థికంగా చిక్కులలోపడి ధనంకోసం బ్రిటిష్ ఫ్రెంచి వ్యాపారుల సహాయం కోరిన సమయాన్ని కనిపెట్టి, ౧౮౮౫లో మూయజ్ కెనాల్ కంపెనీలోని ఈజిప్టు ప్రభుత్వవాటాలను బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం కొనివేసింది. దీనితో కంపెనీ పైన బ్రిటిష్ వారికి పూర్తి అధికారం లభించింది. అయితే ఈనాటికీ కంపెనీ కార్యాలయం ఫ్రెంచి ఉద్యోగుల చేతిలోనే ఉంది.

ప్రపంచ వాణిజ్యంలో ప్రధానస్థానం అలంకరించిన మూయజ్ కాలవను ఏ ఒక్క ప్రభుత్వం అధీనంలోను ఉండనివ్వరాదని అన్ని రాజ్యాలు ప్రయత్నించాయి. రాజ్యాలమధ్య వైరాలతోనూ యుద్ధాల నూతో నిమిత్తం లేకుండా యుద్ధ సమయంలో కాని శాంతి సమయంలో కాని అన్ని దేశాల నాకలకు సమాన ప్రయాణ సౌకర్యాలను ఏర్పాటు చేస్తూ ౧౮౮౮లో బ్రిటన్, రష్య, ఫ్రాన్స్, జర్మనీ మొదలైన దేశాలు కాన్స్టాంటినోపల్ ఒడంబడిక చేసుకున్నాయి. కాని క్రియలో ఇదెన్నడూ జరగలేదు. రెండు ప్రపంచ యుద్ధాలలోనూ కాలవకు రెండు వైపులా ఆలెగ్జాండ్రీయా రేవులోనూ, ఎర్ర సముద్రంలోనూ బ్రిటిష్ యుద్ధనౌకలు కాపలావేసి, శత్రు రాజ్యాలు నాకలను మూయజ్ కాలవను ప్రవేశించనివ్వలేదు.

అసియాలోని వారి సామ్రాజ్య రహదారి కావడంవల్లనూ, బ్రిటిష్ పెట్రోలియం పరిశ్రమ ప్రాంతాలకు అతీతమీవంటి ఊహించువల్లనూ, బ్రిటిష్వారికి మాయన్ కాలవ ఆయువుపట్టయింది. అసియానుంచి పెట్రోలియం, పత్తి, జవపనార మొదలైన ముడి వస్తువులు బ్రిటన్ కు ఈ కాలవ ద్వారానే రవాణాకావాలి. తిరిగి బ్రిటిష్వారు తయారుచేసిన పారిశ్రామికోత్పత్తి ఈ కాలవ ద్వారానే అసియా దేశాలకు రవాణా కావాలి. పర్షియన్ పెట్రోల్ ఈ కాలవ ద్వారానే బ్రిటిష్ సాకాబులకు ప్రపంచ న్యాపారానికి రవాణా అవుతుంది.

పందొమ్మిదవ శతాబ్దంలో బ్రిటిష్ సామ్రాజ్య ప్రభుత్వం తమ సాకాబులలో అత్యధికభాగాన్ని ముగ్యగరాప్రాంతంలో కేంద్రీకరించింది. ద్వితీయ ప్రపంచ సంగ్రామకాలంవరకూ ముగ్యగరా సముద్ర ప్రాంతం బ్రిటిష్ సాకాబుల అధీనంలోనే ఉంది. ఇప్పుడు అమెరికన్ సాకాబులానికి చెందిన బలీయ మైన ఆరవ అమెరికన్ సాకాదళం ముగ్యగరా సముద్రంలో కేంద్రీకరించబడిఉంది. ద్వితీయ ప్రపంచ సంగ్రామం ప్రారంభంలో అమెరికన్ సాకాదళం అత్యధికభాగం పసిఫిక్ మహాసాగరంలో మాత్రమే కేంద్రీకరించబడింది. సంగ్రామం ఆనంతరం పసిఫిక్ మహాసాగరం, అట్లాంటిక్ మహాసాగరాలలో కంటే పెద్ద సాకాదళాన్ని ముగ్యగరాసముద్రంలో అమెరికా కేంద్రీకరించింది. బహన్ సామ్రాజ్య ప్రభుత్వం పాశ్చాత్యుల అసియా రాజ్యాలకు ముప్పు తెచ్చిన ఉధియ సంగ్రామాల ముగ్యకాలంలో పెర్ల్ హార్బర్ (హానాయ్ దీవులు), సింగపూర్ సాకాశ్రయాలు ప్రాధాన్యత వహించినప్పటికీ, ప్రపంచ చరిత్రలో అనేక శతాబ్దాలుగా తూర్పు ముగ్యగరాతీర ప్రాంతంలోనే అగ్రరాజ్యాల బలాబలాలు పరీక్షించుకోబడుతూ వచ్చాయి.

పందొమ్మిదవ శతాబ్దం ఉత్తరార్ధంలో ముగ్యగరా సముద్రంలోనికి రష్యన్లకు ప్రవేశ వివస్యకుండా నిరోధించడానికి బ్రిటిష్ సాకాబుల కృషిచేసింది. ౧౯౪౦ లో బ్రిటన్ బెర్మన్లు దండయాత్ర జరుపుతారనే భయం అధికంగా ఉన్నప్పటికీ లక్ష్య పెట్టక, ప్రధాని విన్స్టన్ చర్చిల్ మాతృదేశాన్ని రక్షిస్తున్న దైవ్యంలో రెండు పెద్ద దళాల్ని ఈశ్వరు

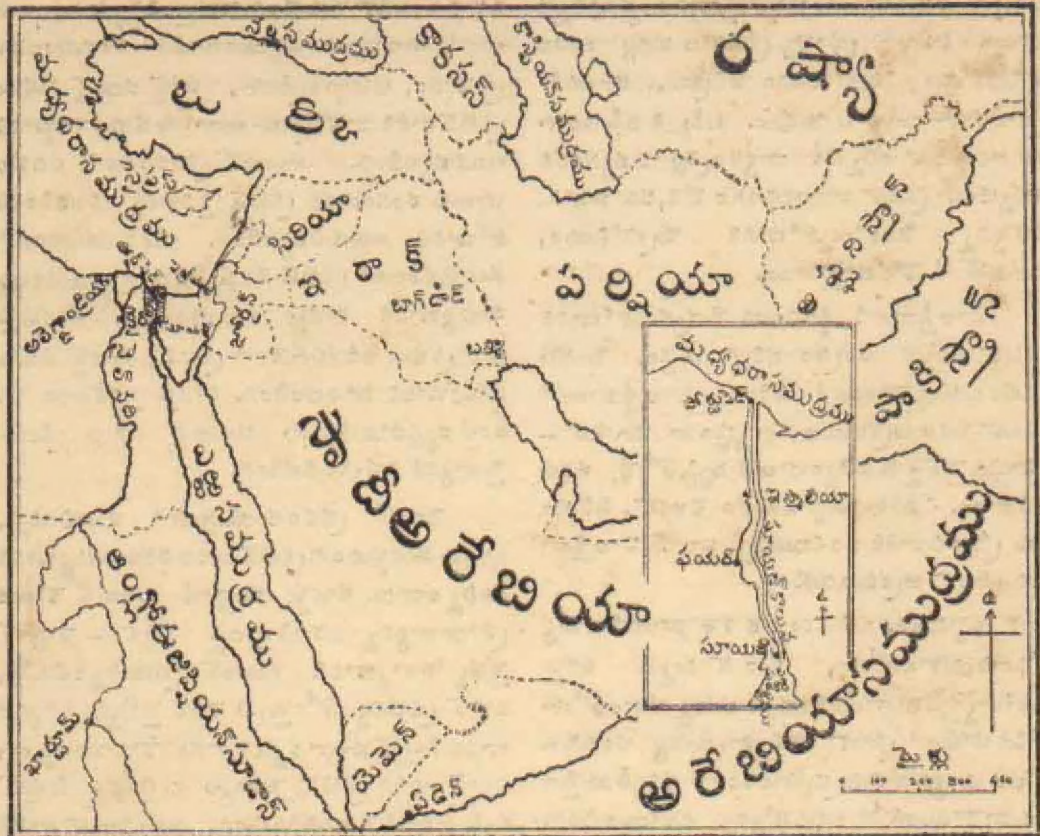
వంపాడు. ఇహోలియన్ల సాకాబులు లోపించినందువల్లనే అతని బలాలు పరాజయం పొందాయి. ప్రపంచ సంగ్రామాలలో జర్మన్లు బ్రిటిష్ సాకాబులాన్ని కేవలం సోమేరెన్లవల్ల ఓడించడయ్యాలని ప్రయత్నించారు. కాని జర్మన్లకు గాని రష్యన్లకుగాని ఏనాడూ ముగ్యగరాసముద్రంలో నెలవుచిక్కలేదు.

రష్యాలో ఆంగ్లో-అమెరికన్ రాజ్య హటానికి గల వైరాలలో ముగ్యగరా సముద్ర ప్రాంతానికి గల ప్రాముఖ్యతను గ్రహించడానికి చరిత్రలో మూడు ముఖ్య ఘట్టాలను పరిశీలిస్తే చాలు.

౧. రష్యన్ చక్రవర్తికి చెందిన క్రిమియా సైన్ ౧౮౫౪ లో బ్రిటిష్, ఫ్రెంచి సాకాబులు దాడి చేశాయి. ౨. మొదటి ప్రపంచయుద్ధం ఆనంతరం బ్రిటిష్ సాకాబుల రష్యాకుచెందిన కౌకేజ్ పెట్రోలియంగనులప్రాంతాన్ని ఆక్రమించాయి. ౩. రెండవ ప్రపంచయుద్ధంలో జర్మన్ సేనలు ఇటు ఈశ్వరులైనా అటు క్రిమియాపైనా దండయాత్ర జరిపాయి. ౧౯౫౦ నుంచి పందొమ్మిదవ శతాబ్దంలో ప్రపంచాధిపత్యానికి, సామ్రాజ్యనిర్వహణకు పోటీ చేసిన యూరోపియన్ రాజ్యాలు ముఖ్యమైనవి బ్రిటన్, ఫ్రాన్స్, జర్మనీ, రష్యాలు. ఈ రాజ్యాలన్నీ ముగ్యగరా సముద్రప్రాంతం, ముఖ్యంగా తూర్పుతీరప్రాంతం ఎవరి అధీనంలో ఉంటే వారికే ప్రపంచాధిపత్యం లభించగలదనే విశ్వాసంతో రాజకీయతంత్రాలు నెరపాయి. టర్కీ కాని గ్రీస్ కాని రష్యన్ల ప్రభావానికి లోబడినట్లయితే బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యపు రహదారులకు, ఈశ్వరులో బ్రిటిష్ అధిపత్యానికి ప్రమాదం సంభవించగలదనే భయంతో రష్యన్లను ముగ్యగరా సముద్రంలోకి రానివ్వకుండా బ్రిటన్ కాపాడుకుంటూ వచ్చింది. టర్కీ-బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యానికి చెందిన ఆరవ దేశాలు జర్మన్, ఫ్రెంచి, రష్యన్ రాజ్యాల ప్రభావానికి లోబడుకుండా చెయ్యడానికి బ్రిటన్ పన్నిన తంత్రాలు చరిత్రప్రసిద్ధాలు.

నేడు మాయన్ ప్రాంతమూ, తూర్పు ముగ్యగరా తీరప్రాంతమూ ఆంగ్లో-అమెరికన్ రాజ్యాల అధీనంలో ఉన్నాయి. రష్యాలో యుద్ధం సంభవించినట్లయితే బ్రిటిష్, అమెరికన్ విమానబలాలు సులువుగా దక్షిణ రష్యాపైన దాడిచేసి రష్యన్ పెట్రో

లియం పరిశ్రమలనూ, ఇతర పరిశ్రమలనూ స్వంతం చెయ్యడానికి వీలుంటుంది. ప్రపంచయుద్ధం ముగిసినదింటే వక్షంలో పాశ్చాత్య రాజ్యాలకు, ముఖ్యంగా బ్రిటన్ కు ఆయుధ పట్టు వంటి మధ్య ప్రాచ్య దేశాలపైన రహస్య దాడి చేస్తుందని అమెరికన్ల అంచనా. ఇదే జరిగినట్లయితే యుద్ధకాలానికి ప్రాణావసరమైన పెట్రోల్ సప్లై తగ్గి పోవవచ్చు కాక, ఆసియా దక్షిణాఫ్రికాలలోని వలస దేశాలకు బ్రిటన్ నుంచి కల రహదారి కట్టివెయ్యబడుతుంది. ఆందువల్లనే మధ్యప్రాచ్యదేశాల కోసం అట్లాంటిక్ పాస్సేజు అనుబంధంగా మరొక సమిష్టి రక్షణ వ్యవస్థను ఏర్పాటు చెయ్యడానికి అమెరికా యత్నిస్తున్నది.

మూయజీ కాలవ బ్రిటిష్ వారు చేపట్టించుకున్నది మొదలు, వారికి పోటీగా జర్మన్లు చెల్లిక నగరం నుంచి బాగ్దాద్ వరకు రైలుమార్గం నిర్మించాలని

ప్రయత్నిస్తున్నారను. ప్రథమ ప్రపంచ సంగ్రామానికి ముందు బలహీనపడిపోయిన టర్కీ ప్రభుత్వం వైన జర్మనీ ప్రాబల్యం ఆధికమౌతున్న కొద్దీ బ్రిటన్ అంతో శవ సహసాగింది. అప్పటికే ఇరాక్ లో పెట్రోలియం పరిశ్రమ స్థాపనకు వివిధంగా పరిశోధనలు ప్రారంభమై కంపెనీల పెట్టుబడులు వింత నారంభించాయి. బ్రిటన్ జర్మనీలు పోటీపడి టర్కీ వద్ద కన్నెముగ్గు సంపాదించాయి. చివరికి బ్రిటిష్ జర్మన్ కంపెనీలు కలిసి పెట్టుబడి పెట్టి టర్కీ పెట్రోలియం కంపెనీని స్థాపించాయి. పర్షియాలో పెట్రోల్ పరిశ్రమ ౧౯౧౩లోనే స్థాపించబడినప్పటికీ, ఇరాక్ లో పెట్రోలియమ్ పరిశ్రమ స్థాపనకు అంతకు ముందే ఆరేళ్ళుగా కృషి జరిగింది. అయితే ప్రథమ ప్రపంచ సంగ్రామం అనంతరంగాని ఇరాక్ లో పరిశ్రమ ప్రారంభం కాలేదు. ఇరాక్ పెట్రోలియం దృష్టిలో పెట్టుకునే జర్మనీ టర్కీ ప్రభుత్వాన్ని లోబరుచుకోడానికి, బ్రిటన్ ఆరబ్ బాటలవారిని

టర్కి పై తిరుగుబాటును పురిగొల్పడానికి ప్రయత్నించాడు. తరువాత ఫ్రాన్స్ బ్రిటన్ మధ్య జరిగిన పోటీకి కూడా పెట్రోలియం పరిశ్రమ, నూయజ్ ప్రాంతము ముఖ్య హేతువులు. టర్కికి దక్షిణంగా కల ఆరబ్ బేకా లన్నిటికీ స్వాతంత్ర్య విప్లవాలను చెప్పి కూడా బ్రిటన్ వాగానభంగం చేసి, తమ సంరక్షకత్వాన్ని నెలకొల్పుకోడానికి పెట్రోలియం, నూయజ్ లే కాక జాలెనాయి.

పాలస్తీనాలో స్థిరనిలయ మేర్పరచుకోడానికి బ్రిటన్ పన్నిన తంత్రం చరిత్రప్రసిద్ధం. మొదటి ప్రపంచయుద్ధకాలంలో సిరియా, పాలస్తీనాలలో బ్రిటన్ సేనల ఆక్రమణలు ముప్పయ్యేగా మోసుకో - మ్రాఫా వైఫల్యాల నిర్మించాలనే దృఢీకృతీనే నడపబడినాయి. చివరికి యుద్ధానంతరం తలనకో, సిరియాలను శ్రేంచారికి పంచియిచ్చి, ఇరాక్ పాలస్తీనాలను బ్రిటన్ ఆక్రమించుకుంది.

పద్దెనిమిది, పంచొమ్మిదవ శతాబ్దాలలో రష్యా శ్రేంచి బేకాలతోనూ, పంచొమ్మిది ఇరవై (పూర్వార్ధ) శతాబ్దాలలో జర్మనీ రష్యా బేకాలతోనూ చేసిన పోటీలో బ్రిటన్ తన సామ్రాజ్య సంరక్షణ కోసం మధ్యధరా సముద్ర ప్రాంతంలో ఆధిపత్యమును తన నాకాబలంతో ఆధిపత్యాన్ని చలాయించింది. బ్రిటిష్ నాకాబలానికి మధ్యధరా సముద్రం పూర్తిగా లోబడిపోయిందని చెప్పవచ్చును. మొదటి ప్రపంచ యుద్ధం అనంతరం బ్రిటిష్ మధ్యధరా నాకాదళానికి మాల్టా, బ్రిటిష్ మధ్యప్రాచ్య దైనికసమాహానికి నూయజ్ కేంద్రాలైనాయి. వైప్రస్ ద్వీపాన్ని టర్కి వద్ద ౧౮౩౮ లో తీసుకుని ఆక్రమణ బలీయమైన నాకా దైనిక కేంద్రాలను నిర్మించింది. పాలస్తీనా సంరక్షకత్వంలో మ్రాఫాలో ఒక కేంద్రం నిర్మించబడింది.

మొదటి ప్రపంచయుద్ధం తరువాత బాలీయ స్వాతంత్ర్యోద్యమాల ఫలితంగా ౧౯౨౨లో బ్రిటన్ ఈజిప్టుపై సంరక్షకత్వాన్ని తొలుతుకోవలసి వచ్చింది, టర్కిష్ సామంతం పోగానే ఈజిప్టు పరిపాలకునికి మల్టాన్ తిరుగు ఇవ్వబడింది. ౧౯౨౨లో మల్టాన్ గా ఉన్న పూ ఆఫ్ రాజైనాడు. కాని నూయజ్ సంరక్షణ నిమిత్తం బ్రిటిష్ సేనలు ఈజిప్టు చేరాన్ని విడిచి పోలేదు. ఈ సేనలకూడా తొలగిపోవాలని బయలుదేరిన ఉద్యమంవల్ల ౧౯౩౬ లో బ్రిటన్ ఈజిప్టుతో

ఒక ఒడంబడిక చేసుకుంది. ఇరవై ఏళ్ళపాటు అనులలో ఉండాలని నిర్ణయించబడిన ఈ ఒడంబడిక ప్రకారం, ఆరెగ్గాండ్రయా, పోర్ట్ సయ్ రేవులు బ్రిటిష్ వారికి నాకా శ్రయాలుగా ఉపయోగపడ్డానికి అనువివ్వబడింది. నూయజ్ ప్రాంతంలో పదివేల నాలుగు వందలమంది బ్రిటిష్ సైనికుల్ని నిలవరించుకోడానికి అనుమతివ్వబడింది. యుద్ధ సమయంలో ఈజిప్టుచేకంలో బ్రిటిష్ సేనలు స్వేచ్ఛగా ప్రయాణం చెయ్యడానికి ఈజిప్టు సమ్మతించింది. ఈజిప్టుపై దురాక్రమణ జరిగేసమయంలో బ్రిటన్ ఈజిప్టు పక్షాన పోరాడాలని విధించబడింది. ఈజిప్టు సైనికులం తగినంత వృద్ధిపొందేవరకూ నూయజ్ రక్షణ బ్రిటిష్ సైన్యానికి ఉప్పుగించబడింది.

రెండో ప్రపంచ యుద్ధంలో ఇటాలియన్లు, జర్మన్లు ఈజిప్టునుంచి బ్రిటిష్ వారిని తరిమివెయ్యడానికి యత్నించారు. ఈజిప్టు యుద్ధాలే నూయజ్ కాలవ ప్రాధాన్యాన్ని నిరూపిస్తాయి. వెర్సిల్ - బాగ్నాద్ రైల్వే నిర్మాణానికి కయిజర్ ప్రయత్నించినట్లే, ఇరాక్ ప్రభుత్వంతో వైత్రి నెరవీ రైల్వేను నిర్మించడానికి హిట్లర్ కూడా కృషి చేశాడు. కాని పాలస్తీనా, ఇరాక్ లలో బ్రిటిష్ సైన్యాల ఒత్తిడివల్ల హిట్లర్ కృషి ఆదిలోనే అంతరించింది. ఆల్బేనియాక బాలికి నొందిన మహమ్మద్ ఆలీ (మొట్టమొదటి ఈజిప్టు ఖదీవ్) సంతతివాడే ఈజిప్టు రాజైనందువల్ల, హిట్లర్ ఈజిప్టుతో వైత్రికి కృషి చేశాడు. రెండో ప్రపంచ యుద్ధంలో ఈజిప్టు ప్రభుత్వం తటస్థంగా ఉండిపోయింది.

ఆరబ్ రాజ్యాలలో, ముఖ్యంగా ఇరాక్, ట్రాన్స్ జోర్డన్, పాలస్తీనాలలో బ్రిటిష్ ప్రాబల్యాన్ని ఊడంపచెయ్యడానికి ఆరబ్ నాయకుల ఉద్యమానికి కైకోనగరమే కేంద్రమైనప్పటికీ, ఈజిప్టుపై బ్రిటిష్ సైన్యాలకున్న బలంవల్లనే ఆరబ్ ఉద్యమం విఫలమౌతున్నది. బ్రిటిష్ వారు బలవంతాన ఒప్పింపచేసిన ౧౯౩౬ ఆంగ్లో-ఈజిప్టియన్ ఒడంబడికను నవరణ చెయ్యాలనీ, తద్వారా ఈజిప్టుపై బ్రిటిష్ ప్రాబల్యాన్ని తొలగించాలనీ ఈజిప్టు ప్రభుత్వం ప్రయత్నించింది. ౧౯౫౨లో ఇవ్వబడిన స్వాతంత్ర్యం నిజమైనది కాదనీ, బ్రిటిష్ సేనలు ఈజిప్టునుంచి, మాధాననుంచీ, నూయజ్ నుంచీ నిష్క్రమించి

నప్పుడే స్వాతంత్ర్యం సాధకమాయుండునీ ఈజిప్టు వాడన. రెండో ప్రపంచయుద్ధకాలంలో ఈజిప్టు రాజు ఫరూక్ రాజధానం చుట్టూ బ్రిటిష్ సేనలు కాపురం చేసినందుకు ఈజిప్టు ప్రజలకు బ్రిటిష్ వారి పట్ల ద్వేషం పెంచుమీరింది. తరువాత పాలస్తీనా సమస్యలో బ్రిటిష్ వారి ప్రవర్తనపై బ్రిటిష్ వారిని తిరిమివేయడం అవసరమని ఈజిప్టు భావించింది. ౧౯౪౭ మే లో పాలస్తీనా నుంచి బ్రిటిష్ సేనలు తిరలిపోగానే ౧౯౪౭ తేదీని ఇబ్రాయల్ రాజ్యస్థాపన ప్రకటించబడినప్పుడు, పాలస్తీనాపై పర్మిషం నుంచి బ్రాన్స్ జోర్డన్, ఉత్తరం నుంచి సిరియా, ఇరాక్, దక్షిణం నుంచి ఈజిప్టు దేశాల నైస్వాలు దాడిచేశాయి. పాలస్తీనాలోని యూదులకు నూయజ్ కాయవ, హైఫా రేవులద్వారా నౌకలలో ఆయుధాలు అమెరికా రష్యా, ఊర్బుయూరవ దేశాలనుంచి విరివిగా సరఫరా చేయబడినాయి. ఆన్యదేశాల జోక్యం లేకపోతే పాలస్తీనాలో యూదు రాజ్యం ఏర్పడేదే కాదని ఈజిప్టు అభిప్రాయం. ఇంతేకాక పాలస్తీనా నుంచి బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం తన విధానాన్ని అమెరికా ఒత్తిడిపై మార్చుకున్నదని, ఇబ్రాయల్ ప్రభుత్వ స్థాపనకు మొదట అంగీకరించకపోయినా తరువాత అంగీకరించినందువల్లనే దేశంలో ఆంతర్యుద్ధప్రమాదం సంభవించినప్పటికీ బ్రిటిష్ సేనలు మాత్రమేగా ఉపసంహరించబడినాయనీ, తరువాత ఆరబ్బావ్యాల మధ్య తగవుల నాధారం చేసుకుని బ్రాన్స్ జోర్డన్ రాజ్ నాటున కుట్రలు పన్నారనీ బ్రిటిష్ వారిపైన ఈజిప్టు ఆరోపించింది. నూయజ్ కాయవ నుండి పాలస్తీనా యూదులకు ఆయుధాలు సరఫరా చేయరాదని ఈజిప్టు ఎంత వాదించినా పెంచెదనిపెట్టి బ్రిటిష్ అధికారులు సరఫరాను నిలపలేదని ఈజిప్టు ఆరోపించింది. ఆ తరువాత దక్షిణ పాలస్తీనాలో ఘోరా పట్టణంలో గ్రాండ్ ముఫ్తీ ఆధిపత్యం కింద ఈజిప్టు స్థాపించిన ప్రభుత్వాన్ని సర్పించక, కుట్రపన్ని పాలస్తీనాలో యూదులు ఆక్రమించగా మిగిలిన ఆరబ్బ ప్రాంతాన్ని బ్రాన్స్ జోర్డన్ రాజ్ బ్రిటిష్ వారి ఒప్పుగించినందుకు ఈజిప్టు బ్రిటన్ పట్ల తీవ్రవైరం వహించింది.

రెండో ప్రపంచయుద్ధం అనంతరం ఆంగ్లో - ఈజిప్షియన్ ఒడంబడిక సమరం ౧౯౪౬లో రాయబారాలు ప్రారంభమైనాయి. బ్రిటిష్ వారు కైరో, అలెగ్జాండ్రీయాలనుంచి సైన్స్ డెల్టా ప్రాంతం నుంచి నైస్వాలును ఉపసంహరించుకున్నారు. నూడాక్ లో బ్రిటిష్ సేనలు బలపరచబడినాయి. ౧౯౪౬ ఒడంబడిక ప్రకారం నూయజ్ లో పదివేల నాలుగు వందల సైనికుల్ని మాత్రం ఉంచడానికి నిర్ణయించబడినప్పటికీ, వాస్తవానికి ౬౦ వేలమంది సైనికుల్ని బ్రిటిష్ వారు నిలపరించారు.

నూయజ్ ప్రాంతంలో బ్రిటిష్ వైనికేంద్రం ఉండడానికి ఈజిప్టు సమ్మతించ సిద్ధంగానే ఉంది. ఈజిప్టు వైనికంగా బలపడినప్పుడుగానీ, లేక నూయజ్ రక్షణకు మరొక ఏర్పాటు జరిగినప్పుడుగానీ బ్రిటిష్ నైస్వాలును తొలగించడానికి బ్రిటన్ కూడా సిద్ధంగానే ఉంది. కానీ నూడాన్ నుంచి అంగీకారం కుదరనందువల్లనే రాయబారాలు విఫలమౌతూ వచ్చాయి. పాలస్తీనా యుద్ధాల అనంతరం నూయజ్ లో బ్రిటిష్ సేనల్ని సరించికూడా ఈజిప్టు పట్టుదల వహించింది.

భారతదేశాన్ని విభజించి బలహీన పరిచినట్లే, సైన్స్ దీ లోయ ప్రాంతాన్ని విభజించినట్లయితే తమ ఆర్థిక ప్రాబల్యానికి పోటీ ఉండదని భావిస్తున్న బ్రిటన్, నూడాక్ దేశానికి స్వాతంత్ర్య ప్రతిపత్తి విద్యదానికి సిద్ధంగా ఉన్నట్లు చెప్పున్నది. నూడాక్ లో ఆరబ్బ నీగ్రో జాతివైషమ్యాలను రెచ్చగొట్టి, ఈజిప్టుతో చేరాలని ఉద్యమం నడిపే నేషనల్ ఫ్రంట్ కు పోటీగా స్వాతంత్ర్యంకోసం ఉద్యమం నడిపే ఇండి పెండెంట్ ఫ్రంట్ ను బ్రిటిష్ పాలకులు బలపరుస్తున్నారు. నూడాక్ దేశం నుంచి బ్రిటిష్ వారు నిష్క్రమించేవరకూ ఎట్టి ఒప్పందమూ (తాత్కాలికంగా ఏదో ఒకటి వదిలినప్పటికీ) ఈజిప్టు ప్రజలను తృప్తి పరచదు.

అట్లాంటిక్ పాశ్చాత్య అనుబంధంగా మధ్య ప్రాచ్యదేశాల వైనికసంరక్షణవ్యవస్థను స్థాపించే ఉద్దేశంతో అమెరికా, బ్రిటన్, ఫ్రాన్స్, టర్కీలు పంపిన ఆహ్వానాన్ని ఈజిప్టు తిరస్కరించింది. నూడాక్ పై ఈజిప్టు ఆధిపత్యానికి బ్రిటన్ అంగీకరించి నూయజ్ ప్రాంతాన్ని బ్రిటిష్ నైస్వాలు విడిచి

బల్లిపోయినట్లయితే, మిగతా రాజ్యాలతో సమాన ప్రతిపత్తితో అట్టి రక్షణవ్యవస్థలో పాల్గొనడానికి సమ్మతించగలరని ఈజిప్టుప్రభుత్వం ప్రకటించింది. కానీ సూయజ్ ప్రాంతాన్ని విడిచిపెట్టడం జరగజోదని బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం ప్రకటించింది. సూయజ్ ప్రాంతంలో సంఘర్షణలు జరుగుతున్నాయి. ఇవి ఈజిప్టు బ్రిటన్ ల మధ్య ప్రేత్యకు సంఘర్షణగా పరిణమించినా పరిణమించకపోయినా, మధ్యప్రాచ్యంలో క్రమక్రమంగా వృద్ధిఅవుతున్న సంచలనంలో ఇదొక ముఖ్య ఘట్టమనీ, రక్షణ వ్యవస్థ స్థాపనలో ఈ సమస్య పరిష్కారం కాదనీ భావించాలి.

ఆగ్రరాజ్యాల మధ్య యుద్ధరేంత్రితాలలో చిన్న రాజ్యాలు తమకు సంభవించగల ప్రమాదాన్ని కని

పెట్టి జాగ్రత్తపడుతున్నాయి. మధ్యసరా సముద్ర తీరదేశాలలో రష్యాకు పొరుగునున్న దేశాల భయం మరింత అధికంగా ఉంది. కొరియా యుద్ధగతినిబట్టి ఆగ్రరాజ్యాలతో యుద్ధవ్యూహంలో చేరకుండా ఉండడానికి చిన్న రాజ్యాలు ప్రయత్నిస్తున్నాయి. ఇదివరలో బలవత్తురదేశాలు విధించిన ఒప్పందాలను రద్దుపరిచి సమాన ప్రతిపత్తితో ప్రపంచ వ్యవహారాలలో వ్యవహరించడానికి నేటి అంతర్జాతీయ పరిస్థితులు అనుకూలపడుతున్నాయి. మధ్యప్రాచ్యంలో నేటి సంచలనానికి ఇదే ముఖ్య హేతువు. ఈ సంచలనంవల్లనే మధ్య ప్రాచ్యదేశాల సమిష్టి రక్షణకు ఆమెరికా చేస్తున్న కృషి ఫలితం సందేహాస్పద మవుతున్నది.

కాళిదాసమహాకవి-కవితాపరిశీలన

శ్రీ పి. గణపతిశాస్త్రి

ప్రాచీన సంస్కృతికవులు, అలంకారిక విమర్శకులు మాత్రమే కాక ప్రపంచ మహాకవుల సేకులు కాళిదాసకవిరి బహువిధాలుగా ప్రకాశించారు. ఈవిధమైన ప్రకాశలంఘనాన్న కాళిదాసకవితలోగల ప్రత్యేక స్వభావమేదో వర్ణింపబడును.

ఒక కవి కావ్యపరిశీలన చేసేటప్పుడు ఆ కవి తలోగల కొన్ని ప్రత్యేక లక్షణాలు వివరించి ఈ కారణంచేత ఈ కవిత ఇంత ఆహ్లాదకరంగా ఉన్నదని చెప్పవచ్చును. కాని ఈవిధముయిన కేవల దాహ్య కారణాలు వికలుపు పెట్టినంత మాత్రాన ఆ కవితాను ధూతి పాఠకులకు సంపూర్ణంగా కలగవలె చాలా కష్టము. అందులోను కాళిదాసుని కవితలో ఇటువంటి క్లిష్టత మరి ఎక్కువగా కనిపిస్తున్నది. కవితాను ధూతిగాని, ఇలాంటి మరి వికళానుధూతిగాని కేవలము ఆత్మనుభవ సాక్షికము. విమర్శకుకు ఈ అనుధూతికి కొన్ని కొన్ని కొలబద్ధలు ఏర్పరిచి, తద్వారా కవితకు విలవలు కట్టవలసిఉంటుంది. ఈ విధముయిన కొలబద్ధలు సాధారణంగా జవాంగీకృతి పొందినప్పుడు ఆ విమర్శకు పార్థకత ఏర్పడుతుంది. అయితే కాళిదాసువంటి మహాకవుల కవిత ఎంతగా ఈ కొలబద్ధలలో కొలుచుకుంటూ వెళ్లితా కవితా తీర్థముతో చేతికందకూడా దూరదూరంగా పోతున్నట్టనిపిస్తుంది.

కాళిదాసకవితకు ఇంతవరకు తెలుసులో బయలుదేరిన అనువాదాలయినా ఈ విషయంలో అంతగా సహాయకారులు కావడంలేదు. దురదృష్టవశాత్తు ఇంతవరకు వచ్చిన ఆంధ్రానువాదాలు చాలా మాత్రంగానే ఉండిపోయాయి. దీక్షివల్ల మూలకవితా మాధుర్యం పక్షాపాదమైనా పాఠకులకు అందవలెదదంటే అది అతిశయోక్తి కాదు. సన్నయవంటి మహాకవి ఎవరైనా ఈ అనువాదానికి పూనుకుంటే తేలునులో కాళిదాస కవిత సర్వాంగముందరంగా

అవతరించిఉండేది—అయితే ఇలాంటి ఊహావాదాలవల్లా ప్రయోజనం కూడ్యమే!

ఇందుచేత, ఏదో కొన్ని ప్రమాదాలతో కాళిదాస కవితా పరిశీలనం కంటే గత్యంతరం ఏమీలేదు. ఈ విషయంలో ప్రాచీనులు అవలంబించిన పద్ధతులు ఎంతవరకు సహాయకారులుగా ఉన్నాయో చూడము.

ప్రాచీనకాలంనుంచి కాళిదాసుని ఉపమానకారం ప్రకృతమైనదని ఒక విమర్శకసంప్రదాయం ఏర్పడ్డది. దీనికి ఆధారభూతమైనది ఉద్భటుశ్లోకము.

ఈ శ్లోకం ఇది—

ఉపమాకాలిదాసస్య భారవే రథ గౌరవమ్

దండినః పదలాలిత్యమ్ మాఘే సంతి త్రయోగుణాః

‘కాళిదాసుని ఉపమాలంకారము, భారవికవి అర్థగౌరవము, దండిపదలాలిత్యము, ఈ మూడుగుణాలు మాఘునిలో ఉన్నవి’ అని దీని అర్థము.

ఈ శ్లోకం మొదటిపాదంలోని ‘కాళిదాసుని ఉపమాలంకారము ప్రకృతమైన’ దన్న వాక్యభాగం ఒకటే నిశితమైన విమర్శక దృష్టితో వ్రాసినట్లు కనిపిస్తున్నది. కాళిదాసునిలో ఉపమాశక్తి మాఘునిలో ఉన్న దనవలె అతిశయోక్తిగా కనిపిస్తున్నది. కాని కాళిదాసుని ఉపమలో ఒక విశిష్టత కలదని మొట్టమొదటగా గుర్తించినవాడీ ఉద్భటులే. ఈ క్రింది ఉపాహరణవల్ల కాళిదాసుని ఉపమాస్వభావం కొంతవరకు గ్రహించవచ్చును. ఇది రఘువంశంలో ఇందుమతి స్వయంవర ఘట్టంలోని శ్లోకము. స్వయంవరంలో రాజాలందరు పాదలుతీర్చి కూర్చున్నారు. ఇందుమతి సంచరించే దీపశిఖరా వారి మధ్యగించి సదించిపోతున్నది. ఆమె అతిక్రమించిపోగానే వెనకబడిపోయిన రాజులలో ఆమె ఇక తిమిరిని వరింపగలదనే ఆశఅంతరించిపోయింది. ఈవిధంగా నిరాశోపమాతులైన రాజులందరు రాజమాధ్యంలో ఒక దీప

బాటల సాగిపోతున్నప్పుడు దనకబడిపోయిన గృహ శ్రేణిని ఉన్నారని కవి ఈ శ్లోకంలో వర్ణిస్తున్నాడు.

రఘువంశంలో ఈ అభిప్రాయంగల శ్లోకం ఇది:—

సంచారీణీ దీపశిఖేన తాత్ర
యం యం వ్యతీయాన్యపతింవరా సా
నరేంద్ర మాన్యాట్ట ఇవప్రచేతే
విచ్ఛాయ భావం ప స ధూమిపాల:

ఇక్కడ కవి ఇందుమతిని దీపశిఖతోను, రాజ శ్రేణిని గృహశ్రేణితోను పోలుస్తున్నాడు. ఇక్కడ అత్యంత క్లితో నిరీక్షిస్తున్న రాజుల చిత్రవృత్తి, ఇందుమతి వాటిపోగానే వారిలో కలిగిన నైరాశ్యము, ఇందుమతి సొందర్యము, నిశ్చలంగా నిరీక్షిస్తున్న రాజుల ఏకాగ్రత, మొదలైన భావాలన్నో కవి వ్యంగ్యంగా చూచిస్తున్నాడు. ఇక్కడ కవి చాలా ఉపమానంకారం బలం వల్ల రాజశ్రేణి, ఇందుమతీసంచారము, రాజుల ముఖప్రవృత్తి, వారి ముఖకొరాలు మొదలైన వన్నో తులనలో మన భావనానేత్రాలయెదుట గోచరిస్తున్నాయి. ఈవిధంగా కాళిదాసుని ఉపమానంకారం విమిత్ర మాత్రంగా ఉండిమనలో భావనామయమైన విచిత్ర జగత్తును సృష్టిస్తున్నది.

కాళిదాసుని ఉపమానంకారం ఉదాత్త మైనది అని చెప్పవంతిమాత్రాన అరిచి కవితాస్వభావం సంపూర్ణంగా చిత్రంపబడవలెదు. ఉద్బుటుడు మాఘుని గురించి చెప్పిన నవక శ్లోకం అతిశయోక్తి పూరితంగా ఉన్నదని అనుకున్నాము. మాఘులే కాక ఇంకా ఇతర సంస్కృతికవుల నేకులు ఉపమానంకారాలు వాడారు. ఆలంకారికులు చెప్పిన ఉపమానము, ఉపమేయము, సమాససర్వము, వాచకపదము ఉంటే అది ఉపమానంకారం అవుతుంది. కాళిదాసులోని ఉపమ ప్రతీక్షంగా ఉన్నదన్నప్పుడు మిగిలిన కవులలో లేని ఈ ప్రాశస్త్యానికి కారణాలన్నీ కనిపించవలసి ఉన్నది. ఈ ప్రాశస్త్యం వివరిస్తేతప్ప కాళిదాస కవితా స్వభావం సంతూర్ణంగా విశదంకాదు. అందుచేత ఉద్బుటనూక్తి ఇందుమిందుగా అర్థోక్తిగానే ఉండి పోయింది.

ప్రకృతి వర్ణనం

నేటికాలంలో ప్రకృతిని ప్రత్యేకంగా వర్ణిం

నడం ఒక కవితా సంప్రదాయంగా మారింది. కాళిదాసుకంటే ప్రాచీనులయిన వాల్మీకి న్యాపాది కవులలో ఉదాత్తమయిన ప్రకృతివర్ణన కనిపిస్తుంది. కాని వారు చేసే ఈ ప్రకృతివర్ణన అక్కడక్కడ కథాభాగంలో ఒక ఉపాంగంగానే కనిపిస్తుంది.

ఇలా కథాభాగంలో సంబంధం లేకుండా ప్రకృతిని సహజమయిన స్వచ్ఛస్వభూషంలో వర్ణించి, ప్రప్రళయంగా ప్రకృతికావ్యం రచించిన గౌరవం సంస్కృతంలో ఒక కాళిదాసకవికే దక్కింది. ఇతని ఋతుసంహారంలో కేవలం ప్రకృతి వర్ణనమే కావ్యవస్తువు. అంతకు పూర్వమేగాక ఆ తిరవాత గూడా ఇలాంటి కావ్యానికి సంస్కృతవాఙ్మయంలో బయలుదేరే నేలేదు. ఈ కవి ప్రారంభించిన ఈ సంప్రదాయం మిగిలిన సంస్కృతికవులు అనుసరించకపోవడంలో కారణమేమో తెలియవలెదు. ఈ సంప్రదాయం పోవడం క్రమంగా ఆ తిరవాత బయలుదేరిన సంస్కృతి కవిలొక తీరదీ లోపంగా పరిణమించింది. క్రమ క్రమంగా సంస్కృతి కావ్యాలలోని ప్రకృతివర్ణనలలో కృత్రికత్వం ఎక్కువై సహజ పరకత్వం పన్నుగిరిపోయింది.

ఋతుసంహారం గ్రీష్మరువర్ణనంలో ప్రారంభించి వసంతే ఋతువర్ణనంలో ముగిసిపోతుంది. కవి ఈ కావ్యంలో అక్కడక్కడ ఒకేభావం అనేక సార్లు వర్ణించడంవల్ల, ఇంకా కొన్ని శాబ్దికలోపాలవల్ల ఇది కాళిదాస విరచితంకాదేనావనే అనుమానం కొందరు, విమర్శకులకు కలిగింది. కాని అరవిందులు - మరికొందరు సుప్రసిద్ధ విమర్శకులు ఈ కావ్యం కవి ప్రభువు రచన అయి ఉండవచ్చునని దీనిలో కాళిదాస కవితా లక్షణాలు ప్రాథమికావస్థలో ఉన్నాయని నిరూపించారు.

ఋతుసంహార ప్రకృతి వర్ణనలో ఒక ప్రత్యేకత ఉన్నది. కవి ఆయా ఋతువులలో సహజమైన ప్రకృతి స్వభావాన్నే ఎక్కువగా వర్ణించాడు. అక్కడక్కడ కవివర్ణన అలంకార యుక్తంగా ఉన్నా, ఈ అలంకారాలు సహజ ప్రకృతి సొందర్యం కప్పిపుచ్చవు. ఈ వర్ణనలలోని స్మృగపక్ష్యాదుల స్వభావాల సునిశిత పరిశీలన కవికి వీటియెడగల పరిపూర్ణ వాఙ్మయం స్ఫురింపజేస్తుంది. ఇది ఈతని ప్రకృతి కవితలో కనిపించే ప్రత్యేక స్వభావము.

కాలిదాసకవి ప్రకృతి వర్ణనలో ముఖ్యంగా సురీంపదగిననుట ఇంకొకటి ఉన్నది. సాహస్య కవులు ఏదైనా ఒక ఋతుస్వభావం చిత్రించవలసి వచ్చును ఆ ఋతువులో కనబడే స్వభావాన్ని సూచి సూచి ఏకరువు పెడతారు. కాని కాలిదాసకవి ఈ పంథా అవలంబించక ఆ ప్రత్యేక సమయంలోని ఒక అత్యంత ప్రత్యేక స్వభావం పాతకుల ఎదట ఒక రేఖలో కన్నులకు కట్టెట్టు చేస్తాడు. ఈ సందర్భంలో గ్రీష్మర్తుపాధిక్యం ఒక మెరపులో హృదయానికి హస్తించే ఈ క్రిందిశ్లోకం పరిశీలించదగినది. దీనిలో కవి, తీవ్రమైన ఎంపికేడిమివల్ల కళ్ళపై ఉడుకుతున్న ఋతవలోనుండి ఎగిరిపచ్చిన కప్ప, దప్పిన్న పాము పడగనీవకు వచ్చి చేరుకున్నదని వర్ణిస్తున్నాడు. ఎంప తీవ్రతవల్ల దృష్టికూడా దీరి తిన్నగా అనవించేదని, ఈ పరిస్థితిలో కప్ప సజాబంగా లేన క్రేలువైన పాముపడగ నీడకిందికే చేరిందని, కవి వర్ణిస్తున్నాడు. దీనివల్ల గ్రీష్మాంత ప తీవ్రత ఒక్క మెరపులో పాతకుల కళ్ళయెదుట ప్రత్యక్షం అవుతున్నది. ఇక్కడ ఈ సన్నివేశం వర్ణించే మూల శ్లోకం ఉదాహరిస్తున్నాను.

“వివస్వతా తీవ్రతంఽనుమాల్సినా
సవంకతోయాత్పరమాభితాపితః
ఉల్లుపిత్వ ధేకః తృప్తి తస్యభోగినః
ఘటాపత్రస్యతలే విషీదతి”

కాలిదాస ప్రకృతి వర్ణనలో ఇంకొక విశేషం ఉన్నది. ఇతడు సహజ ప్రకృతినే వర్ణించినా స్వభావ సుందరమయిన ప్రకృతి సన్నివేశాలే వర్ణిస్తాడు గాని, అసుందరమయిన ప్రకృతి సన్నివేశాల వర్ణన కుపద్రవించడు.

కాలిదాస కావ్యాలన్నింటిలోను కవికిగల సహజ ప్రకృతి దాక్షిణ్యము, మృగపక్షి స్వభావ పరిశీలనము ఆయా ఘట్టాలలో కనిపిస్తూనే ఉంటాయి. అయినా ప్రత్యేకంగా ప్రకృతి వర్ణన పరమైన ఖండకావ్య రచనలుబట్టి ఈ కవికిగల ప్రకృతి రాసుకీయకాఫి నివేశం గ్రహించవచ్చును.

ఈ కావ్యంలో ఇంకా విశేషం ఉన్నది. ఇదికవి తన ప్రియురాలిని సురించి సంబోధిస్తూ వ్రాసిన కావ్యము. అనేక శ్లోకాలలో “ప్రియో! అనే సంబోధన కనిపిస్తున్నది. ఈవిధంగా కవి ఉత్తమ పురుషులలో

ప్రకృతిని వర్ణిస్తూ అత్యంతమైన కావ్యం చెప్పడం సంస్కృతంలో మొట్టమొదటిగా ఋతుసంహారం లోనే ప్రారంభమయింది. దీనినిబట్టి ఆ కాలంలోనే ఈ కవి కవితారచనలో ఎలాంటి సూరవమార్గం అవలంబించినదీ గ్రహించుకోవచ్చును.

వస్తువర్ణనలో కాలిదా సాక విశిష్టమైన సూక్ష్మ వృత్తి అవలంబిస్తున్నాడని అనుకున్నాము. ఇతని కావ్యాలలో అంతటా ఇలాంటి సూక్ష్మవృత్తి కనిపిస్తూనే ఉంటుంది.

ఉదాహరణకు రఘువంశంలో ౧౬ వ పర్వంలో పాదుపడిపోయిన అయోధ్యాపురవర్జనం తీసుకుందాము. దీనిలో మొత్తం పన్నెండు శ్లోకాలుమాత్రమే ఉన్నాయి. ఈఘట్టం అంతా ఉజ్వలమైన కాలిదాస వస్తువర్ణనకు ఉత్తమోదాహరణము. దీనిలో నుంచి ఒక శ్లోకంమాత్రమే ఈ క్రింద ఉదాహరిస్తున్నాను.

దీనిలో కవి ప్రస్తుతం పాదుపడిపోయి ఉన్న దీనా వస్త్రోపాటు ప్రాచీననగరసౌందర్యం కూడా ఒక రేఖలో భాసింపజేస్తాడు. ఈ క్రిందిశ్లోకంలో కవి పెంపుడునెమళ్లు తిరిగి అవచి నెమళ్ళుగా మారి పోయాయని వర్ణిస్తున్నాడు. ఇవి కయవించే వీరాలు విరిగిపోయాయి. అందుచేత ఇవి చెల్ల కొమ్మలమీదనే నిద్రిస్తున్నాయి. పూర్వం నగరం సజీవంగా ఉండేటప్పుడు వీటిని పెంచే పాదులు మద్దల స్థలాలతో వీటిచేత స్పృశ్యం చేయించేవారు. ఇప్పుడు దీరేక పోనవంవల్ల వీటికి స్పృశ్యంచేసే అలవాటే తప్పి పోయింది. అదిగాక దావాగ్నికణం పోకి వీటి పింఛాలు చాలావరకు కాలిపోయి కొంచెం కొంచెం మాత్రమే మిగిలిఉన్నాయి. ఇలాంటి పరిస్థితులలో ఇవి క్రమంగా అవచి నెమళ్ళుగా మారిపోయాయని కవివర్ణన. పాతకుల పరిశీలనార్థం ఇక్కడ ఈ అభిప్రాయంగల శ్లోకం ఉదాహరిస్తున్నాను.

“వృక్షేకయా యష్టినీవాస భంగా
వృద్ధంగకెత్తాపగమా దలాస్యా
ప్రాప్తా దహోల్కాహత కేషుబద్ధాః
క్రీడామయానాం వనబుద్ధి తత్వమ్.”

ఇక్కడ “దహోల్కాహితకేషుబద్ధాః” అనే విశేషణం ప్రత్యేకంగా పరిశీలించదగినది. ఈ

సెమల్లెపురులు దావాగ్నికణాలవల్ల కాలిపోయి, శేషించిఉన్నాయని దీని అర్థము.

అపవిత్రా పుటిపెరిగిన సెమల్లెకు సహజంగా దావాగ్నికణాలు వడకుండా తమ పింఛాలు సందక్షించుకునే శక్తి ఉంటుంది. కాని ఇవి చిన్నప్పటి నించి పట్టణంలో పెరిచిన సెమల్లు. అందుచేత వీటికి దావాగ్నిపరిజ్ఞానమేలేదు. ఇందుచేతనే వీటి పింఛాలు దావాగ్నిలో ఆహుతిఅయిపోయి, ఇవి అత్యంత దీవావస్థలో పడిపోయాయని కవి భవనింప చేస్తున్నాడు.

కుమారు అయోధ్యావనగరం విడిచి వెళ్లిన తరువాత ఆ పురజేతలే కుమారి శేయనాగారంలో ప్రత్యక్షమై సామంతుడైపోయిన అయోధ్యాపుర దీవావస్థ వర్ణించి, తిరిగి ఆ పట్టణానికి రావలసినదని ఆతల్లిని ఆహ్వానిస్తుంది. ఈ ఘట్టంలోని ఈ శ్లోకంతో అయోధ్యాపురం దైవ్యంఅంతా కవి కవిభవైన సెమల్లె దుర్బలవర్తనవ్వారా మూఝంగా మన కళ్ళయెదుట ప్రదర్శిస్తున్నాడు.

ఇక్కడ సెమల్లెపరిస్థితిలో కలిగి విశేషాలన్నీ సామాన్యంగా ఏ కవి అయినా వర్ణించి ఉండవచ్చును. కాని "దనోల్కాహతశేషబ్రహ్మ" అనే విశేషణం మాత్రం అతితర సాధారణమైనది. ఈ విభవైన మూఝప్రకృతి పరిశీలనవ్వారా వర్ణనకు ప్రవర్తించడమే కాలిదాసులోగల ప్రత్యేకత.

ఇంతేకాక ఒక్కొక్కప్పుడొక పదప్రయోగంలోకూడా ఈ కవి అత్యాశ్చర్యకరంగా అనేక విషయాలు భవనింపచెయ్యడం ఈతని కావ్యాలలో అనేక స్థలాలలో గమనింప వచ్చును.

పదాలు కూచికూచి వాడవము, అవి ఆతి సంక్షేపంగా వాడవము కాలిదాసుకవితలో ప్రత్యేకంగా పేర్కొనదగిన విశేషాలు. ఈ శ్రుంది శ్లోకంలోని ఒక పదం దీనికి ఉదాహరణగా ఇవ్వవచ్చును.

ఈ శ్రుందిది సీతాపరిత్యాగం జరిగిన తరువాత రాముడు వాల్మీకి ఆశ్రమం సందర్శించిన ఘట్టము. అప్పుడు వాల్మీకి కుశలపుల నిద్దరినీ రామునికి యాపించి, వీరు నీ కుమారులే అని చెప్పి, సీతాజీవిని తిరిగి స్వీకరించవలసిందని అర్థిస్తాడు. ఆ శ్లోకం ఇది :

సతా వాఙ్మయ రామస్య
మృతే యో తేనాత్మకౌ

కవి:కారుణికో శ్రుతే
సీతాయాః సంపత్క్రమామ్.

రాముని సీతాపరిత్యాగకారణాలు వాల్మీకికి తెలియనిది కావు. రాముడు కూడా సీత నిర్బోధురాలని ఎరుగును. ఇదిన్నీ వాల్మీకికి అవగతమే. ఈ విషయంలో రాముడు కేవలం ధార్మికుడైన ఒక వ్యవధివ్యవస్థతో వ్యవహరిస్తున్నాడని కూడా వాల్మీకికి తెలిసిన విషయమే. మరి వాల్మీకిమహర్షి రామునికి రాజగృహోపదేవు అయిన సుమత్రుగా వ్యవహరించవలసిందే గాని మరి ఒక విధంగా వ్యవహరించడానికి వీలులేదు. ఈ పరిస్థితులలో వాల్మీకి ఏముఖంలో రాముని తిరిగి సీతను స్వీకరించవలసిందని అర్థించగలడు? అయినా అతడు రాముని సీతను తిరిగి స్వీకరించవలసిందని అర్థిస్తున్నాడు. మరి దీనిలో వాల్మీకి భర్తృవిరోధం స్ఫురించలేదా? అన్న అనుమానం ఎవరికైనా కలగవచ్చును. కనక శే కాలిదా సిక్కుడే వాల్మీకికి విశేషణంగా మహర్షి అనిగాని, మరి ఏ పదంగాని వాచక "కవి:కారుణికః" అని నిర్దేశించాడు. ఇక్కడ వాల్మీకిని కాలిదాసు కవిగానే నిర్దేశించాడు. అయిన అతనికి 'కారుణికః = దయశీలి' అనే విశేషణం వాడరాదు.

కవి దయశీలి. అతనికి భర్తృమూఝంలోఉన్న హేతుశక్తి తెలియకపోలేదు. కాని అతడు కరుణాశీలుడు. ప్రవాభర్తృనిర్వహణం అహంకారమైన సీత విషయంలో కేవలం క్రూర్యంగా పరిణమించినదన్న అర్థవిషయంతోనే అతడు తిరిగి సీతను స్వీకరించవలసిందని అర్థించాడు. కారుణికుడైన కవి వాల్మీకి సామాన్య భర్తృవృత్తికి అతీతమైన కారుణికవృత్తితో వ్యవహరిస్తున్నాడని మూలించడానికి కాలిదా సీ ఘట్టంలో కవికి 'కారుణిక' విశేషణం వాడి మూఝంగా ఈ విషయాలన్నీ భవనింపచేస్తున్నాడు.

ఈ విధంగా సంక్షిప్త పదాలతో ప్రకృత్యాది వర్ణనలలోనే కాక, సంభాషణాయులలోనూ పాత్ర ముఖోభావ వివిరణం ప్రదర్శించడంలో ఈ కవి సిద్ధుహస్తుడు. ఈ విషయంలో రఘువంశంలో లక్ష్మణుడు సీతాజీవిని అపవిత్రా విడిచిపెట్టి వెళ్ళబోతున్నప్పుడు ఆమె లక్ష్మణునితో అన్న

మాటలు గంభీరమైన సీతాబేది హృదయవేదనకు, సహకాష్టత్యాగిని నిరతవ్యంగ్యునిని తార్కాణంగా ఉన్నాయి. లక్ష్మణునితో ఆమె అన్న మాటలన్నీ కవి తొమ్మిది చిన్న శ్లోకాలలోనే సుగించి పోతాడు. ఈ సంభాషణలో మొట్టమొదటగా ఆమె అత్తగార లండరినే నమస్కరించి తన గర్భంలో ఉన్న శిశువునైనా పూరిస్తూ ఉండవలసినదని వారికి సందేశం పంపిస్తుంది.

ఇది ఎంత గంభీరమైన సందేశము! వృద్ధ స్త్రీలకు మనసులపై ముడుకారం సహజం. “నా మీద మీకు బాత్సల్యం లేకపోవచ్చునుగాని మీ ప్రాణుని విషయంలోనైనా కొంచెం బాత్సల్యం కనబడవలసిందే” అని ఆభిప్రాయం! ఇట్లానే ఈ కావ్యంలో ఎన్నో గూఢవ్యసాలు పాఠకుల హృదయాలలో ప్రస్థాపిస్తాయి.

ఈ రీతువారి శ్లోకంలో ఆమె రానున్న సందేశం పంపిస్తూ “వాచ్య వ్యయా మద్వదనా త్యరాశా” అని అంటుంది. “నా మాటగా ఆ రాజుతో ఇలా చెప్పువలసింది!” అని ఈ మాట కర్థం! ఇక్కడ గూఢ రాజన్నమాటలో కవి నిశ్చయించిన వ్యంగ్యం చాలా గంభీరమైనది.

రాజగర్భ నిర్వహణ విషయంలో రానున్న సీమ పండించిన సందేశం మరింత వ్యంగ్యభారితమైనది.

ఈ శ్లోకంలో ఈమె “నృపులకు వర్తాశ్రమ పరిపాలనము మునుపు విధించినది. నీవు నన్ను గృహం నించి కడప నవసించినా తపస్సుల రక్షణ నీకు విధితము కాబట్టి ఆ రతపస్సులతో సమానంగానైనా నన్ను పరిపాలింపవలసివచ్చింది రానున్న సందేశం పంపిస్తుంది. ఇది ఇక్కడ ఈ వాచాపిస్తున్నాడు.

“నృపస్య వర్తాశ్రమ పాలనంయత్
స ఏవ భార్య మమ వాప్రణితః
నిర్వాసితా క్షేద మతి వ్యసూహం
తపస్వి సామాస్య మతేక్షతేయా.”

ఈ శ్లోకంలో పదాలన్నీ గూడా వ్యంగ్యార్థ భారితాళే. వీటిలో తపస్విపదం మరింత నిగూఢమైనది. ఈ పదానికి “తపస్సు చేసుకొనేవాడు”, “దీనుడు” అని రెండుపాలున్నాయి. “దీనరక్షణం నీకు నిహితం” కాబట్టి దీనురాలైన నా రక్షణం రాజ

గర్భం పరిపాలించే నీకు అవశ్యక ద్రవ్యము. అనే అర్థం ఈ పదంవల్ల స్ఫురిస్తున్నది. నీవు నన్ను వదలగొట్టుకొన్నా నా సంగక్షణభారము నీవై ఉన్నదనీ, నీ రాజగర్భం ఈ విధంగా పరిణమించినదనీ కూడా ఈ శ్లోకంవల్ల వ్యక్తిరకమవుతున్నది.

వృద్ధలు, సంభాషణలు, స్వభావచిత్రణలు, కథా కథనము మొదలైన విషయాలన్నీ ఆరి సంక్షిప్త పదవిన్యాసంతో నడిపించుకుపోవడంలో ఈ కవి కాళిం వర్ణ వాచీతము.

కవి కవిగా తన హృదయభావాలు వ్యక్తపరిచే అనునిక కవిత్వవర్ణతి ఋతుసంహారకావ్యంలోనే ప్రారంభం అయింది. అలంకారికుల లక్షణాలను బట్టి చూచినా అనునికుల నిర్వచనాన్ని బట్టి చూచినా ఋతుసంహార మేఘసంజేతాలు రెండూ ‘ఘండా’ కావ్యాలే. ఋతుసంహారంలో ప్రత్యక్షంగా కవే ప్రకృతివర్ణన కుపక్రమిస్తున్నాడు.

కాని మేఘసంజేతంలో ఒక చిన్న తెరమరుగున ఉండి తన హృదయభావం వ్యక్తీకరించినట్లు కనబడుతుంది. అందుచేతనే మేఘ సందేశనాయకుడైన యమని చేరైనా చెప్పుకుండా కవి అరిచి “ఒకా నొకడు” అనే మాటతోనే నిర్దేశించి పోగుచేస్తాడు. దీనిలో కథాభాగం అంతా రెండు మాటల శ్లోకాలలో ముగిసిపోతుంది. అసలీది ఒక కథగా చెప్పాలనే ఉద్దేశంతో ప్రారంభించబడిన కావ్యం కానేకాదు. నిజాని కీ కావ్యం యమని సందేశంలోనే ముగిసిపోతుంది. కవి నిగూఢవ్యంగ్యం తెలియని ప్రాచీన దేవకో మేఘుడు యమని భార్యకు ఆ సందేశం తీసుకుపోయాడనే కథ ఒకటి అల్లి అది రెండుశ్లోకాలలో ముగించారు. మేఘసంజేతం సామాన్యంగా పఠించినవారి కీ శ్లోకాల అసంబద్ధత సులభంగా తెలిసిపోతుంది. కనకచే ఈ కావ్యంలో కూడా కవి ఋతుసంహారంలో వెన్నెముకగానే స్వీయ భావాలే ప్రకటిస్తున్నట్లు కనిపిస్తుంది. ఋతుసంహారంలో ప్రకృతివర్ణనకే ప్రాధాన్యము. కవి ఆయా కావాలలోని శృంగారభావవర్ణన చేసినా అది తిట్ట భావంతో చేసినదే.

మేఘసంజేతము

కాని మేఘసంజేతంలో కవి యమనిచే యమని కాలతిరుగుతూ తన భావాలే ప్రకటిస్తున్న విషయం

నున్నట్లును. అందుచేత ఋతుసంహారం ప్రకృతి వర్ణనపరమైన కావ్యంగాను, మేఘసంక్షేపం స్వీయ ప్రేమభావ ప్రకటనపరమైన కావ్యంగాను కవి ఉద్దేశించినట్లు కనిపిస్తున్నది.

అందుచేతనే గాని ఋతుసంహారంకంటే ప్రకృతివర్ణనపరమైన కావ్యాలు సంస్కృతంలో బయలుదేరలేదని ఇదివరకే అనుకున్నాము—

కాని మేఘసంక్షేపానికి అనేకమైన అనుకరణ కావ్యాలు బయలుదేరాయి.

ఈ అనుకరణంలో ఆయా రచయితలు అనేక విధాలుగా ఉపయోగించారు. కైసకవి ఒకడు సేమి దూతం అనే పేరుతో ఒక కావ్యం రచించాడు. కాని అది కైసకర్పవరమైన కావ్యమని తెలుస్తున్నది. ఇట్లాగే సాంసంక్షేపం మొదలైన ఇతర కావ్యాలు కూడా ఈ కావ్యమకరణాలుగానే బయలు దేరాయి.

కాని ఇంత ఉదాత్త గంభీరమయిన ప్రేమ భావం సంక్షేపరూపంగా నురి ఏ అనుకరణకావ్యం లోను అవతరించలేదు. అనుకరణకావ్య రీతి తిరుగురచనం ఆశ్చర్య మేమీ లేదు!

మేఘసంక్షేప రచనకాలానికి ఋతుసంహారంలో కనిపించిన రచనా దోషాలన్నీ తొలగిపోయి కాలిదానకైరి సంపూర్ణమైన పరిణతి గాంభీర్యంతో ప్రవహిస్తుంది.

మొత్తంమీద కాలిదాను రచించిన నాలుగు కావ్యాలలోను రెండు ఖండకావ్యాలు, మిగిలిన రెండుకవి సమరసంధివాలు రెండు సుహా కావ్యాలు. వీటిలో ఋతుసంహారం ప్రకృతివర్ణన పరమైన కావ్యము. మేఘసంక్షేపం కవిహృదయాం తర్కిహితమైన ప్రేమభావవ్యంజకమైన కావ్యమని చెప్పవచ్చును.

రచనాపరిస్థితినిబట్టి చూస్తే ఖండ కావ్యాలు రెండు కవి యౌవనప్రాచుర్యంలో రచించినట్లు కనిపిస్తుంది. మిగిలిన మహా కావ్యాలలో రఘువంశంలో కవి తన ధార్మికదృక్పథం సంపూర్ణంగా నివరించినట్లు కనిపిస్తున్నది. ఇక సమరసంధివం కవి జీవితంపై తనకుగల ఆధ్యాత్మికదృక్పథం వివరించడానికి వ్రాసినట్లు కనిపిస్తుంది.

ఇక కాలిదాన విరచితమైనదని చెప్పబడుతున్న “కుంజేశ్వర చాత్వరము” మేఘసంక్షేపంతంటి కావ్యమే అయిఉండవలె ననిపించినవచ్చును. కాని ఈ కావ్యంలో కొన్ని స్లోకాలే మన కివ్వగల లభించిఉండవలెనని దీనినిగూర్చి మన మేమీ వివరంగా చెప్పలేము.

వృత్తరచన

కాలిదాను శైలిస్వభావం పరిశీలించేముందు అతడు చేశ్వరు కావ్యాలలో వాడిన చేశ్వరు వృత్తాల రచనలోని అంతరార్థం గమనించడం చాలా ముఖ్యం. నిజానికెవరి కవితలోని ధంద్వాలైత్యం మన తెలుసులో కూడా ఇంతవరకు రానేలేదని చెప్పింది.

కాలిదానుకంటే ప్రాచీనులయిన వాల్మీకి వ్యాసాదులు తమ రచనలలో అనుష్టుప్ ధంద్వములోని స్లోకమే విశేషంగా వాడారు. ఇద్దరు చివరలలో మాత్రం వీరు అక్కడక్కడ చేశ్వరు వృత్తాలు వాడారు.

కాలిదానుమాత్రం తన కావ్యాలలో అంతటా వర్ణ్య విషయాలనుబట్టి చిత్రచిత్రములయిన రకరకాల ధంద్వములు వాడడంవల్ల ఇతర వీ విషయంలో సంస్కృత కవితలో ఎలాంటి కొత్త కొత్తదామలు నొక్కినదీ గమనించవచ్చును.

ఇతర వీ వృత్తం రచించినా పరిపూర్ణాధి కారంతో దాన్ని నిర్వహించుకుంటూ రచన పోగొంచుకు పోయాడు. అందులోను ఇతని ముందాక్రాంతా వృత్తం పరిణతి పరాకాష్ఠా నెందిన రచన. కాలిదాను మేఘసంక్షేపం అంతటా ముందాక్రాంతా వృత్తం వాడినసంగతి మేఘసంక్షేపాకమల కందరికీ నువి నిరతమే—ఈ వృత్తమాధుర్యం చది చూపించడానికి మేఘసంక్షేపంలోనించి ఒక ఉదాహరణం ఇస్తున్నాను.

“విద్యుద్వృత్తం లలితవరతా.
 సేంద్రనూపం సచ్చితా.
 సంగితాయ ప్రహతమరహా
 స్త్విగ్ధగంభీర హూషణ
 అంతస్తాయం మణిమయభువం
 కుంగ ముద్రంభితాగ్రా
 ప్రాపాదా స్త్రావం కులయికు
 మలం యత్ర తైత్తైర్విశేషైః”

మేఘసంక్షేపంలోని విషయానికి ఇటువంటి వృత్తి రచన అర్హంలానుకూలమైనది.

సామాన్యంగా కథా కథనంలో కాళిదాసు చిన్న శ్లోకాలే వాడుకూంటాడు. దఘవంశంలోని ప్రథమ దశమ పర్వం దీని నుదాహరణాలు.

కథా కథనం కాళ్ళ ఒక మెట్టు పైకిపోయిన భక్త్యవిడుదూలు వచ్చినప్పుడు ఇతనికి వంశీస్థ వృత్తిం బొంది వృత్తాలు వాచకం అలవాటు.

దఘవంశంలో తొమ్మిదవ పర్వంలో చరణభూమి వేట, మునిశాపకు కథాఘట్టాలు. వేట ప్రారంభించే వరకు ఇంచుమించుగా ఇతను ద్రుతవిలంబితవృత్తిం వాడాడు. ఈ వృత్తిం సమాజంగానే కదం తొక్కి నట్లు వస్తున్నది. అందులోను కాళిదాసు చేతిలో ఇది మరింత సాగముగా ఆకుగులు వేసింది. ఉదాహరణకు ఒక వృత్తిం:—

పిను దళంధర గుత్తర కోసలాశా
సమధిఁమ్యు సమాధి జితేంద్రియః
దశర్షః ప్రళేశాన మహీతరిం
యథావతా మవతాం ద గురీర్ణితః.

ఇంకా ఈ పర్వంలో ఆయా మృగాలవేట సందర్భంలో కాళిదాసు చిత్ర విచిత్రమైన వృత్తాలెన్నో రచించాడు.

కుమారసంధివంశంలో కామదహనం అయిపోయిన రేరవాత రతీవిలాప ఘట్టంలో ఈ కవి వానిన వియోగినివృత్తిం ప్రత్యేకంగా పేర్కొనవలసివది.

అసలు ఈ వృత్తిం సేదలోనే వియోగముదన ఉన్నది. అదీగాక ఈ వృత్తిం వడకలోనే కొంత విహదస్థానన ఉన్నది.

అగ్ర సా పున రేవ విహ్వలా

వసుధారంగన ధూతక స్తనీ

విలంప విశీర్ణ మాధవా

సమ దుఃఖా మిక నుర్యతీస్థరిం."

కావ్యశైలి

కాళిదాసుని కావ్యశైలి—మిగిలిన సంస్కృత కవుల శైలిదృష్ట్యా మాస్తే—చాలా ముఖ్యమైనది. మనదేశంలో సంస్కృతిం ప్రారంభించేవారు మల

భాష్యాసంశోసం కాళిదాసకావ్యాలు మొదట పఠించడం దీనికి తార్కాణము. ఇతని సమాసాలు సామాన్యంగా ఎక్కడో గాని రెండు మూడు పదాలకు మించవు. తెలుగుభాషలో ఉన్నట్లు సంస్కృతంలో యితి ప్రాసలు లేవన్న విషయం అందరికీ తెలిసినదే. సంస్కృతంలో యితి ఉన్నది గాని ఇది నియమిత స్థలాలలో పదాల విరుపులకు సంబంధించింది. అంతే గాని అక్షరాలకు సమావాసాలు వచ్చే యితి ప్రశంస సంస్కృతంలో లేనేలేదు.

కాళిదాసశైలి మాధుర్యపూర్ణమైనదే. కాని ఈ మాధుర్యం చప్పని మెల్లని పదాలతో విర్యవేస వారహీనమాధుర్యం కాదు. అతి కఠినమైన అక్షరాలు కూడా ఇతని కవితాధారలో దొర్లిపోకూంటాయి. కాని వీటికి సమీపాక్షర సమాహారంలో వీటికి చిత్రమైన మధురస్వని వస్తుంది.

దీనికి దఘవంశంలోని ఈ శ్లోకం పరిశీలించవలసివది.

"అగ్ర ప్రజానా మధిపః ప్రభాతే
బాయాప్రతిగ్రాహిత గంధమాల్యాం
వనాయ పీత ప్రతివర్ణవత్సావ్
యశోధన్ శేష మృచ్ఛ్యుమౌవ."

కాళిదాసకవితలో వ్యాకరణ దుష్టప్రయోగాలు లేనేలేవు. 'త్రియంబకం' వంటి ప్రయోగాలు కొన్ని అపాణినియ ప్రయోగాలే. కాని ఇలాంటివి వేళ్ళతో లెక్క పెట్టవచ్చును.

ఈ ప్రయోగాలు దిద్దడానికి ఆ కాలపు వ్యాఖ్యాతలు సాహసించలేదు. కాళిదాస వ్యాఖ్యాత మల్లివాగుడు ఈ అపాణినియ ప్రయోగాలే స్వీకరించి ఇవి మహాకవి ప్రయోగాలు కవక సాగువులని సమర్థించాడు.

నిజానికి కాళిదాస కవితామధూతికి అదివి కావ్యపదనమే ప్రధాన మార్గము. విమర్శన ఎంత ప్రయత్నించినా దిగ్భ్రమకంగా మాత్రమే ఉండగలదు. ఇంతవరకు కాళిదాసకావ్యాలపై వచ్చిన విమర్శన చాలా స్వల్పం. ఆగునికులు నేటికాలపు విమర్శన దృక్పథాలతో కాళిదాసకావ్యాలు పరిశీలించవలసి ఉన్నది. కేవలం దిగ్భ్రమకమైన ఈ వ్యాసం కాళిదాసకవితపై నూతనాభిరుచి ప్రేరేపింపగలదని ఆశిస్తున్నాను.

వెంపటి నాగభూషణం

శ్రీ జ. రక్తిజీనాథాప్తి

అతిదూర గతికల కౌలాన్ని అవగాహన చేసుకో దానికే మహామహిమ మల్లా సుల్లాలు పడుతూం టారు. ఆరాట మేలిగిరి—అనుకున్న దంతా హారతి కన్నూరమైపోయిన ఘట్టాలు కో కొల్లలుగా కనిపి స్తాయి. కాలగతిని—అందుకోవడం కష్టం. కానీ— వెంపటి నాగభూషణం, కాలగతిని, కావాలని దీక్షిక్కికొట్టాడా అనిపిస్తుంది, తీరా అయిపోయిం తరువాత పరకాయించి చూస్తే—

కావలసిన హంతులు సమకూర్చుకో దానికే— పాద కళ్యాణంపైగా పడుతుంది. పాధినామార్గం, సా నాక్రమం— సమస్తాంతగా— ఓపాటిదైవా— సిద్ధి అంటూ చేపడేవారే—మరో దశ అయిపో తుంది.

తాను—అన్నది పలుకురి కంటపడడానికి, తాను అనుకున్నది జరపడానికి అనుజ్ఞ ప్రాథ నిర్వహ య: పరిపాక ప్రారంభంలోనే—మృత్యువుకు అరిగిపోవడం అన్యాయం. వెంపటి నాగభూషణం ఈ అన్యాయానికి నురి అయినాడు. అతని మేధా వద సాధారణ గాథలు—విద్యారంగంలో—విద్యావే ర్తగా అతను కావించిన పుష్టి ఆ ప్రాధవ్యమూ మన తెలుగులకు సరిగా లేకపోయినా మూడుగానైనా తెలియక పూర్వకే, కథకుడు భూషణం, కథావే యుడు కావడం, దురదృష్టం.

మనమూర్తిగా మృత్యువుతో కుస్తీపట్టినా మరి ఎంతో కాలం మనగల వాడు గూడాను.

చివరికి అదే అనిపిస్తుంది. తెలిసి తెలిసి—అవ రిమితమైన దురగతితో—జీవిత నాకను నకువుకు న్నాడా అని.

* గె. ౧౦. ౧౯౫౧ న ఆగస్టులో V.N.B పరంప చించాడని వార్త. అంగ్లేజీలోని భావక కాశి జీకి బ్రిస్నిపాల్ ఐ—అస్వస్థత పాలై—ఆరోగ్య యాత్రలో—అంతా అయిపోయిందట.

మహనీయులూ, విద్యార్థి కల్పరతులూ—ఇదా జాభురంధరులూ అని పేరువడచిన వెంపటి లక్ష్మీనర సింహం గారి కుమారుడు అయినందున, 'విశేషపుత్రం' అన్నట్లు—ఇతర విద్యారంగంలోనే విగత శీవు డైనాడు.

తండ్రిగారివలె తనయుడూ అజానుబాహుడు. ఎంతమందిలో ఉన్నా కొట్టవచ్చే విగ్రహం. ఆకార పుష్టి నోమకోని ఆశేకాండ్ర సోదరులలో— బిగికి—నాడైన మరిషి నాగభూషణం!

'ఆతని ఆకృతియేదో కాయమువడంకు' అన్న ఇలాక్షికి అవ్యర్థమైన భావంపడ ఆతనిది. ప్లేహి శుల మృగ్యమన్నా, పదిమంది పెద్దల సమక్షంలో దైవా—వికోత వాడయినా—అకట్టగలిగేది ఆ గంభీర విగ్రహం: కొంత శివీకరిగి కొంత చెరుకుకు కలిగించగల పత్రావుంది!

* * * *

జి. వి. శుబ్బారావుగారు మన్ను గున్నే హితులు డింగీ ఓకారు పోతున్నారు. మందూ వెనకా ఆలో చించినీయని సరకావల్ల—పదివ వడిపే కర్ణధారిని పంపించేతారు. ఒక్కొక్కరంగా పదివ కురికి, నవక సాగించింది.

సందర్భం సరదాను మించిపోతోంది. నాగభూ షణం తప్ప మిగతా మిత్రమండలికి, అనుమానం, భీతా హంగా మారే స్థితివచ్చింది. పదివ ఆద్రుడిలాగా ఆటూ యిటూ అవుతోంది. నాగభూషణం కదల కుండా పెదలకుండా, పదిమిగి వచ్చి—మతం వేగు మ్మారున్నాడు. ఎంతమంది ఉన్నా ఇతగాడి ఊరింతో పదివ వాలెన్ను అయింది. ప్రాకారాలకుడు టుబ్బాయి. ఉపద్రవాన్ని ఉపాయంతో తప్పకు న్నాడు. నాగభూషణం—పదిమంది మనుష్యులు పెట్టు.

ఆకారంలోనేకాక అంతరంగంలో గూడా అతను అంతే. అనుకున్నదాన్ని అంత బలం తో నూ

సాధించినాడు. అంతవరకూ ఆతనికి తోచేది కాదు. పోటీ పడడంలో ఘనా పాతీ. పోటీ పడి పీటించేసిగాని పట్టు విడిచేవాడు కాదు.

పల్లటూరు సోమనాథం Gold Smith of Godu gubeta, Milton of Masulipatam, అని ఆప్పటికి ప్రశంసకున్నాడు.* శ్రీమత్ అవి కాబోలు పద్యాలు ఆంగ్లంలో ప్రోసి ఓ చిన్న పుస్తకంగా ప్రచురించాడు. 'రవీంద్రనాథ టాగూరు' అన్న పేరును అనుసరించి, తన పేరును సోమనాథ పల్లటూరుగా మార్చుకున్నాడు. తాను ఆంగ్లకవిగా రాణించాలని బాటలు కట్టించుకుంటూ ఆశలు బాటలు తీరుస్తున్నాడు.

నాగధూషణం పోటీ పడ్డాడు. ఉన్నవాడు ఉన్నట్లు—చటి చప్పడూ కాకుండా ఆంగ్లంలో కవనం చెప్పడానికి పూనుకున్నాడు. శ్రీమత్ గ్రంథంకం పెగూడా—బలంలో, బరువులో రెట్టింపుగా తయారుచేశాడు. పుస్తకం ప్రచురించాడు. అంతా నందాలు, వన్నెలు, చిన్నెలతో సహా—గ్రంథం రెయ్యారైంది. ఆనంద ఎకాదశి—ముద్దు ముచ్చటలు గొలిపే గ్రంథం, గ్రంథకర్తగా నాగధూషణం మెరిచారు ఇక పాశనా మార్గంలో ఆతని కథండే పాటి.

తండ్రి ఆంగ్ల విద్యా పరిభవం కుమారునికి అప్పించి. సావపట్టణం ప్రారంభించాడు. తన ఇన్నాల్స్ తల కాదు. ఆంగ్లం కపిండుడు, తన వేదం, తన భాష, తన ఉనికి తన తాలూకు ప్రతి చిన్న విషయమూ దానికే పాటిగా వుండాలి.

నిద్రాహారాల మాట ఎలా వున్నా, నిలుపు నిలుపునా మనిషి మారాడు. అగడ్తలు సముద్రాన్ని ఆపోశనం పట్టావన్నట్లుగా తయారైనాడు. చదవడమే పని. రాయడమే పని. పేరు ప్రతిష్ఠలను పొందడమే పని.

"హాకి మృగరాజ్య మెవ్వరు
కరుణించిరి తనకు తానా వరకుం
జరణంజనునకు, జలనిధి
కురువిక్రమ వైభవునకు ఒరురీవలె నే—"

* బందరు గొడగుపేటలో నే—ఈ మిత్రులంతా ఉండేవారు.

అన్న పద్ధతే పద్ధతి! అనుకున్నది అనుకున్నట్లుచేపడాలిందే.

ముట్నూరి కృష్ణరావు, వేమూరి రామకృష్ణరావు, పట్నాథి సీతారామయ్యగారలు బందరుకు చెట్టని కోటలు. వీరంతా ఆంగ్ల భాషలో నెరనిశ్శులు వుండి పుచ్చుకున్నవారు. నాగధూషణం మానసికంగా వీరినంచితయారీ పుచ్చుకున్నాడు. అప్రతి మానమైన పాదవతో ఆహ్వానితల తపస్సుతో—ఆంగ్లకవితా ప్రియం భావుకుడైనాడు. ఆంగ్ల విద్యాంసులే. "ఆంగ్ల కవనం వ్రాసే కొద్ది పాటి భారతీయులలో వీరు—" అని ప్రశంసించేవాకా ఆరెను, శ్రేను, వహ పతి, సాధించాడు.

ఏమిటి మనవాడి హంగామా—అనుకున్న మిత్రులే—

జవరదస్తీవాడతా.
ధూషణుకు
నలులు పుట్టిస్తామరా!
అనే శోరణికి విగారు.
తన పరిభవాన్ని తాను చాటి తీరాడు.

V. N. Bhushan!

* * *
ముట్నూరి రామకృష్ణరావు స్నేహితుడు. ఒక వింత ప్రకృతి. ఇటు చేవతార్చన చేస్తాడు. వంశస్థులంతాన్నా, అభాషా పాదవం అన్నా ఆలింగనం చేసుకుంటాడు. మనస్సును—సంస్కృతే, ఆం—తాణి లతో రంగరించుకున్నాడు. సంస్కృతితో సామం ఆంగ్లంలో అభినివేశమా ఆంగ్లంలో అంతరంగమా కాస్త్రీకి. కాస్త్రీ రణ—పెంకి.

వెంపటి నాగధూషణానికి రామకృష్ణరావు మీద రసాలుకున్నది పోటీ. కాస్త్రీ కథలు వ్రాస్తాడు. ధూషణమూ కథలు వ్రాయడం ప్రారంభించాడు. 'పవర్తకుమారీచేవి' కథలతిస్తుమతో ప్రారంభమైన కథారచనకు కృష్ణా పత్రిక అట పట్టు అయింది. తరవరంవరలుగా కథలు రచించాడు.

కాస్త్రీ ఒక వంద కథలు రచిస్తే—తాను ఓ రెండు వందలదాకా కథలు రచించాడు.

* * * *
అను నిర్ణయమా కళ్లముందు మెరిగే ముట్నూరి

కృష్ణరావుగారు—పత్రికా సంపాదకుడు, స్నేహితుడు నాగేంద్రరావు పత్రికా సంపాదకుడు. తాను...?

ఉన్న అవకాశాన్ని బారవిడవటం ఉద్యోగి లక్షణం కాదు. తాను గురుకులం నోబుల్ కాలేజీ విద్యార్థి. కాలేజీ మాధ్యమికరీషు ఉద్వరించడం ప్రారంభించాడు. వాస్కేవాస్త్రేగా ఉన్న కాలేజీ తీడర్ను చేపట్టి మునుపన్నం చేసి—స్నేహితుల్లో C. Y. చింతామణి అయినాడు.

ఉన్నతవిద్యకని తేనారస్ వెల్లాడు. కాకి పండితుడై తిరిగి వచ్చాడు.

ఎక్కడున్నా—భూషణం జీవితం ఒకటే— తన ఉపాధ్యాయులు తనకు స్నేహితులు! తనలోటి కవులు—అంగ్లం మబాలు తెలుగులోకి తెస్తే—తాను చాలా మోహనంగా లాంటి పాటలను అంగ్లంలోకి తెచ్చాడు. మాత్రాశ్వా పండితుడంతేవానికి, పోతరాజు భాగవతం చదివి చెప్పే—తెలుగు మబాలను వేట వెలుగుకి తెచ్చాడు!! రవీంద్రునికి పోతరాజు భాగవత ప్రథన్ని అందించింది రాయప్రోలు సుబ్బారావు గారు; మాళవ్యాకు చెప్పింది మనవాడు.

* * * *

కాకిమంచి కాకికు పుస్తకాలలో బంధువుకు పాగివవాడు—పట్టుమని పది మాసాలయినా ఉండి లేదు. తన భారతా పై రాజధానులలోనే బహుయించ వలెచాడు. దిక్సీయకు కాబోలు వెల్లాడు.

రాజులలాంటి జీవితానికి అలవాటు పడ్డాడు. తాను భోగి. తిరిగి వచ్చాడు. 'పద్మవరాగం' కథలు అచ్చు వెయ్యలంటూ—

* * * *

కలువ కేసుల కలిమినంత
విలుచుకొన్నది కలికి కన్నులు
జలుగు జెన్నెలకలల జెన్నెల
నిలవవన్నది ఎందుకో?
మల్లె మొగ్గల పరువమంత
కొల్లలాడిన మందహాసము
పల్లవారుణ రాగరంజన
మెల్ల వన్నది ఎందుకో?!

* * * *

మాకుమార విహార
లోకక మోహనా!
నీకోసమై ఎన్ని పోకెళ్లు పోవాలా?

* * * *

వికసించినది బాచి
విరులు నీవేజీలో
ప్రకటించినది తనవు
సుకుమార తనవల్లి!
నవలెత్తి నది భావనా
వ్యక్త వైఖరిని
అతికుమారి గీతి
కాలన విలాసాలు—

లాంటి రచనలకు ఆరవి మనస్సు పెరిగారంధి పడింది. అంగ్లంలో ఎగతేవిన బండా ముందు, తెలుగులో తన ప్రాధేవం తక్కువదిగా కనిపించసాగింది.

వికస్యతిష్ఠతి కశో గృహవిక కావ్యం
అవ్యస్య తిష్ఠతి సుహృత్ భవనేషు కర్పిత
స్యస్యా విదగ్ధవదనేషు పదా విశిష్టై
కస్యాపి పంచరతి విశ్వకూమాహవీశ
లాంటి సాంస్కృతికోత్పల పరిచయం కలిగింది. సాధించా లనుకున్నాడు. భగీరథ ప్రయత్నం చేశాడు.

అనుకున్నది అంతా చెప్పకుండా, లుప్త భావా లను ఎక్కువగా చుక్కలతో నూచిస్తూ—అటు వాడుక భాషనూ, గ్రాంథిక భాషనూ రంగరిస్తూ— లక్ష రిఫరెన్సులతో, మూలనలతో తయారైన రామ కృష్ణకావ్య రచనా పద్ధతిపై— నాగభూషణం కన్ను చేశాడు.

బాబాలందమా రవల
గాబాలందమా?
నందమాను వెలుగునీది
పరపమందమా?

అంటూ, భూషణం కొత్తపంఖా రచనలను బయట పెట్టడం ప్రారంభించాడు. "తెలనీలాలు" స్వామికి చెల్లించి ప్రారంభించిన "చిలక పంకులు" కరపతంపరలుగా అచ్చుకెక్కుతున్నై. పరువున్న పత్రిక తెరిచే సరికి—కథ కళ్లపడేది.

ముద్దుపక్షిని తీసివడం, వెలుగులోకి రానిది. విశేషాలు; శ్రీశ్రయ్య—బట్టలూ, జవరీభజానాదార్ బీణభవమ్మలో పట్టు—అహల్యా చిత్రలోని ఆంధ్ర ర్యాలు—ఒకటేమిటి— తెనుగు కవిత్వంలోని సెర నిగ్గుల్ని, నాగభూషణం బయట పుట్టి చూసి, కవి భాయిల కళ్లకు మిరిమిల్లు గొలిపాడు.

రామకృష్ణకాశ్మీర్ని ఆ ప్రాచ్యులైన సంగతిని రంగరించినా, సంస్కృత హృదయంతో గానీ చెప్పడు. మన సంప్రదాయాలకు గానీ హత్తుడు.

నాగభూషణం కేవలం ఆ ప్రాచ్యులగానే ఆ వారాధరణంలోనే యిక్కడి యితీ వృత్తాన్ని రంగరించడం ప్రారంభించాడు. “మూర్ఖాలకాల” తయారైంది.

నిజంగా మంచి కథల సంపుటం!

చావాపు ౫౦, ౬౦ కథలు, అణి ముత్యాల లాంటివి, నాగభూషణం తన సొమ్ము చేసుకున్నాడు!

* * * *

“నిమా నానా ముత్తమల్లోకో ఆస్తు!” అనిగదా వేదాక్షా శీర్ష్యవనం. నాగభూషణానికి సరిసమానులు ఆతని సోదరులే—తన అన్నలు హెడ్ మాస్టర్లు. రాసు ప్రిన్సిపాల్ కావాలి. అయినాడు. చిట్టచివరకి, ఆఖరుదశలో అంధేరిలోనో ఆ చూలీలోనో కన్నులు

మూసేవరకూ ప్రిన్సిపాల్. ఇంతకూ వడసారం అతను జీవించింది కదా సంతర్పరా లే.

* * * *

పుట్టి పెరిగిందీ—చదివిందీ—కాల్య క్రిడలు చూపిందీ బందరులో, వ్యాసంగం ఆంధ్రా పూనాలో— బొంబాయిలో— బెనారసులో— ఒకనీరులో, భావన్ కళాశాలలో. అంచేత, విద్యాభ్యాసంలో అతని కృషి ఏమిటో—ఇక్కడి వారికి తెలిసిందై సోదరులందీ.

పీట మాలిమి తెనుగురాణిని
నాగమేలే వయసుకొనవు
చాలానాటికి మనసు వచ్చిన
చాణవోయా భూషణా!

అన్న శ్రీమతి గుండరవర్ణని ప్రకంప వంటివి మాత్రమే—యిక్కడ మనకు దక్కినవి.

ఇంటా బయటా గెలవడం ఎవరికో కాని సంపద అయిన కాలంలో, యింటా బయటా గెలుపున్నవాడు, పట్టుదల గలవాడూ పట్టుపట్టి సాధించ గలవాడూ అయిన నాగభూషణం—పది కాలాలు బరికి బట్టకట్టివుంటే—కవనంలోగాని, కథా కవనలోగాని, విద్యా వ్యాసంగాలలో గానీ—విమేష సాధించేవాడో—మరి—ఇంతకూ కాలం కలిసి రాలేదు మరి!!

వ్యవసాయ ప్రశ్నోత్తరములు

శ్రీ శిష్ట రామకృష్ణశాస్త్రి

అధికమైన ఆహారపదార్థాల సత్పత్తి చేయవలసిన ఈ రోజుల్లో క్రమమైన వ్యవసాయపద్ధతులను గూర్చి తెల్పు గ్రంథాలను పరిశీలించవలసిన అవసరముంది. ప్రాచీనకాలమునుండి భారతదేశాననే వ్యవసాయము వాగలి, బండి, ఎడ్లు మొదలైనవాని సహాయముననే జరుగుచున్నది. పాశ్చాత్యదేశాల్లో ఈ కాలము యంత్ర సహాయమున వ్యవసాయము సాగించుచు, శీఘ్రకాలంలో విశేషభివృద్ధి నొందుచున్నచో, అధిక ఫలములెరి మనదేశంలో, కేవలవారి గూడ నందుబాటులోనున్న వాగలి, బండి మొదలైన సామగ్రిలతోడనే వ్యవసాయముచేయుచో, పట్టణాల్లో వేటికిని రెండు మా దేశములుగల పేదరైతు మొదలు, వందలాది ఎకరాలు గల పెద్దరైతు వర కందుచో, వాగల్గసాయముననే, అనూచాన సంప్రదాయమున సాకర్యంగానూ, లాభదాయకంగా కూడా సాగించుకొనుచునే ఉన్నాడు. కుదిరవలె క్రమబద్ధమైన ఈ వాగలి వ్యవసాయ మభివృద్ధి పొందింపవలసియున్నది. వ్యవసాయ పద్ధతులను, వ్యవసాయ సామగ్రిలనుగూర్చి కొన్ని గ్రంథాలు మన పూర్వులు తెలుసులో రచించారు. అట్టివానిలో బాలరకు సైకము స్పష్టంగా తెలిసిపట్టు ప్రశ్న సమాధాన రూపమున “వ్యవసాయ ప్రశ్నోత్తర” మనే గ్రంథం చెన్నపురి ప్రాచ్యభిభి గ్రంథాలయంలో ౧౩-౪-౩౧ నెంబరుగల సంపుటంలో ఉంది. దీని కర్తవేరిందులో లేదు. వ్యావహారిక భాషలో దీనిని వ్రాశారు. ఇందలి పారిభాషిక పదాలు అన్ని శాస్త్రీ లింగబి పారిభాషికపదాలకలె చిత్రంగా ఉంటాయి. ఈ గ్రంథం విడివిడి ఆకులుగా వ్రాసుకొరగారికి యానాములో దొరికిందట.

ఈ గ్రంథాన ౧ నుండి ౧౫ ప్రశ్నోత్తరాల్లో, వ్యవసాయానికి కావలసిన పనిముట్లతో, వాటిని దానకు మెలుముతాడు, దానికి ౩ అంకెలున్నా,

వేద్యంలో ఏ ఏ పనుయాల్లో, ఎట్లా ఉపయోగిస్తారో, స్పష్టంగా వివరించారు. “వ్యవసాయానికి వాగలి, గొట్టు, నుంటక, పాపటం, పండ్లమాను, నల్ల మాను, దంతె, కిలగపార, గోకుమపార, గుద్దలి, తొట్లిక, కొదవల్లు మొదలైనవి కావాలి.” ఈ సామానులకుండే వివిధభాగాలు, వానిలోని రకాలు, వాటి కూర్పుకూడా తెల్పు. ఆ సామానులుచేసేవారికి గూడా సహాయమునూ, మార్గదర్శకమైన మూలపత్రితో గూడియున్నది. ఈ నిర్మాణవిధానము శాస్త్రపద్ధతిని, ప్రాచీన సంప్రదాయము ననుసరించియున్నది.

వాగలి : ఇది పిడికోల, షగర, అట్టు, మేడి సోగ, సోగిల, వాగిల, కట్టు, కర్తిమెల, ఇన్నీ మాడిలే వాగలి. వాగలిరి ఆరక, తీరు, మునక, అవి కూడా అంటారు. వాగలి రెండురకాలు. పేరిదుక్కి అనీ, రొంపిదుక్కి అనీ. పేరిదుక్కి పెట్టపాలాన్ని దున్నేది. రొంపిదుక్కి ముగాడిని దున్నేది. ఇక పాలాన్ని దున్నట మెట్లానో తెలుసుకున్నాడు— “ఎద్దుల మెవలమొది కాడిపెట్టి, పలుపుతోగట్టి, ఎద్దుల తిలకు పగ్గములుగట్టి, ఈ వాగలి అమర్చిన యెడికోల కాడిమానుకు వాడెనుపిటవేసి, వాడెనుమాకు తగిలించి పన్ని, వాగలిపాతెదగ్గర ఉండే మేడిసోగ ఎదుమచేత పట్టుకొని, కనుచేత ముల్లకోల పట్టుకొని దున్నేది.” ఇట్లా ప్రతి స్వల్పవిషయం స్పష్టంగా వివరింపబడింది.

గొట్టు : అడ్డ, అడ్డకమర్చిన సోగలు ౩. అందుకు క్రందమాడు చెక్కలు. చెక్కలకు ౩ కట్టులు, మాడు కట్టులు దిగించడానకు ౩ చిన్న మెలలు, ౩ పెద్ద మెలలు. అడ్డకు వనకపార్శ్వం మేడికమర్చిన సోగలకడ్డముగా, దండగాడిపట్టె దండగాడిపట్టెకు చెక్కలు దిగించ

౨ చిరులేళ్ళులున్నూ, బడ్డిగల్లుపీట తాళ్ళున్నూ, ౩ బడ్డిగల్లు తోటలున్నూ—గొట్టు రెండురకాలు. బడ్డిగములేనిది అటగొట్టనీ, బడ్డిగముమధ్య, ధావ్యం వెదచల్లేది పెద్దగొట్టనీ. ఇది పెట్టసాగుకు మాత్ర ముపయోగిస్తుంది.

సంబంధ : ఒక అడ్డ అడ్డకు ౨ పోగలున్నూ, వాగలికి వెనక పోర్వం రెండు పన్నీలున్నూ, అడ్డమీద పోగ అమర్చిన మేడినీ, అడ్డకోసలను, నల్లలున్నూ, నల్లలకు తగిలించిన ఇవపఅలునులున్నూ, ఇవి కూడితే సంబంధ అవబడును. ఇదివరపుక వడ్డి పోయేవండుకున్నూ, గొర్రధావ్యం వెదచల్లేన తర్వాత ఆ గొర్రెచాళ్ళు పూజేటందుకు, ప్రేపాలు తోలేటందుకున్నూ వాడుకోవబడుతుంది. మాడుబావల పలుగుండేది పొట్టిదనీ, వాలునుబావలది పెద్ద నుటనీ రెండువిధాలు. పొట్టిది పత్తిచేలో మాత్రం తోలేది.

పొవటం : మోకాటిపిట్ట పైరుండగా, గడ్డి పోయేవండుకు పెట్టపైరులో తోలేది. దీనికి దండే, కత్తెరపెట్ట, నుంటిక, అనియ పేర్లు. దీని కూర్పు ఇట్లు ఒక అడ్డ; అడ్డకు రెండుపోగలు, పోగలకు వెనక ౨ పీలులు. అడ్డపైన పోగ అమర్చినమేడి. అడ్డకు పొన్నులమర్చిన నల్లలు ౩. ఆ నల్లలకు ఇనుముతో చేసిన వలునులు. ఇన్నీ గూడితే పొవటమౌతుంది.

పండ్లమాను : అడ్డ, అడ్డకు ౨ పోగలు, పోగలకు వెనక ౨ పీలులు. అడ్డపైన పోగ అమర్చిన మేడి. అడ్డక్రింద ౨ నుండి ౧౨ వరకు ఇవప మేకులుగానీ, లేనివమైన కొయ్యమేకులుగానీ అమర్చినది పండ్లమాను—ఇది మాగాణి వరిపైరులో కలుపు పోయేటందుకు తోలేది.

నల్లమాను : సుమారు ౪ మూరల పలుకు ఈ తట్టూ ఆ తట్టూ తొలిచేసి, రెంటికీ ౨ త్రాళ్ళుగట్టి, కాడిమానుకు గట్టేది.—ఇది, మాగాణికి యరదదుక్కైన తర్వాత వరిమొలక చల్లేటందుకు నుండుగా దున్నిన చాళ్ళు పూడి చదవమయ్యేటందుకు తోలబడును.

దండే : ఒక చెయ్యి అడ్డ, అందుకు ౪, ౫ పండ్లున్నూ, ౪ మూరలకర్రాడు, అమర్చినది దంతి అవబడును. ఇది రెండు రకాలు. మొదటిది అచ్చుకట్టే దండే. ఇది మళ్ళు నడుమచేయడానికి, కాలువలు గనిమొల తీయడానికి పనికివస్తుంది; రెండవది,

నన్నుదండే. ఇది జొన్న కంటులు మార్చిన తర్వాత ఆ గన్నులు లాగి ప్రాసతేయడానికి వాడబడును. అచ్చుకట్టే దండేకు బాతెకు నిమిత్తున్నూ, చెల్లెడు వెదల్యున్నూ గల పండ్లు అమర్చినది. నన్నుదండే అతే ప్రకారంగా ఉండును, కాని ఇది మూరెడు పొడుగున, ఎవ ఎడముగా నవ్వు పండ్లు గలిగిఉండును.

శిలగపాత మొదలైనవారి ఉపయోగము : శిలగ పాతతో గొడమెట్టవేయును, వరకలు తిప్పవేయును, ముల్లుకు, జరిమికు మనవలు తిప్పవేయున్నూ; కోకుకు పాతతో గడ్డి తెక్కవేయున్నూ, నల్లపైరులో కలుపు తవ్వవేయున్నూ; నల్లలితో మెట్టపాలుములో చెట్టు కొట్టవేయున్నూ; తొల్లికతో జరిమిలో యావత్తు కలుపు తవ్వవేయున్నూ, కలప లిక్కుతో కలుపు తియ్యవేయున్నూ; కొడవళ్ళతో కొన్న తగైరా పైరులు కొయ్యవేయున్నూ అవుతుంది.

ఈ గ్రంథంలో ప్రశ్నోత్తర రచనా విధాన మెట్లా ఉందో మచ్చుకు చూడాలం. ఇందు ౧౬ నుండి ౨౧ ప్రశ్నోత్తరాల్లో నీరు తోడే సామానులను, తద్విధానములను గూర్చి చెప్పబడ్డది.

ప్రశ్న : నీళ్ళుతోడే సాగవను లేదు?

ఉత్తరము : తలయున్నూ, కపిలేమ.

ప్రశ్న : తలపసామాను లేదు?

జవాబు : తలపనుంబ, దానికి కప్పలు రెండు. ఇరును నుండద నిలుపుకొన్నూ రెండు. వెనక నిలుపు గాళ్ళు ఉండే మాను అరిగ. తావుకొట్టి రెండు. పలుపులు పట్టుచారన. మెలుమలు, తలపగడ, తావదండేము, తావపీలులు ౨. తలపగడకు చేసిన మునపను తగిలించే వారికె. వారికెకు వరితాగు. ఇవన్నీ గూడితే తలము.

ప్రశ్న : తలము ఎన్ని విధాలు?

సమాధానము : ఎదురు తలము రోయి రకట విరాము అనిన్నీ, వొగ్గావు తలము అనిన్నీ రెండు విధాలు. ఒకటి వెనకాల ఒకటి రెండు తలములు పన్నీవట్టియితే అది ఎదురు తలము. చాలా లోతులో నుంచి నీళ్ళుతోడేది వొగ్గావు తలము. ఇది ౧ నుంచి ౨౦ లేక ౩౦ చాలుగా తలములు చేసినతో అవి పట్టెడ తలములని చెప్పరాదు.

ప్రశ్న : కపిలే సామాను లేదు?

జవాబు : బావి మొత్తమీద రెండు నూతి మామలు, అందుమీద ఒక పలకరాయిగాని, రెండు అడ్డమాటలుగాని అమర్చిరి. ఆ బైని రెండు ముక్కరమామలు, వానికి రెండు నిలవుమాటలుగాని నీరు కాళ్ళు, వాటిపైని దోరపుపట్టె, వానికి రెండు కొనలను రెండు పోటుగుండలున్నూ, వడుమ రెండు చాకట్లున్నూ, వానివడుమ ఇరుగు బిళ్లగాని, కంఠ బిళ్లగాని అమర్చి, ఆ బిళ్ల చాకువేసి ఎద్దులకట్టి బొక్కవ తోవేది.

ప్రశ్న : బొక్కవ అనగా ఎటువంటిది?

జవాబు : వల్లిగములో నుండు ఒకటిచేసి, వానికిపైన రెండు వాగవాసాలమర్చి, ఆ వాగవాసాలకు తూము అమర్చి, ఆ వల్లిగానికి చానవర తోలు నుట్టిచే అది బొక్కవ. ఆ బొక్కవకు తొండం అంటునట్టేది.

ప్రశ్న : బొక్కవతో కుడికి నీరుపారవం ఎట్లా?

జవాబు : బోగడ కపిల కమర్చిన రెండు ముక్కరమామల నందున మాడు మాడల తాటిదోరె ఉంచి, వాని కొనను మాడుమాడల బిల్లతోరె ఉంచి, ఆ బిల్లతోరెమీద పలకగాళ్ళువేస్తే, ఇది కపిలదోరె రెండెద్దుల పెడలమీదను కాడికి వడుమగా తోలుతో చేసిన చాకుకట్టి నీళ్లలోవిడిచి, తొండపుకొనను తాడు కట్టి, ఆ తాడు కాడిమానుకట్టి, ఆ ముక్కర మామలమీద పెద్దపుల్లరున్నూ, వాని కొనను బుడ్డి పుల్లరున్నూ అమర్చి నీళ్లు వైట తోవేది. ఒక కపిల రెండు కాళ్ళు ఎద్దు కట్టిచే అది తిరుగుకు కపిలె.

ఈ గ్రంథంలో ముఖ్యంగా మెట్ట వ్యవహారానికి సంబంధించిన విషయాలే తెల్పుబడినవి. అది నుండి 3౮ ప్రశ్నోత్తరాల్లో, వివిధవైధుల మెట్టవైధులను వండించే తొలములు, విధానములకూడా విపులముగా చెప్పారు.

శబ్దపంట : తొలకరివానలు మరియూగానే రెండు పాదులు ఆటగొట్టు తోలించినకర్వారక, ఆమధ వుద్దంలో పునర్వసు కార్తెలో, పెదగొట్టుతో పిడ్డలు నిద్రించి నుంటక తోలించేది. శబ్దవైధుల మోకాటిబంటి ఎదిగిన తర్వాత పావటం తోలించేది. తర్వాత పొట్టకడకు వచ్చి, వెన్నుతీసి పొలువట్టి, పొల

నియ్యం కాగానే, చేటో మంచ వేసిది. పదిగపిట్టలు దివిపోకుండా వడితెలతో రాళ్ళురువ్వి తోలుతూ చేసు కాపాడి, గింజయిదిరి పరువుకు రాగానే కొనవళ్ళతోకోసి, కట్టలకట్టి, తోరలుపోసి, పాదు దివా రెండనిచ్చి అక్కడక్కడ గాలిసూళ్ళువేసి, పడుగులువడ్డి, కుచ్చలువేసి, కొన్ని దినాలతర్వాత పొలేళ్లతో కళ్ళుంచేయించి, కుచ్చల దిగవేయించి, కంతులన్నీ కోయించి, కళ్ళులలో మండే పోయించి, ఎద్దులను చాచెన పులుపుతో బంతులకట్టి మామలకు చిక్కాలుపెట్టి నురిపిడి చేయించి, గడ్గులను వెన్ను దంతెతో పోగుచేసి, ధాన్యం రాసిచేసి, ఆ బూరగ రాసిరి అడ్డరాసిచేసి, మాడుకాళ్ళతో పెట్టకట్టించి అందుమీద ఒకడు విలిచి, చేటలతో సూర్యార పెట్టారూ ఉంచే, పొలికట్టలతో యిడకతాలు దండె కట్టెకు తోసి, మేలరాసి ధాన్యం ఆట్టెన పోయించి, ఆ ధాన్యం రాసిపోస్తారు.

శబ్దలు పెద్దశబ్దలనీ, వచ్చుశబ్దలనీ, మందాపు శబ్దలనీ మామనిధాలు. పెద్దశబ్దలు పాదులెలల పంట. వచ్చుశబ్దలునూ మందాపుశబ్దలునూ మాడులెలల పంట. కొట్ట, చామ, ఆరుగ ఈ మాడును శబ్దచేసిన కార్తెలోనే ఆవిధంగానే వైధుచేస్తారు. కొట్ట, చామ మాడులెలల పంట; ఆరుగ ఆరులెలల పంట.

జొన్న పంట : శబ్దపంటవలెనే దీనిని చేస్తారు. కాని ఇందులో కందులు, పెళలు, నువ్వులు, అల సందులు, దోపనివ్వులు, గోననివ్వులు, కలుపుతారు. శబ్దలో కందులు, గోనలుమాత్రం కలుపుతారు. జొన్న లేకు విధాలు. ముడుగుజొన్న, పెద్దజొన్న, వైధుజొన్న, పొలాపుజొన్న, గిడ్డజొన్న, ఎట్ల జొన్న, మెక్కజొన్న. కాని, వైధుజొన్నలు వచ్చుజొన్నలనీ, తెల్లజొన్నలనీ రెండు విధాలు. ముడుగుజొన్న బారులెలల పంట. విగిరినవన్నీ మాడులెలల పంట.

ఆముదాలు : ఇది ఆరులెలల పంట. జొన్న చేసే కార్తెలోనే దున్నుకుండా, నుంటకమాత్రం తోలిఉండే పొలాన ప్లాలుజానల, నందువిడిచి వానటిచాళ్ళు పోనిచ్చి, ఆ చాళ్లలో చేర ఒక బూకటిగా ఆముగాలు వేడి. తర్వాత గడ్డి బలియ కుండా నందు నందువల్లా చాళ్ళు, కొట్ట, నుంటక, పొవటం తొక్కిదులు తోలించేది. నెలలువేసి,

యలు ముదిరి, గలకులి, 3 కాయ లెంజగానే, ఆ గలకులను కాయలను చూరించి, మంచి పోసి పైన చెత్తకప్పి, సుమాకు లా దివాలండి, పలకలతో నాటిని గొట్టి, ఎండలో పెరిసి, తిరిగి రాసివేసి, పలకలతోగొట్టి, తూర్పురబెట్టేది. కొన్ని గెలులు లేతగా ఉన్నట్లయితే నాలుగోవా తాగి మూడుకోనేది. కొన్ని చోట్ల ఆముతాలతోపాటు ఆలసందులు, అనుములు, కలిపి వేస్తారు. ఆముతాలు చిట్టముతాలనీ, పెద్దాముతాలనీ, పైరాముతాలనీ మూడు రకాలు.

పత్తి పంట:—బొమ్మపైదుకు చేసివట్టుగానే చేసు పక్వంచేసి, కట్టలతోలుతూ, ఆ బొమ్మచాళ్ళట్లా సడిమిచాలు విడిచి, కడచాళ్ళు కంటిలో పత్తినిత్తులు మట్టిపేళ్ళతో గానీ, పేవపేళ్ళతో గానీ, రాచి చేత వేసిది. తెగకాటింటి ఎదిగినతర్వాత పాపటంతోరి, పొట్టినుంటక తోచేది. పత్తిపెట్ట కాయలు పగలగానే పత్తి విడుదుకొనేది. పత్తిలో పోటు కందులు, గోనులు కూడా కలిపి వేస్తారు. పత్తి ౬ నెలల పంట.

వరిగలు, ఉలవలు, శవగలు, మినుములు, జనుములు అనూరాధా శ్రేష్ఠ కార్తెలలో పెట్టేది. కారామనీ, మాట పూర్వపాథ కార్తెలలో ఒక చాలు గున్ని చల్లేది. పునర్వసు కార్తెలో విత్తిన శబ్దలు, కొట్టలు, ఆలసందులు, మొదలైనవి పువాడ పంట అనిన్నీ, దక్షిణపు గారిచే పండే పెసలు, మినుములు, వరిగలు, పైరుబొమ్మ, ఉలవలు, శవగలు మొదలైనవి పైరుపంట అనీ పేరు. బొమ్మలు, శబ్దలు, రానులు, గట్టిధాన్య మనిన్నీ, వరిగలు, అప్పు, చామలు, వడ్లు, గోనుములు పొట్టాధాన్య మనిన్నీ, కందులు, పెసలు,

మత్స్యలు, ఉలవలు, ఆలసందులు, శవగలు, అనుములు, కారామప్పు, మినుములు కాయధాన్య మనిన్నీ పంట ప్రాదు.

ఇంతటితో ఈ గ్రంథం మధ్యలో నాగిపోయి అసంపూర్ణంగా ముండుటచే మరికొంతభాగమును కర్త వ్రాసియుండవచ్చువనీ, అందు మాగాణి పంటలను గూర్చియు, వివిధమైన పాలములకు, పైరులకు తోలు పెంటలనుగూర్చియు నందు తెల్పుబడి యుండుననీ యూహించవచ్చును. మరియు నిందలి రచన ప్రశ్నోత్తర రూపమున ముండుటచే, విద్యార్థిదళలోనున్న బాలుదకు సౌకర్యముగ ముండుటకై యిది వ్రాయ బడినదేమో అని కూడా యూహించుట కవకాశము గలుగుచున్నది. ఈ యూహయే సమంజసమైనచో, పూర్వకాలమున వ్యవసాయపు పాఠశాలలు గొన్ని యుండెడివని తలపవచ్చును. ఈ గ్రంథంలో మరి పాంఘికాచారం గోచరిస్తోంది. కళ్ళంలో పైరు నూర్చి, ధాన్యరాసి తయారైన వెంటనే పాలెడ్లకూ, సంచత్సరం పాడుగూనా పనిచేసిన చాకలి, మంగలి మొదలైన వాళ్ళందరకు, నీయమప్రకారం ఏర్పాటు చేసుకొన్న ధాన్యం, వారివారికి ముందుగ కేకళ్ళంలో కొలిపించి యిచ్చి, వారందరు సంకృప్తిపొందిన తర్వాత యజమాని మిగతా ధాన్యమును బహుల కెత్తించి, బండిపై వేసి ఇంటికి చేర్చేవాడట. దీని వల్ల సంఘంలో ఏలాటి శ్రద్ధబుద్ధి, పరస్పర సహాయ గౌరవాబా ఉండి ప్రకౌత జీవితాని! అవకాశం గలుగుతూ ఉండేదో తెలుస్తోంది.

[అరిండిగూ రేడియో పాఠశ్యంతో.]

నేడు మీరు మెక్లెన్స్ పళ్లు

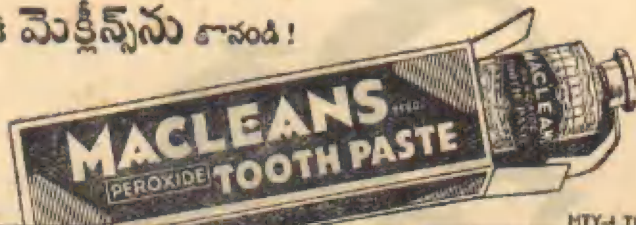
తోముకున్నారా?

"కొన్ని సంవత్సరాలుగా నేను మీ మెక్లెన్స్ టూత్ పేస్టును వాడుతున్నాను. అప్పుడు నా పంతులు శాభను ఎల్లదుమిళ్ళిలో పునరిస్తున్నారు."

మీ ముందుకుం అరోగ్యవంతులైన దంతవృద్ధుల వికసితమైన మెక్లెన్స్ పేస్టుతో మెక్లెన్స్ టూత్ పేస్టును వాడండి. మెక్లెన్స్ మీ ఇగుళ్ళను కాపాడి, ఇప్పుడు మరింత తరిగివేసిన, పళ్లను మృత్యువంత మెక్లెన్స్ పేస్టుతో మెక్లెన్స్ టూత్ పేస్టు ఒక ప్రత్యేకమైన మృత్యువంత కాయని చేయించినది. ఇది మిక్కిలి పరిశుభ్రమైనది కాదు కలదు. అందుకే ప్రపంచమంతటా ప్రజలు రోజూకు రెండుసార్లు - వికసిత మెక్లెన్స్ ను ఉపయోగిస్తారు.

నేడే మెక్లెన్స్ ను తానండి!

MTY-4 TEL

వ్యాపార విభాగము ద్వారా ప్రాచురిత : - జె. యు.ఎల్. మెరినర్, నన్ అండ్ టోక్య (ఇండియా) లిమిటెడ్, మదరాస్. అందుమొదట ఎదురుగా, వాల్టర్ రోడ్, గొంతు 28.

కొక్కండ వేంకటరత్నంపంతులు

శ్రీ నిడుదవోలు వేంకటరావు

అంగ్లాభిషా సంతతిని పత్రిక నిర్వహించుచు హిందూ ప్రాప్రయిటరీ పాఠశాలయందు పండితులై యుండటం వలన పంతులవారికి గ్రంథరచనకు సహకారములను పరిష్కీతు చేర్చబడెను. ౧౮౭౨ లో వారి విగ్రహతంత్రము ముద్రణభాగము వందెను. ౧౮౭౩ లో వారు ప్రత్యేకముగ సంతతిని ముద్రాక్షరశాల నేర్పఱచి యందు రమసుధ్యాస్వాతీతకమును ముద్రించిరి. ౧౮౭౪ లో బైవరాజు వేంకటనాథకవి రచితమైన పంచతంత్రమును పంపిరించి ప్రకటించిరి. ఈ ప్రకటిత గ్రంథము ముద్రితమై ప్రకటితమగుట కిదియే మొదటిసారి. కాని యింతలో పాప్రయిటరీ పాఠశాలవారు ద్రవ్యాభివృద్ధి పాఠశాల పెత్తిజేయుటచేత పంతులవారి పనికి స్వస్తి యిచ్చెను. కాని పత్రికను ప్రక్రమముగ వదులుచుండిరి.

శ్రీ కాళహస్తి రాజగారి నమ్మానము

ఇట్లు రెండేండ్లు గడవగా శ్రీ. శ. ౧౮౭౬ లో నవంబరు కాలహస్తి రాజగారి నమ్మానము వరకు వేంకటపతి నాయనవారు, వేంకటరత్నము పంతులవారి విద్యా విశేషములను గ్రహించి, యొక సంవత్సరకాలము తమ యాస్థానమున యాస్థాన విద్యార్థుడ మొనంగి, విద్యార్థిభిక్షుర విరుదము నొసంగి యత్యధికముగ సమ్మానించిరి—వేంకటపతి నాయనవారు విద్యార్థిభిక్షులు—శిష్య కృత్యమూర్తికాస్త్రీ అతని తోమారును సర్వకాస్త్రీ పీరిని తమ యాస్థానమున గౌరవించిన దీయనయే అచ్చట పంతులు శ్రీ కాళహస్తివరదపై సంస్కృతిమున పురుషకాక వేంకటపతి నాయనవారిపై నవరత్నములను రచించిరి. ఈ వృత్తాంతము—౧౮౭౬ అంగ్లాభిషా సంతతిని పత్రికలో వివరింపబడియున్నది. విద్యార్థియములోని “శ్రీ కాళహస్తి నానందించి విద్యార్థిభిక్షులు సలయగనను” అను పద్యపాదము తెలుపుచు నేయుచున్నది.

విస్సపు వేల్పు తారావళి బహుకృతి

౧౮౭౬ లో విజ్ఞోరితా చక్రవర్తిని కుమారుడు విజయ యెవ్వర్లు యువరాజుగా నున్నప్పుడు మన హిందూదేశమును సందర్శించెను. యువరాజుగారి యాగమనమును వర్ణించుచు దేశభాషలలోను నాంగ్లేయ భాషలోను కృతులు రచించుచు పోటీపరీక్షపెట్టి వానికి బహుమతు లొసగవనుని యంగ్లండులో ‘లండను క్రౌన్ పెర్ఫ్యూమరీ కంపెనీ’ (The London crown Perfumery Company) అను నొక పెద్ద సంస్థవారు ప్రకటించిరి. వారిలో మొదటిదిగా నిర్ణయించిరి. కొనగడి బహుమతియై యు మూడుగినిలు—అవగా ఇంచుమించు రెండుతేల రూప్యములు. ఈ ప్రకటనకు అనుగుణ, ౧౫౦ కావ్యములు ఇంగ్లీషు భాషతో కలిపి, ౨౫ భాషలలో, నాంగ్లేయ భాషాంతరీకరణములతో నాకంపెనీవారికి పంపబడినవి. అందులో తెలుగుభాషలో వేంకటరత్నము పంతులుగారు వారిలోనుండి ‘విస్సపు వేల్పు తారావళి’ అనుకృతిని రచించి బంగ్లాభిషాంతరీకరణముతో నూపిండ్లండు పంపిరి—నమస్కరింప ‘వ్యాచారీ కాదులు నాలుగింటినిమాత్రమే ప్రభువుపాదము గడించుట కర్హమైనదని తెలుపుచు, నందు తెలుగు భాషాంతరీకరణ గ్రంథము ౧ ప్రథమ బహుమతి నమును బడినట్లు ప్రకటించిరి. మనదేశము నందలి యంగ్లండు భాషా పత్రికలేగాక, ఇంగ్లండు దేశమున పత్రికలు దీనిని క్లాఫించినవి. లండన్ టైమ్సుపత్రిక పంతులుగారి కవిరాశిని నతిమంత్రముగా ప్రశంసించినది. ఆకంపెనీ ప్రాప్రయిటరు ఈ తెలుగు గ్రంథబహుమతి భారత వర్షమున కెల్లగర్వకారణమని టైమ్సు పత్రికాముఖమున ప్రకటించివాడు (The result is considered as quite a triumphe for India) కాబట్టి తొలఁత పాశ్చాత్య దేశములలో తెలుగునకు కీర్తి చెచ్చినది వేంకట రత్నము పంతులుగారి యనిగ్రహింప

నగును. దీనినిగూర్చి విశ్వేశ్వరీయమున “శ్రీశ్రీశ్రీశ్రీ
శ్రీశ్రీప విద్యుత్కవి పరీక్ష సత్కృతి తేనీతిజానున
నను” అనియు

“ప్రిన్సిపల్ వేల్పు నాబరసు
శ్రేష్ఠముఖాధిపు రాకసాకుచే
తన్మముదంఁచితంబుగను
తారకహారము పించి వెల్లడి
విస్ఫుల్లనీ వెనసి విశ్రుత
సత్కృతి సంధ్ర భాషకుకా
మున్మముహూర్తితారసులముం
గవిరల్ని మధీరరత్నమా !

అనియు గలదు—మఱియు నీ ‘స్వ’ ప్రాసతో
నొక మాలికను ౩౨ చరణములను కీ. శ్రీ. మండపాక
పార్వతీశ్వరకాన్తులవారు వ్రాసినది యాంధ్రభాషా
సంజీవనిలో ప్రకటితమైనది.

ప్రిన్సిపల్ వేల్పు హిందూస్థానసందర్శనము

ఇది ప్రైవిటుయమును విభులికరించు వచన
గ్రంథము. ఇందు పూర్వోత్తర భాగములు రెండు
కలవు—మొదటిభాగము. ఇంగ్లండు రాజులచరిత్ర
౩ వ భాగములో నెవ్వర్లు హిందూజాతమునము
తెలుపబడినది—వచనశ్రేణి కన్యాయువ దీనినట్లంచును.
ఇది సంజీవని ముద్రాక్షరశాలలో ముద్రితమై హిందూ
శ్రేయోభివర్ధనీ శభవారితే ముద్రితమైనది—తెనుగున
గల ప్రతేక్షవచన గ్రంథములలో నీది యొకటి. ఇది
యొకపాటి ఎత్. ఏను పానీయమైయుండెను. పిరిగో

1 పంతులువారు రచించిన తెనుగు గ్రంథము,
ఇంగ్లీషు భాషాంతరముతో కూడ లండను, పట్టణ
మున “H miltonAdams & Co” అను వారివలన
“The Anglo-IndianPrize Poems on the
Royal visite” అను గ్రంథమున ౧౮౭౭ లో ముద్రి
తమై ప్రకటితమైనది.

2. ఈ గ్రంథము క్రీ. శ. ౧౮౯౯లో పంతుల
వారివద్ద ప్రెస్సిడెన్సీ కాలేజీలో కన్పల్లెన శ్రీ
శేతురేణుబ్రహ్మణ్యకాశ్మీగారిచే రచితమైనది. శ్రీ
మద్రాసుబ్రహ్మణ్యకాశ్మీగారు బి. యం. బి. యల్ పట్టము
పండి చాలకాలము విరించిపురములో వసించి
నాండిరి. నేడు విక్రాంతి తీసికొనుచు నెన్నపురమున
నున్నారు. పిరి గ్రంథముదం వెళ్ళి యపూర్వ
విషయములు గలవు.

హిందూజాత చక్రవర్తినీ నవరత్నములను శేర తొబ్బిది
పద్యములను పంతులుగారు రచించిరి. ప్రై గ్రంథ
ములు ౧౮౭౭ లో ముద్రితమై ప్రకటితములైనవి. 1

రాజధాని కళాశాలాంధ్ర పండితకవి

పంతులువారు అప్పముచే మధ్య మతస్థులైనను
శింకరుని యత్యైత్యమునందు చిన్నప్పటింసుడియు
నభినితేశము గలవారు ఆ మఠ తత్త్వమును
వికరించుచు క్రీ. శ. ౧౮౭౭లో “శంకర
మఠ తత్త్వ ప్రకాశిక” అను వచనగ్రంథమును
రచించిరి. దానిని హిందూశ్రేయోభివర్ధనీ శభ
వారే ముద్రించిరి. ఇదియొక పెనుక పంతులవారి జీది
తమును స్థిరత్వమును, చిరయశస్సు కలుగజేసిన రాజ
ధాని కళాశాలాంధ్ర (Presidency College)
పండిత పదవి లభించినది. ఆ కాలమున వా కళా
శాలలో మహాప్రసిద్దులు పరవస్తు చిన్నయమారిగారి
వియ్యంకులు శ్రీ రేకము రామానుజమూరిగా రాంధ్ర
పండితులుగా నుండెడివారు. వారు క్రీ. శ. ౧౮౭౮
నవంబరులో కీర్తిశేఖులు కాగా వారి స్థానమున
వేంకటరత్నము పంతులుగారు నియమితులైరి. అప్పటి
నుండిక్రీ. శ. ౧౯౦౦ వఱకు సరిగా ౨౩ యేండ్లు
పంతులు వారి కళాశాలయందే పండితులుగనుండిరి.
ఏతైకముగ నింతకాలమాకళాశాలలో నింతకాలము
పనిచేసినవా రంతకుముందుగాని తరువాతగాని లేరు.

ఇప్పటివరకే గాక యా కాలమున రాజధాని
కళాశాలా పండితపదవి యన్న యత్యంత గౌరవో
న్నతస్థాన విశిష్టత బడినది. ప్రతిభాకాలులు,
పాండిత్యశాండీర్యము గలవారు, ప్రజ్ఞానిధులు, ప్రవ
చనానుభవము గలవారు, ప్రత్యేక క్ష్యక్తిత్వము గల
వారుమాత్రమే యా పదవిని బడయుచుండిరి. క్రీ. శ.
౧౮౮౧లో నీ కళాశాలలో నెవరెవ రెంతకాల మా
పదవిని నిర్వహించాలో యా క్రింద తెలుపుచున్నా
దను. (ప్రక్క-పుట చూడుడు)

పంతులుగారు పాకములు తెప్పించుచు
ప్రత్యేక ప్రసిద్ధి బడినవారు. వారి కాలమున
తెలుగు పదగతి పెట్టి గౌరవముకలవో “2వేంకట
రత్నము పంతులుగారి స్మరణము” అను గ్రంథ
మును జదివిన తెలియగలదు. ఈ రాజధాని కళా
శాలలో నున్నప్పడు పంతులుగారు నిర్వహించిన
కార్యములు రెండు. 1. ఆంధ్రభాషాభివర్ధనీ సమాజ

పంతులవారి యముద్రితములైన రత్నాలలో శ్రీ మతీ మాధవ నాటకము (వ్యక్తంత్రము) ఆంగ్ల భగవద్గీత, ఘటికావల మహాత్మ్య ప్రబంధము మున్నగు నవి వేడుమ ఆంగ్లపత్రికాగ్రంథాలను శ్రీ శివలెంక శంభుప్రసాదుగారివద్ద గలవు. వానిని పరిశీలించి పంతులుగారు బహు గ్రంథకర్తలని తెలియగలరు.

అద్యర్థి నాంప్రవాన్మయ జరిత్రమున పంతుల వారి స్థానము వియోషింపవలెనన్న పంచోమ్మిదవ శతాబ్దపు టాంగ్లవాన్మయయుగ పరిణామము మనము తెలిపికొనవలెను. పంచోమ్మిదవ శతాబ్దము ప్రాచీన పక్షిపథావ సంధి సమన్వయ యుగము. ఈ యుగము శ్రీ. శ. ౧౮౦౦ లో కుంభీరీవారి పాలనలో ప్రారంభమైనది. ఈ సంధి సమన్వయముల సమక పక్షిపథావము లెట్లు ప్రతిష్ఠములైనవి గ్రహించుట శ్రీ శ్రీంధి వర్ధిలవ తోడ్పడును.

ముఖ్యప్రదర్శనలు.

- శ్రీ. శ. ౧౮౦౦-౧౮౩౦ పక్షిసోద్యమ ప్రారంభము - కర్నలు వెకంజీ.
- ౧౮౩౦-౧౮౪౫ పక్షిసోద్యమవ్యాధి - త్రాసు చోరవారు.
- ౧౮౪౫-౧౮౮౦ ప్రాచీన పక్షి పోవసమన్వయము - పరవస్తుచిన్నయనూరి
- ౧౮౮౦-౧౯౦౦ కొల్కత్తా వేంకటరత్నము.
- ౧౯౦౦-౧౯౧౯ పక్షిసయగ ప్రతిష్ఠాపన - కంసుకూరి కేశవలింగము.

కేశవలింగమునకు ముందు, చిన్నయనూరి నిమక సాహిత్యయుగ పురుషోతు వేంకటరత్నము పంతులు.

వారి కీర్తి స్థిరచిహ్నముగ కాతాధాని కళా కాలావకణములో వారి శిలాచిత్రహమును ప్రతిష్ఠా పన చేయుట యాంగ్ల మహాజనుల కర్తవ్యము.

సిగరెట్ లెటరు రు 3-8-0

బొగట్రాగే ప్రతివారికి అవసరము. అద్వివికల్ కేసువి. ఆందంగావుండును. దాంకాల పదిచేయును. అరేదు అర్ధవరి రు 8-8 సువీయర్ రు 6 య మేలికరం 7/- పెప్పర్ రు 12/- రాట్ల 1 డబ్బా రు 1/- ప్యాకింగుపోస్టి అ. 1 1/2-౧ ఏవైనా ఒకసారి కి కొంచె పోస్టి ఉదిరిగి.

గొప్ప తరగతిరిస్తు వాచీలు

వ్యవసాయు. ప్రైవేటుగా చూపును. ప్రతిది 5 సం లు గ్యారంటీ, గుండ్రం లేదా చదరం గ్రోమియం కేసు రు 20/- య ఎరుపు పెంటర్ వెకండ్ రో రు. 24/- య. 4 బాయల్పు ట్రీంవైజా క్రోం రు. 28/- య. 16 బాయల్పు ఫ్లాట్ టేపు క్రోం రు. 40/- య 7 బాయల్పు టానూ, కర్వు టేపు క్రోమియం. రు. 40/- య రోల్లు గోల్డు (10 సం. గ్యారంటీ) రు. 52/- య. 16 బాయల్పు రు 88 య. ప్రైవేటు రు 20/ య పాకెట్ వారి రు 14/- య పోస్టికే వేరు. తాబలు ఇంగ్లీషులో వ్రాసువలెను.

!CALCUTTA WATCH Co,
(Sec 188) Post Box No. 12203
CALCUTTA 5.

మాలతి

శ్రీ కూచిభొట్ల హరి

నవలావణ్యవిలాసు డాతడును కన్యారత్నముం జూచి ఓ
నవలా! ఇచ్చట నుండ నేల, చనుదే, నాతోడ నారూపముం
దన సౌందర్యంబును తావిపూవువలె సంధానించె నా యీశుఁడీ
కవి వర్ణింపఁగలట్టి సంస్మృతిని నే కావించెదన్ మాలతీ!

అని అత డాడునట్టి ప్రణయంబున కించుక మైన నుత్తరం
బును నిడ కామె చూచుచును బాల్య వినిర్మల సీరపూరముల్
వినమితవృక్షజాలములు వేల్లిత భృంగకులైకసంఘముల్
వినియత-హంసదంపతులు వీచికలందునఁ దూగి యాడుటల్

చూచుచు నామె నాప్రకృతి శోభనమందు విలీనమైన ఆ
లోచనతోడ మూసికొనె లోచనముల్; ముకుళించియున్న ఆ
లోచనలక్ష్మి చూడగ ప్రలోభము నొందె ప్రియుండు; మిత్రు న
స్తాచలయాత్రతో మెగియు తమ్ములచాడ్చున నొప్పె నేత్రముల్

అంగజరాగసంజనితమైన కరాంబుజ ముగ్ధబట్టి, అ
య్యంగన కేలు కేలఁ గొనిఁ ఆదట మూర్ఛి నె నంత, నంతలో
సంగలువల్ విదర్బుక్రియఁ నాతికనుల్ వికసించె; వెంటనే
చెంగున పారిపోయె, పరచెన్ వెనువెంటనే మాతరిశ్వుఁడున్

కోమల బాహువల్లదులకున్ తల యొగ్గక కొంచుబోయెదో
కోమలి, యంత దూర మెట, కోయిక మాలతీ! “ఆగు. ఆగు”-నా-
రామయు“రాకు! రాకు! ఇక రాజనదంచు” నదృశ్యమై లతా
స్తోమములో నొకానొక ప్రసూనముగా వికసించె నయ్యెడన్

పూవై పోయిన పూవుఁబోడికొరకైఁ పుష్పస్త్రిఁడట్టకలన్
త్రోవన్, చెంత వికప్రభుండు కుహుకూ దుర్వారసంఘటనా
రావం బెంతయు నింప, గాసిలి జగత్ప్రాణుండు తిద్వాసనా
ప్రావీణ్యంబును బూని తావియయి సంవాసించె నమ్మాలతిన

ఈ వ్యవస్థ

శ్రీ వెంపటి సచ్చిదానందశర్మ

పాపాయిలూ! నువ్వు చచ్చుచుకొనుచు
లోలోపల నుంబాటనపడి ప్రయోజన పేనివి
లేదు; చెప్పుదిలిచి 'ఇది జరగా'లని చెప్పండి—నీలు
చూసి నువ్వి! నీవయ్యి చెడనాన్నలాటి వాడికి—
వాడి పుణ్యమా, అని...రామనాథం వేస్తుమడిచి
తిర్లనితో వారి చూసిందచోయేదాకా—కర్తవ్యం
చోగ్రహణపాదె! రామలక్ష్మి సిగ్గుపడించేమా అనుకో
వచ్చు, మీరు, సీతారతి వివా, వేరవ్వుడిలాగ పెడ
పెడగా తిరక్కుపోడే 'నాన్నా! వాడికి కానాలని
బాలు అందివ్వకువమా?—

అంబిస్తే, వదివగాలిలో ఈ 'క'వ్యాధానం
ఎప్పుడో జరిగిపోయేదే! క'వ్యాధానాన్ని తెలుసు
కూర్పు ఆరు ముక్కతో నిగించట మేటించి విడ్డూ
రంగా మారిమీద కేలు పేసుకుని లాభించేను. దీని
కంతకూ సంధానకర్త గౌరవం, రామకాథానికి ఎలా
దక్కిందో కూడా ముపదించేసా—

రామనాథం ఒకనాటి నికరాత్రితే విసవిసా
తన గదిలోకి వచ్చి లెటర్ బాక్ తెరిచి దీపంబుండు
మార్పున్నాడు. రామలక్ష్మి, సీతావతుల ప్రభ ప్రసవ
సూరించి తమ కాలితంమీద పెట్టాలనుకున్న విక్రయా
లన్నీ అతని మనస్సులోనుంచి బయటికి రావాలని
సిక్కు పెట్టిన ఉరకలువేస్తూ కలం నడవకుండా
వేస్తున్నా.

“పెద్దవాన్ను గారితో, — నాకు తైరం మీస కట్టం
 కలిగి పే దానికి కొరగం అందులో వ్రాసిన విషయ
 స్వభావమేనని భావిస్తారనీ, ఒకవేళ నేను కర్ణాట
 చూచి చెప్పులార విరి మీ నిర్దుటాటుకోసం యథా
 థాన్ని బంతు పెట్టటంలో నా తప్పేమైనా ఉంటే
 తమిస్తారనే నమ్మకం నా ఉత్తరం వ్రాస్తున్నాను.”
 — అంటూ ఒప్పు తెలిసి ఆనేశంతో ఒక పెద్ద ఉత్త
 రాన్ని తయారుచేశాడు.

ఉత్తరం మహమ్మద గడియారంపైపు మాచేసరికి
భక్తున రెండుగంటలు మాసిపోయితి నిన్ను మార్చు.

బల్లమిడి పుస్తకంకింద ఉత్తరాన్నుంచి పక్కమిడికి చేరాడు రామనాథం. కంటిమిడికి దునుకువచ్చే నూచవల ఏమాత్రంలేవు. కనీసం ఏడవోడటానికి ప్రయత్నం చెయ్యటంకూడా అవసరమనిపించింది రామనాథానికి.

పక్కమూల పడుకుని గలమంతా తిరగనోడు
 కంటివూ నానానాధాన్ని ఇప్పుడు కదిలిస్తే
 అంటాడు—నేను ఆ యింట్లో ఆడుగుపెట్టిన నురు
 న్నగంటలోనే పనికికొను రహస్యమంతా—అని.

సరే, ఇందులో కొంత అతిశయోక్తి ఉంటుందనుకోండి—

యాతావాత—ఎలాగైనా ఈ ఉత్తరం
సేనయ్యగారికి అందజేసి తనమరీ రైతక్కా
లనుకున్నాడు. దీనివల్ల రాజోయే పరిణామ
చేయటని ప్రతిపదిధాల ఆలోచించాడు రామ
నాథం. కాశీలో చేరటానికీ వచ్చిన ఆనాటినుంచీ
కలవలకీ ఇంటికీ వెళ్లటానికీ రెయారవుతున్న ఈనాటి
వరకు ఈ ఇంట్లో గడిచిన రెండు జీవితములతో చెరచింది
నొమ్ములాగా వధనుకున్నా కళ్ళకు కడుతోంది.

కాశీకిని తెలిపగానే, ఒక పురోహితాన
తండ్రిచాటున అనుగ్రహ్యో అనుగ్రహేమమమూ
నీవయ్యగారింటికి వదిచాడు రామనాథం.

పరిశుభ్రతలు తెలిసినప్పటినుంచి ఇంట్లో
క్లినియింగ్ గంపం గడిచి బియ్యంలో చేరబోతున్నా
నన్ను గర్వంతో రానువాడని మనస్సు కలవర పడ్డది.
కాస్తే ప్రతి ఆ విషయం మరిచి ప్రకారంగా ఉంటా
మంటే వాడి కళ్ళు కాకపోయింది.

పరిశీలనకును అనుగుణముగా ఉంటే హాయిగా,
జంటిరిగా వాళ్ళలో ఉంటూ బియ్యం చదువు సాగిస్తూ
మనుషున్నాడు రామనాథం. కానీ, తండ్రి ఆదేశం
నిచ్చాడు కాదు. ముఖ్యముగా తానుపోసినట్టు బాక్సింగ్
చూపుతున్నాడని తెలుసుకుంటే దిగబడిపోవటమిది.

సీనయ్యగారింట అడుగుపెట్టగానే రామనాథం
ఉ బలాటం ఇంకా చెప్పి తిరిగి.

సీనయ్యగారిది కలిగిన వుటుంబం—మహాలక్ష్మి
లాటిభార్య యశోదమ్మ, ఇంటర్మీడియేట్ పరీక్ష
ఇళ్లలోకున్న కొడుకు సీతాపతి, దియ్యెనడువుతున్న
కోడలు—అంతా పెద్దపిల్లలలో వ్యవహారం.

స్వగృహమైన తన భారీపాకలో మరుమిట్టు
గొలిపిన తన దియ్యెన సీనయ్యగారి కేదలో బలా తెలా
పోతున్న ట్లనిపించింది రామనాథానికి.

దీనికి తోడు, ఎడటివాళ్ళు తర్బిబ్బయేటంత
ఆదరణచూపించాడు సీనయ్యగారు. రామనాథానికి
తండ్రి వాళ్లతోనే చెప్పాడు—సీనయ్య తనకి బంధు
వుల్ని మించిన ఆద్రమితుడని. తండ్రిమాటలు ఆత్మ
రాల నిజ మనిపించింది రామనాథానికి. ఆమూలన
వరిసరాల్లో ప్రతి చిన్నవిషయం రామనాథంలో
కుతూహలాన్ని కేకల్పించింది. వెట్టిగా హాల్లో ఉన్న
బుక్స్, తీరుచాలకేసి చూడటం ప్రారంభించాడు.

మొదటి కరామర్యలయంతర్వాత, “ఒకేఆర్మీ!
ఇప్పుడే చెప్తున్నాను. చెప్పాల్లో కాల్గెట్టు గొచ్చా
నటే ఆపైన బాధించేను. రాకరాక వచ్చావు.....
నిన్ను తేరిగ్గా వదల్తు!” అన్నాడు సీనయ్య, పవక
కుర్చీలో నుంచి ముందుకి వంగి. వృత్తా
ద్యంలో కొద్దుకుపోవటానికి సిద్ధంగా ఉన్న ఆ వడి
వయసులో సీనయ్య తన తండ్రితో అలా కులాసాగా
మాట్లాడుతుంటే విన ముచ్చటగా వుంది రామనాథా
నికి.

“మందరి కాళ్లకి బండమైతే వేసావు. బాగానే
వుంది. మరి వేసు చెప్పవలసిన సమాధానం కూడా
విను...” అంటూ ఏకా సమాధానం చెప్పబోయాడు
రామనాథం తండ్రి—నాలుగురోజుల తర్వాతకూడా
సీనయ్యగారిని వదులుకుని స్వగ్రామం చేరటం
ప్రమాదప్రళయమైంది ఆయనకి!—ఇది తరవాత
విషయం అనుకోండి!

ఈ దృశ్యం ఇప్పటికీ కూడా రామనాథానికి
కళ్ళలో మెదులుతూ ఉంటుంది—ఇంతలో రామ
లక్ష్మి ప్రవేశించి, “లెటు వేసుకోవటం కూడా
మరిచి మాట్లాడేస్తున్నారే!” అంటూ స్వీచ్చిసోక్కి
బోగేలు మనిపించింది. ఎవరన్నట్లు చూచారు తండ్రి,
కొడుకు లిద్దరూ.

“మా పెద్దవాడి భార్య—రామలక్ష్మి. భార్యమే
మూల్ పైనలో పరీక్ష అయింది తెలుసుకదూ?
వాడు పోయినదగ్గరనుంచి ఇక్కడే ఉంచి వదులు
చెప్పిస్తున్నాను. నిరుకు ఇంటర్మీడియేట్ పరీక్ష
యింది. ఈ ఏడు దియ్యెలో చేరింది.”

సుంజే పనితేటంత వారుగవైన విషయాన్ని
చెలుకున్నప్పుడు కూడా సీనయ్యగారి ముఖంలో
భాగ ఒక ఉత్సాహమే కనిపించింది. అంతే! కష్టాల్ని
భారతం చెయ్యవట్టు అంతరిమహిమాన్ని దగమింగి వత్స
ముఖం పైకి తెచ్చుకుంటూ సంభాషణ మార్చి నేకాడు
సీనయ్య.

సానుభూతి చూపించాలో, ఆవశ్యం లేదో
తెలియక రామనాథం, తండ్రి కళ్ళవళవడ్డాడు.

ఎడటివాళ్ళకోసమన్నా—రామలక్ష్మి కూడా
విచారపడుతున్నట్లు పైకి కనిపించటం లేదు! ఏళ్లలో
విచిత్రమైన మనుష్రవుత్తులు కలవాళ్ళనుకున్నాడు
రామనాథం.

“రాముడూ! ఏదే రామనాథం.....దీదూ
దియ్యెలో చేరటానికి వచ్చాడు” అన్నాడు సీనయ్య
నిక్కజిత భంగవదుస్తూ.

రామలక్ష్మి మామగారి మాటల్ని వదిలి, “వాడు
ఆనర్సుకి పీటబిచ్చినట్లు ఇవ్వాలే యూనివర్సిటీ
నుంచి ఉత్తరం వచ్చింది మామయ్యా! మరో ఆవ
కాళ మేమీ లేకపోతేనేకాని, ఎందుకీ దియ్యె!
నన్ను ఆనర్సుకి పంపు మామయ్యా!” అంది
గోమగా.

రామనాథానికి తలకొట్టేసినట్లని పించింది.
ఎంత ఆనర్సుకి పీటవస్తే మాత్రం తను దియ్యెలో
చేరటానికి వచ్చాడని తెలిసిన తరవాత కూడా దియ్యె
అంటే అంత మలకనగా మాట్లాడినందుకు రామలక్ష్మి
వివాద చాలా కోపం వచ్చింది.

“జీతం కట్టేకావు కదమ్మాయ్! ముందుకు
పోయిందేమంది...ఎక్కు వదులుదూగాని...వివా,
దియ్యెమాత్రం ఏమంత వుచ్చిపోయిందా ఏమిటి?”
అన్నాడు సీనయ్యగారు.

ఈ మాటలు రామనాథాన్ని ఏమాత్రం
సంతృప్తిపర్చలేకపోయినై. దియ్యె తక్కువతనాన్ని
గురించి వాళ్ళిద్దరూ అలా చిందులాడుతున్నట్లు

మాట్లాడుకోవటం మరింత బాధించింది రామనాథాన్ని.

ఇంతలో, సీతాపతి బాటు పుచ్చుకుని హాల్లో నుంచి చరచరా లోపలికి వెళ్ళాడు. “వాణ్ణి తెలుసుగా! ను రెండోవాడు, సీతాపతి...ఈ ఏడు ఇంటర్మీడియేట్ పరీక్షకి వెళతాడు” అంటూ తెలియజెప్పాడు సీనయ్యగారు.

తరవాత, బంటనే మాట్లాడతగ్గ విషయం కొరక్క అంతా ఒక క్షణంపేపు నిశ్చలంగా గడిపారు.

“ఇంతటి చేను చెప్పవచ్చినమాట అలానే ఉండిపోయింది—నీళ్ళగదిలో వేణ్ణి నిద్దంగా ఉన్నాయిట. ప్లానాలి లేవండి” అంది తృప్తి పడ్డట్టు.

తండ్రి ప్రోత్సహించిన రామనాథం ప్లానాలి లేచాడు.

బల్బిపోకోతున్న రామలక్ష్మితో సీనయ్యగారు “రామదూ! కాస్తవిడికి నీళ్ళగది చూపించు మరి...కొత్తాయ్...” అన్నాడు.

ఇద్దరూ బయలుదేరారు.

సీనయ్యగారు స్త్రీవిద్య, విరంతు వివాహాల మీద సంభాషణ ప్రారంభించాడు. బాలవిరంతువు లేవరూ ఇంట్లో లేవంత వరుగు, వెరుగు లేకండా సీనయ్యగారు మాట్లాడుతుంటే ఈ ఇంట్లో వ్యక్తుల తరచానన్న వివరీతమైన వసుకున్నాడు రామనాథం.

లోపలి హాలుకి ఎదురుగా వున్న గదిచూపించి “అది మీ గది. మీపాపాన్న ఆగదిలోనే ఉన్నై.” అంది రామలక్ష్మి. రామనాథం అంటాడు—ఈమాటలు రామలక్ష్మి కాన్యెంట్ మూర్తో మేట్రకలాగా అందిట!

రామనాథానికి మాట్లాడకండా ఉండటం ఇష్టం లేకపోయింది. “మీ గ్రూపు ఏమిటండీ?” అన్నాడు.

“హిస్టరీస్...మీడి?”

“నాదీ అదే... అన్నాడు రామనాథం ఉత్సాహం మీ ప్రదర్శించకండా.

“నేను ఇంగ్లీష్ లిటరేచర్కి మార్చిస్తాను... హిస్టరీస్ క్లాసు ఒకవచ్చురిన్!” అంది రామలక్ష్మి నిర్లక్ష్యంగా.

రామలక్ష్మి ఆ కారణంగా తన మనస్సు నింతగా ఎందుకు బాధపెడుతుందో అర్థంకాక పోయింది రామనాథానికి. ఎవటివాళ్ళని మరిచికోవలం తన కోడూలని బయటికి వెప్పటమే ఆ అమ్మాయి స్వభావమేమో వసుకున్నాడు.

“అసలు నే నెందుకు పరీక్ష అయ్యానా అనిపిస్తోంది! లేకపోలే మర్నా ఇంటర్మీడియేట్ పరీక్షకి వెదురూ ఉండేదాన్ని సీతాపతితోబాటు.”

రామలక్ష్మి ఈ మాటలు తనని వివక్షని అంటోందో, లేక, స్వగత మో రామనాథానికి బోధపడకపోయింది. ఇవ్వకు, పడుకుని ఆలోచిస్తుంటే ఈ మాటల్లో రామనాథానికి కొండంత అర్థం వుప్పిస్తోంది. కాని, అప్పట్లో తన చెప్పతగ్గ సమాధానం ఏమీ లేక ఉరుకున్నాడు.

రామనాథానికి నీళ్ళగది చూపించి రామలక్ష్మి వెళ్ళిపోయింది.

స్నానం చేస్తూన్నాడేగాని రామనాథం మనస్సు ఎలాగో ఉంది. పరిసరాలతోబాటు ఈ సూరసనారాతరణంలో మనుష్యుల తీరుకూడా తన కపరిచిరివైనదిగా వుండి మరింత కొత్త అనిపించింది. రెండు చెంబుల నీళ్ళు ఎలాగో దిమ్మరించుకుని రైటపడ్డాడు.

రామనాథం వసారాలోకి వచ్చేసరికి, సీతాపతి ఒక్కడూ ఏదో నిద్దంగా ఆలోచిస్తూ కూర్చుని ఉన్నాడు. రామనాథం వచ్చి అవతలగా వున్న కుర్చీలో కూర్చున్నాడు. కొద్ది క్షణాలు ఇద్దరూ మాటా పలుకు లేకండా గడిపారు.

సీతాపతి చాలా దిడియ్యడం వసుకున్నాడు రామనాథం.

రామలక్ష్మి చూడావిడిగా వసారాలోకి వచ్చి, నా ఫిద్దరినీ ఒక క్షణం పరకాయించి, ఆలా కూర్చోటానికి కారణం కనిపెట్టినట్టు “మరిధాన! మిమ్మల్ని పరిచయం చెయ్యాలనుకుంటాను కను? ‘సీతా! ఈయనే రామనాథంగాడు. ఇక్కడవుండి దియ్య వడవటానికి వచ్చారు.” అని, రామనాథంతో “ఈయన మిస్టర్ సీతాపతి...” అంటూ, స్నేహంగా ఉండమని పరిచయవాక్యం పలికింది.

తెచ్చిపెట్టుకున్న చిరువత్సతో ఇద్దరూ ఏదో మాట్లాడుకోతున్నారు.

ఇంతలో, యశోదమ్మగారు, "రామదూ! భోజనానికి పిల్చుకురమ్మని పంపితే, నువ్వు కూడా ఇక్కడే ఉండిపోయావా.....వాళ్ళని పిల్చుకు రావటంపోయి!" అంటూ నిలబడ్డది వాళ్ళ మధ్య.

కొత్తన్నే హితు నిద్దరితో, "మాట్లాడుకోటానికి రంజెళ్ళు పైమంది. ముందు భోజనానికి లేవండి!" అని, "అదికా దత్తయ్యా! ఎవరన్నా పరిచయం చేస్తేనే కాని మాట్లాడుకోరాదని మాగజోయపటి మామన్నారూ ఈ దొరలు! అందుకని, పని చేసుకుని వాళ్ళిద్దరి మధ్య ఆ తెర తొలగించాను!" అంది రామలక్ష్మి యశోదమ్మగారితో లోపలికి వెళుతూ.

భోజనాలమందుకు కూడా రామలక్ష్మిది ఆదేశీయ! యశోదమ్మగారు వడ్డిస్తూంటే "అత్తయ్యా! సీతా! ఇది కావాలని ఆదగటంకూడా చేతకాదు. కనిపెట్టి వడ్డించాలి..." అంటూ వేరొకటి చెయ్యటం మొదలుపెట్టింది, కొత్తవాళ్ళు ఉన్నారన్నా గమనించకండా.

సీతాపతి నిస్సతో కుంచించుకుపోవటం మొదలు పెట్టాడు!

"రామనాథంగారి ప్లేహంతో మన సీతా! చారిత్ర అల్పితే ఆవువచ్చు..." అంది రామలక్ష్మి మళ్ళీ. రామనాథం గుండె గతుక్కుమంది.

యశోదమ్మగారు నెయ్యివడ్డిస్తూ నవ్వి "నువ్వు మరీమ...ఎడటివాళ్ళని మాటలతో చాడలగొట్టేస్తుంది" అంది.

సీతయ్యగారు నవ్వి చూచుకున్నారు.

రామనాథానికి, రెండ్రకి రామలక్ష్మి తీరు నిద్దారంగా ఉన్నా కప్పిపుచ్చుకుంటున్నారు.

ఆప్పటినుంచి, ఈనాటివరకు...

సీతయ్యగారి కుటుంబంతో తన పరిచయం చాలా పన్ని హితమైంది—సీతయ్యగారు పెదవాన్న అయ్యాడు. యశోదమ్మగారు తల్లికంటే ఆదరణ చూపిస్తూ దొడ్డయ్య అయింది. సీతాపతి తనకి కూడా 'సీతా' అయ్యాడు. రామలక్ష్మిని మాత్రం 'రామలక్ష్మీ!' అనే పిలుస్తున్నాడు; కాని, చాలా చనువుగా.

కేవలం యాధాలాభంగా ఉన్న సమయాల్లోనే గాక, ఏ విషయాన్ని గురించైనా తీవ్రంగా అలా చిన్నప్పటినుంచి కూడా ఏదో విధంగా రామలక్ష్మి

తీరు, మాటలూ జ్ఞాపకం వచ్చేవిరామనాథానికి. ఆ ఆమ్మాయి ప్రవర్తనలో ఏదో రహస్యం ఇమిడి వుంటుందనిపించేది.

...అలా, తెలికండానే ఆతని మనసుదోహలా అల్లెనేది. తరవాత కొంతసేపటికి తృప్తిపడ్డట్టు అసలు విషయాన్ని మరిచి రామలక్ష్మిగౌడవలో పడ్డానని ఆతనినిందకి దిగేవాడు!

ఇలాటి ఆర్థ పరిశోధన రామనాథం చాలా పాల్లు చేసుకున్నాడు. ఒక నాటి, ఇలాటి విశేష ఘడియల్లో రామనాథం తనగది కిటికీమందు నిలబడి కోటలో నీకటి పనటం గమనిస్తున్నాడు యాధాలాభంగా. దూరంగా తిన్నెమీద ఎవరో కూర్చుని వుండటం రామనాథం కళ్ళపడ్డది. పరిశీలించాడు—రామలక్ష్మీ!

ఇంట్లో, లోపల ఎక్కడో యశోదమ్మగారు, పనివాళ్ళూ తప్పితే మరెవరూ లేరు—సీతాపతి ఇంకా కాలేజీనుంచి ఇంటికి రాలేదు. సీతయ్యగారు ఎక్కడికో వెళ్ళాడు.

రామనాథానికి గుండె గొంతుదాకా ఎగవట్టి నట్టయింది. అక్కడికి వెదదామనిపించింది. కాని కాళ్ళు చచ్చుపడ్డట్టనిపించింది. చైతన్యం చిక్కబట్టి అడుగుముందుకి వేరాడు. రామలక్ష్మి ముందుకి చేరేదాకా ఎలా నడవగలిగాడో రామనాథానికి తెలియదు.

యాధాలాభంగా ఉన్న రామలక్ష్మికి ఎదురుగా రామనాథం కనబడేసరికి ఒక్కపారి కళ్ళవిశపడ్డది. రెంటునే వపుయలుపు పెట్టడోయింది. కాని, ఆమెళ్ళు నీళ్ళతోనిండి ఉండటం గమనించాడు రామనాథం.

ఏమి మాట్లాడాలో రామనాథానికి లోనలేదు. "ఏమిస్తున్నా? రామలక్ష్మీ!" అన్నాడు తెప్పరిల్లి, ఎలాగైతేనేం.

తన నట్టు బయటపడ్డట్టు బాధపడ్డది రామలక్ష్మి. "అవును. ఎందుకేడుస్తున్నానో కూడా ఏంటారా?" అంది నిండుకన్నీళ్ళతోనే. రామనాథం తనని బహువచనంతో సంబోధించడం విని గాఢరొపడ్డాడు.

రామలక్ష్మి నవ్వుతూ, "కలితమంతా ఒకటే నవ్వుతూ, ఒకటే వేరొకటూ, వెక్కిరింలేటూ

స్థాపనము. మొట్టమొదట రాజధాని కళాశాలలో ఆంధ్రభాషాభివృద్ధి సమాజమును స్థాపించినది పంతులుగారు. వారిజనుక వీరేశలింగము పంతులు గారు దీనియందంత శ్రద్ధ వహింపలేదు కాని యా జనుక శ్రీ వావిలి కొలను సుబ్బారావు పంతులుగారు దీనిని యున్న రీతికే గుర్తించిరి. ఇది శ్రీ. శ. ౧౮౯౦ లో స్థాపితమైనది. మత రాజధానిలో కళాశాలలో తెలుగు సమాజముల కన్నింటికంటె మొదటిది. ఈ సమాజము వార్షిక సభలు జరిపిన యా కాలమున వాంధ్రభాషా విషయమున కళాశాలలయందంత శ్రద్ధ యుండెడిదో తెలియగలదు. ఈనాడు రాజధాని కళాశాలవారు దీనికి హీరోత్సవము (Diamond Jubilee) చేయవలసిన యావశ్యకత గలదు.

2. గ్రంథరచనము

ఈ పండితపదవిని వహించునపుడే పంతులవారి యుద్ధగ్రంథములు రచితములై ప్రకటితములైనవి. (౧) వీరేశ్వరీయము. ఇది తిరువళ్ళీశ్వర మహాత్మ్యమును దెలుపు నిర్వచన సహకృత్యము. ఇందు పంతులవారు చదివోదించి వారి పిల్లలకి బోధించుచు

చూర్మ్యులవా రమ్మచేయించిరి. అప్పునాత వాంధ్ర వాఙ్మయమున నీ గ్రంథముయొక్క ప్రత్యేకత-స్థాపనముపై గ్రంథమునందు చూడవలెను. (2) ప్రజన్న రాఘవవాటకము ఇది జయదేవ కవి కృతసంస్కృత నాటకమునకు తెనుగు. దీనిపై కీర్తికేషులు వేదము వేంకటరాయ కావ్యులవారు పెద్ద విమర్శన భంకా వాయించిరి. పంతులవారు దానికి ప్రతిగా జయదేవి ప్రోగించిరి. (3) భవంజయ విజయ వ్యాయోగము. ఇది కాండనాట్యుని సంస్కృత వ్యాయోగమునకు తెనుగు. బైబియంతిలో ప్రకటితమైనది. శ్రీ. శ. ౧౮౯౨ నుండి ౧౮౯౯ వలకు వాంధ్రభాషా సంజీవనీ పత్రికను నవపిరి.

శ్రీ. శ. ౧౮౯౯లో వీరు రాజమహేంద్రవరము కళాశాలకు పండితులుగా మార్పబడిరి. ఈ మార్పు వీరేశలింగము పంతులవారివలననే జరిగినదని, ఇలా క్రిగా తమ దయవలన ప్రతిదినము గౌరవి స్నాన ఫలము నాకు లభించినదని వేంకటరత్నము పంతులు గారు వారికి వ్రాసినారట. రాజమహేంద్రవరము నుండి వజ్రముక, కీర్తికేషులు శ్రీ రాజమంత్రి పెగడ

ముగా నక్కరించిరి. పంతులుగారు సింహాచల యాత్ర అను పద్యకృతిని, దివ్యేశ్వర కళకము అను కళికము రచించిరి. ఇది శ్రీ విక్రమదేవవర్మగా రచ్చు చేయించిరి. అతని పండిత పదవియందే కాలము గడుపుచు, శోక్మంబ మహాత్మ్యము. (మహారస్యసింహము)

మంగళగిరి మహాత్మ్యము (పావకము) అను గ్రంథములు రచించిరి. ఇది రచితమైన యవంతరము, సంస్కృతపండిత జానేతర దుర్గళమున,

మహామహాపాధ్యాయ విరుదము

శ్రీ. శ. ౧౯౦౩ సంవత్సరమున లభించెను. ఈ విరుదము సంస్కృత పండితులకేగాని శైలేభాషా పండితులకు లభ్యముకాదు. మొదట ౧౯౦౩ లో నీ విరుదము శ్రీ పరవస్తు రంగాచార్యులవారి కొనిగి. వారు సంస్కృత విద్యాసర్వస్వముని చెప్పవలసివారు. వారు ద్రవిడదేశ వైష్ణవులు అరవము మార్చిభాష గలవారు. కాగా యజ్ఞాంధ్ర దేశీయుడై, ఆంధ్ర సాహిత్యము నాలంబముగా నొన్న పండితులలో నీ

విరుదము వండుటకు పంతులుగారు ప్రధములు. ఈ విరుద ప్రచురము గావించిన కథలో పంతులుగారు ప్రభుత్వమువారి విరుదము నొసగుట, శైలేభాషయగు తెనుగును గొరవించి సంస్కృతభాషతో సమానమైన స్థానము నొసగుటయని చెప్పివారట. శ్రీ. శ. ౧౯౧౨ లో దీక్షిత దర్శిత్రమను గ్రంథమును రచించిరి. పంతులవారు సాహిత్య ప్రపంచమున ప్రఖ్యాతులై నియంతలగుటచేత నా కాలముననే గ్రంథమైన వారి యభిప్రాయ ముద్ర లేకుండు చిలువదెడిది కాదు. శ్రీ వావిలి కొలను ముఖ్యదాపు గారికి ఆంధ్ర వార్యకి విరుదను విచ్చినది పంతులు గారే.

ఆంధ్రపత్రిక ప్రథమ సంవత్సరాది సంచిక నుండి పంతులువారు పద్యములను వ్రాపెడివారు. వారి కుదిరవన మొదటి మహాప్రపంచ సంగ్రామము. దానికి వారు "యూరపుఖండ భూరలంపవ భాష్య ద్రక్షావళము" అని చేరిడివారు. ఇట్లు గ్రంథ రచన, కవితా రచనయందే కాలము గడిచి, శ్రీ. శ. ౧౯౧౫ డిసెంబరు ౧౪ కేదిని దీక్షితమైనది.

అయితే విడుగ్గా వుంటుంది. అందుకని అవ్వవచ్చుదు తీరిగ్గా కూర్చుని ఇలా ఏడుస్తూ ఉంటాను. మీరు కూడా ప్రాజ్ఞుల చెయ్యండి! చాలా బాగుంటుంది!" అంది కన్నీళ్ళు కుకుచుకుంటూ.

ఇన్నాళ్ళ తరవాత తీరిగ్గా మంచంమీద పడుకుని ఆలోచిస్తున్నా ఊహలకి తను చెప్పేతగ్గ నలైన సమాధానం స్వీరించటం లేదు రామనాథానికి. కాని, ఇప్పుడు నువ్వంటున్నాడు—అంతేటితో తను రామలక్ష్మీమీద కత్తికట్టి ఉంటే చాలా బాగుండేదని!

రామలక్ష్మీ నవ్వులో, అల్లరితనంలో ఏదో పెద్ద మోసముందనుకున్నాడు రామనాథం. రామలక్ష్మీ నలుగురిలో ప్రదర్శిస్తున్న చురుకుతనం, చూటకారితనం అంతో ఉట్టి పాండిత్యమి...తైటి! చెప్పటానికి బిలుకాక మనసులో కప్పిపెట్టుకుంటున్న తన కోర్కెలనీ, వ్యంగి తైటివాళ్ళకి తెలియకండా మధ్య పెట్టటానికి ఆవలంబిస్తున పటాటోపమనిపి స్థిరంగా నిర్ణయించుకున్నాడు.

ఇలా, రామనాథానికి తెలియకండా అతని మనసులో రామలక్ష్మీ తిష్టవేసుక్కుంటుంది! దినమంతటానూ ఏ కొద్ది క్షణాలలో తప్పకే మంచిగానో చెడుగానో అతని దిశలు రామలక్ష్మీపై మొగ్గింది.

రామలక్ష్మీ సర్వము జాగ్రత్తగా గమనించటం మొదలుపెట్టాడు రామనాథం. నలుగురిలో ఉన్నప్పటి నంతోమం రామలక్ష్మీలో ఒంటరిగా వున్న దృశ్యంలేదీ కాదు. అలా, ఒంటరిగా ఉన్నప్పుడు రామలక్ష్మీపడే విచార మేమిటి?—రామనాథం మనస్సు పరిపరివిధాల ఆలోచించేది.

తరవాత, రామలక్ష్మీ ప్రవర్తనలో కూడా చాలా మార్పు కనిపెట్టాడు రామనాథం. దనకట్టి పరిహాసం చాలకరకు తగ్గిపోయింది. తనూ రామలక్ష్మీ పిచ్చాపాటి మాట్లాడుకుంటూ తోటలో చాలా సాయంత్రాలు గడిపాడు. రామలక్ష్మీతో మాట్లాడుతున్న అనుక్షణం ఆమెను జాగ్రత్తగా గమనించాడు రామనాథం. అదేదో ఒక ధయంకరమైన హద్దువైన నిలబడి నాన్ని చూడాలని ఉరకలువేస్తూ చాలాకే తర్చిబృథునున్న ట్టనిపించేది రామనాథానికి.

తను చేయూత నివ్యగలవాడ ననుకోవటానికి రామనాథానికి అట్టే కాలంపట్టలేదు!

ఒకనాటి సాయంత్రం కాలేదనుంచినప్పటి తోటలో ఇనుకూ రామనాథాన్ని కూడా ఆహ్వానించింది రామలక్ష్మీ! బైటపడటాని కిదే సమయమున్నట్లు అతని మనస్సులో ఊహలు కలకలం ప్రారంభించివై.

మాట్లాడకండా ఇద్దరూ ఒకరి కరస నొకరు తోటలో గడ్డి ఒత్తుగా ఉన్నచోటికి నడిచారు. "ఏదో దీర్ఘలోచనలో పడ్డట్లున్నా కే!" అంది రామలక్ష్మీ నవ్వుతూ, కూర్చుంటూ.

రామనాథం కంగారుగా "అట్టే... ఏమీలేదు" అంటూ రామలక్ష్మీ కళ్ళలోకి చూశాడు.

ఆమె తీరు, తన మనస్సులో ఉన్న ఊహలు ప్రేమించినట్లు, బైటికి చెప్పమని ప్రేరేపిస్తున్నట్లు, అనిపించింది రామనాథానికి. ప్రయత్నంమీద కోల్పో చూట వామకోగలిగాడు!

"బహుశా, పన్నే మైనా తిట్టుకుంటున్నా రనుకుంటాను!" అంది రామలక్ష్మీ.

"నీ కిద్ద మైలే మనం వివాహం చేసుకుందాం"

రోజుల తరబడి ఆలోచించి నుదికూర్చిన ఈ నాలుగుమాటలూ ఎలా అనేకాడో రామనాథానికి తెలిదు! కాని, నుంటనే నిచారపడ్డాడు—"నీన్ను యాపించటంలేదు; భూషిస్తున్నాను..." అంటూ ఒక నేర్పు ఉపోద్ఘాతం తరవాత తోమాటలు అని ఉంటే బాగుండేదని! రామలక్ష్మీ తన మాటలు ఎలా తీసుకుంటుందోవని నుండెల్లో దప్పప్రారంభమైంది. ఆమె ముఖంపైపు మాడలేకపోయాడు. చూచి నాకళ్ళు చీకట్లు కమ్మి ఆమె కనిపించటంలేదు! నోరు జారినందుకు తనని తానే నిందించుకోవటం మొదలు పెట్టాడు రామనాథం.

రామలక్ష్మీ చాలా సాదాగా "...కాని, నాకలాటి అభిప్రాయ మేమీ లేదు; ఇకముం చెప్పడూ ఇలాటి ప్రస్తావన లేవద్దు" అంది!

రామలక్ష్మీ ఇలా మాట్లాడకండా నాలుగు తిట్లు, పదిపది పొడుపుమాటలూ మాట్లాడితే రామనాథం ఆశ్చర్యపడకండా అర్థంచేసుకోగలిగేవాడు! రామలక్ష్మీ అలంకార రహితంగా మాట్లాడగా తను విన్నది ఆ ఒక్కసారి మాత్రమే!

రామనాథం చాలాఘోరమైన తప్పిదం చేసి నట్లు బాధపడటం మొదలుపెట్టాడు. తన గుట్టంతా బయటపడిపోయినట్లు, తనివ్వకు రామలక్ష్మిచేతులో కీలుబొమ్మ అయిపోయినట్లు బాధపడటం మొదలు పెట్టాడు. కాని, ఇప్పుడైతే నిర్భయంగా అంటాడు. రామలక్ష్మిబయలు పన్ని తనచేత ఆహుతులు అని పించింది—అని!

ఎక్కడికైతే వాళ్ళిపోతా మనిపించింది రామ నాథానికి. కాని, అది అసలు అనుమానానికి దారి తీస్తుందని, ఒంట్లో బాగా లేదని తన గదిలో ముసుగు వేసింది—అని!

రామలక్ష్మిమాత్రం ఏమీ జరగనట్లు తన సమాజ భోగంలో నవ్వుతూనే ఉంటుంది. అనవ్వు మాటిన ఎన్ని రహస్యాలు వాచుకోగలదో!—అని పించింది రామనాథానికి. ముప్పటిలోపలిరామనాథం ముఖంకోసంతో తేవురించింది.

రాత్రి బాగా ప్రొద్దుపోయింది. ఇంట్లో అంతా నిద్రపోతున్నారు. రామలక్ష్మి, సీతాపతి మాత్రం దీపం ముందు కూర్చున్నారు పరీక్షచదువు కని. పెద్దవాళ్ళని బోకొట్టటానికైతే అంత సేపూ పాఠాలు చదివాడుకాని, వాళ్ళు అదమరచి నిద్ర పోగానే విళ్ళుమాటలు వేరునిధంగా మారినై—

“సీతా! మామయ్యతో చెప్పలేదుకదా?”

సీతాపతి మానంగా తలవంచుకు కూర్చు న్నాడు.

“మామయ్యతో నేనే చెప్పేస్తాను. మరేమీ అనకు...అంతా నీ భయమే కాని.....వాకు తెలుసు”

“ఒద్దు...రామదూ! నామాట విను...నేనే చెప్తాను” అన్నాడు సీతాపతి తడవుకునూ.

“ఇక్కడికి సమాజమే సాక్షయింది మత్తె చెప్తా నవటం! మామయ్య అడిగిందల్లా ఇచ్చే భర్తా య్యకు! అలాటి వాడి దగ్గరకెల్లా వాడిది కావాలని చెప్పలేకపోతున్నావు, రేపు మామయ్యతో అంతా చెప్పిపంతోపంతో ఒప్పుకునేట్లు చేస్తాను..... యాడు!”

“రామదూ!” అన్నాడు సీతాపతి భయంతో ఒలుకుతున్నట్టు.

ఈ సంభాషణంతో చాటుగా వింటున్న రామ నాథానికి ఇవంతా కలేమో వనిపించింది. దూర దూరంగా ఉంటున్న సీతా ఇంత ఘనదా అని ఆశ్చర్యపోవటం మొదలుపెట్టాడు.

రామలక్ష్మి తనవంటి అనుమానించటానికికూడా కారణం అర్థమైందనుకున్నాడు రామనాథం.

రామలక్ష్మికి సరైన సమాధానం చెప్పలేక అదను దొరికివట్టనిపించింది, రామనాథానికి. చల్లగా వాళ్ళు నిద్రపోతే వచ్చి “నిద్రకు చెప్పాలని మీ తల్లివ భర్తవ అనవసరం. మీ ఇద్దరితరపున ఆశ్రమ నేను పడతాను— పెద్ద నాన్నకు నేనే చెప్తున్నానులే” అన్నాడు ఆవేళంతో.

రామనాథం ప్రవేశంతో సీతాపతి వణికిపోతు న్నాడు. రామలక్ష్మి రమ్మ తాను సంతోషించుకుని “మాకోసం మీరు పడవోతున్న శ్రమ! మా ఇద్దరి తర పున కృతజ్ఞత...మా పెళ్ళి పెద్దరికం. మీకే దక్కట్లు తప్పకండా చూస్తాం. మరొక్క విషయం—మా విషయం ఆరావుంచి, మీ విషయం మామయ్యతో చెప్తానేమో వని ఏ నయ్యా, గయ్యా, మామకు నేను! పెళ్ళి పెద్దలు మీరుండటం ముఖ్యం!” అంది మహా వక్షలాగా.

సీతాపతి ఇద్దరినీ చూస్తూ నిలబడ్డాడు!

“దీహించినై నా దీహించరాని ఇలాటి సంబంధం కలిగివున్నందుకు నేనుపైనా లేకపోవటం విచారకరం!” తన అవాలనుకున్న ఈ నాయకు ముక్కలూ అని గదిలోకి బయలుదేరాడు.

“మా సంబంధం మీరైనా సవ్యంగా దీహించ లేకపోయాకే అనే మా విచారం!” తిరోగమిస్తున్న వైనికుడి పైకి బాంబులాగా విసిరింది మాటల్ని రామ లక్ష్మి!

* * * * *

రామనాథానికి ఎప్పుడు కుదుకునట్టిందో తెలియదు. నిద్రలేచేసరికి బారెడు పొత్తుకొంది. తలంతా నాడుగానూ, ఒళ్ళంతా భారంగానూ ఉంది. రాత్రంతా ఒక పీడకల అనిపించింది.

లేచి కూర్చుని పేబులుపైపు చూచాడు. పుస్తకం కింది ఉత్తరం రాత్రి జరిగిందంతా యధార్థ మని ఋజువు చేస్తోంది. టూల్ బ్రష్, సబ్బు, తువ్వలు పుడ్చుకుని నిళ్ళగడి బయలుదేరాడు. ఆ ఉత్తరం సీతయ్యగారికి అందించిరాని పళ్ళెతోను కంటూ మరొకసారి అనుకున్నాడు రామనాథం.

మళ్ళీ ఏదో అనుమానం తగిలి గదికి బయలు చేరాడు. తలుపులు తీసితి న్నై. ఆదరాదాదరా రామ నాథం గదిలో ప్రవేశించాడు.

రామలక్ష్మి పుస్తకం కింది ఉత్తరంతోనే జేబులో చాచేసింది. “పోయిందట! నీవు చేస్తావు!” అని కవటం ప్రారంభించింది.

రామనాథానికి ఆశ్చర్య చాలా పెరిగిగా కని పించింది. తన ఉత్తరం తన కవ్వముని మరి మని అడి గాడు. అంతకంటే చేసేదిలేక!

“రామనాథంగాయో! మీరు ఈపాటి చాచి పంపిస్తున్న నేను ఇంతకదకు నిజంగా నమ్మలేదండీ... వస్తా!” అని మాటలు మైంది రామలక్ష్మి.

రామలక్ష్మి ఆ ఉత్తరం ఇచ్చి తీరుకుందన్న నమ్మకం కలిగిన మగదనుంచీ సీతయ్యగారు ఆ ఉత్త రాన్ని ఎలా తీసుకుంటావన్న ముఖ ప్రారంభమైంది రామనాథానికి. రామలక్ష్మికి చాలా వమ్మకముంది— మరిదితో తన వివాహానికి మామగారు ఆధ్యంతరం చెప్పడని! కర్మంకాని, ఆయనే గవక అలా ఒప్పు కుంటే తన ఉత్తరం చూచి ఎంత అనష్టించు కుంటాడు? రామనాథానికి ఈ విషయం తెల్పు కున్నప్పు డల్లా గొంచుతనే అరిపోయేది!

ఈ వెలనుంచి బైటపడటానికి రామనాథానికి ఒకటే మార్గం కనపడింది— పొద్దు మైదంత త్వరలో తిరిక్కడిమంచి చల్లగా నిష్క్రమించటం. తన వెలక లకి ఇంటికి బడతాడని ఇంట్లోనా శృంగరికి తెలుగు. కంజోకంటివాళ్ళకి తెలియకండా రామనాథం సామమలన్నీ సరేకాదు. ఇంతకాలం వాళ్ళింటో ఉంటూ, వాళ్ళ అన్నం తింటూ సీతయ్యగారికి చెప్పిపోకపోవటం ఎంతమాత్రం బాగుండదు. పైగా అది లేనిపోని అనుమానాలకి చారిత్రుంది కూడాను.

కాని, ఈ పిల్లికి గంట కట్టట మెలాగో తెలి యక సతమతమయ్యాడు రామనాథం. ఎన్నడూ కోపముంటూ ఎరగని మనిషి సీతయ్యగారు. మరి ఒక పేర ఆయనకి కోపమే వచ్చివుంటే! ఏమైనా సీతయ్యగారికి చెప్పక తప్పదు.

మాతాత్తుగా సీతయ్యగారే రామనాథం గదిలో అడుగుపెట్టేసరికి భయంతో రామనాథం గుండె దిగ బారిపోయింది. దీనికితోడు రామలక్ష్మి కూడా గది లోకి ప్రవేశించింది.

వరాలు పట్టుకొని వచ్చగా కూలిపోతానేమో ననిపించింది రామనాథానికి.

“మే పెదవరం చెప్పినా అగట్టు లేదు రామ నాథంగాయో... చూడండి సరేకారు మామయ్యో!” అంది రామలక్ష్మి లేలిగా పంపటం ఇషంతేనట్లు!

“ఎక్కడికి బడతాడక్కాం!... ఇంత అక్కర ముందు వెట్టుకుని!”

తనని తీరవాలే దుర్భాషలాడటానికి ఈ సంభా షణ ఉపోద్ఘాత మేమోనని భయపడ్డాడు రామనాథం. సీతయ్యగారు కూడా కుట్టవాడిగాగా వేరొ కోరానికి దిగటం అసహ్యమనిపించింది రామనాథానికి.

“మరి పిలుపు తక్కువయిందేమో!” అంది రామలక్ష్మి రామనాథం కళ్ళల్లోకి చూస్తూ.

“సీతయ్య గారు వచ్చాడు...”

“పెద్దరికం వహించవలసివచ్చాడు రామనాథా నికి అలక ఏమిటి? బావా, ఎందుకే నా కుంచీది— రామనాథం! రామలక్ష్మికి, సీతావతికి వివాహం జరగబోతోంది త్వరలో!” అన్నాడు సీతయ్యగారు తన ఇన్నాల్లా వాళ్ళ ఉద్దేశ్యంతోనీ ఎదురుచూస్తూ కూచున్నట్లు. “మత్స్య ఇప్పుడప్పుడే ఎక్కడికి వెళ్ళి టానికి పిలుచేడు. మీ వామ్మ కూడా ఇక్కడికి వస్తారు” అన్నాడు సీతయ్యగారు మళ్ళీ.

రామలక్ష్మి సీతయ్యగారిని పోకనారి చూచింది. సీతయ్యగారు తన మాటలు బాగా వప్పజెప్పాడని చూపులతోనే అభివందిస్తోం దమకున్నాడు రామ నాథం.

“మీ ఉత్తరం నా దగ్గరే వుంది. ఈ భగవార్త మంత త్వరలో జరగబోవటానికి మీ బాంబుకుట్టలా మీరు పొట్టుపడ్డందుకు పెళ్ళి అవగానే మీ ఉత్తరం మీ కిచ్చి భవ్యవాచా లిప్పించుకుంటాం!” వాట కంటో సంభాషణ వచ్చగించివట్టు ఇంత వాక్యం ఒక్కపెట్టువ అని నిష్క్రమించింది రామలక్ష్మి.

రామనాథం ముఖం కందగడ్డలాగింది. మామ కోడల్నిద్దరూ జరగబోయే వివాహాన్ని, భర్త కావ్రుం ఒప్పుకపోయినా, “భగవార్తం” అంటూ మరెవరూ చూట్టాడటం అసహ్య మనిపించింది రామనాథానికి. కాని పైకి అనలేకపోయాడు.

సీతయ్యగారు రామనాథం పంజేహం గుర్తించి నట్లుపాలోచనగా ముఖంపెట్టి, “ఇద్దంలేని వివాహంచేసి ఒక కొడుకును పోగొట్టుకున్నావు... ఇద్దమైన వివాహంచేసి ఈ కొడుకునైనా రక్షించు కుంటావు” అన్నాడు. ఈ వాక్యం తనకు బాగా పరిచయమైనట్లు చాలా పొందికగా అన్నాడు సీతయ్యగారు.

సీతయ్యగారిని ఒక క్షణంపాటు పొదురూతితో చూచాడు రామనాథం. కాని, మళ్ళీ అతనిముఖం ఎత్త బారింది— “పోయిన కొడుక్కి, తనకి జరిగిన వివాహం ఇద్దం లేకపోవటానికి ఈ సంబంధమేనేమో కారణం!” అంటూ మమకున్నాడు రామనాథం.

కాని, భర్త్యం చాలింది కాదు...

వెలుగునీడలు

శ్రీ చిలుమామిళ్ళ శివరామకృష్ణ ప్రసాద్

సిగ్గుసింగారముల తిందుచిగురు టాకె
 యవన హాసినేలరాలెడి పండుటాకు!—
 చీర నవరించి కులికెడి శిన్నదాన!
 కన్నెప్రాశంపు పరువ మింకెన్ని నాళ్లు?
 కలువకన్నెల దిలకించి, పులకరించి
 తొంగిచూచెను బ్రాగ్ధిత, తుహినకరుడు!—
 యవనుడరు దేర నాకాశ యథమునందు
 గారు గ్రమ్మెను ఘనఘనాఘనుడు దితల!
 పూలు జలజలరాలెను, పుడమి పడలి
 యట్టు వలిపెంబుగట్టిన పగిది దోచె!—

మండుటెండను పూవులు ముగ్ధిపోయె.
 పుడమి పడతుక వైభవ మడగిపోయె!
 యవన జొలికలందున యవ్వళించి,
 నదమలానంద సౌభాగ్య యథమువెంట
 తరలిపోవును బ్రతుకనితలచి, మల్లె,
 సంబరంబందె, -వృంతము నడలిపోయె!
 పేర్చిదీపింప, తుమ్మెద పెండ్లికొడుకు,
 నకల సుమరాజితోడను నరసమాడి,
 పూవుటి రమ్ములందున బ్రాద్దులుచ్చి,
 కాంచడదియేమో! ప్రేమతో, గంభఃఫలిని!

రాంగనంబర్

★
'ఆరుద్ర'

నిచ్చగతై
రామారావు
ఆర్యుగం
సుబ్బయ్య
సీతాదత్తి

సుబ్రహ్మణ్యం
వీరరాఘవులు
మేనేజరు
మంజు

(నిచ్చగతై పాడుతూ ఉంటుంది.)

మటుమాయ లోకము

ఎటు చూసినా గాని

కొండ చిలువల అసవి రన్నా;

నట్టదని చిట్టదని

స్వల్ప తెలిసినవాడు

సుకురాయ లొక్కడే అన్నా;

బాబూ! ధర్మం.....

పాట|| కొండ చిలువకు నీవు

రిండినై పోతావు

సురువు శరణము వేడుచున్నా

కండ నీరులచేత

కొండ చిలువకు చంపు

కిటుకు సురువుకి తెలుసునన్నా...

(పాట చూడంనుంచి వినిపిస్తుంది. పాటవిన

తైపు కొడుకున్న శబ్దం వినుచుకుంది. కొంత తైపు
చేసిన శబ్దం వినుటాక -)

రామారావు : ఒరే, ఆర్యుగం! (రాశేడు
కాబట్టి గట్టిగా) ఒరే ఆర్యుగం! ఎక్కడ చచ్చా
వురా.

ఆర్యుగం : ఏమి సార్! నిండా జూంకలు
వేస్తురు, నామదా వస్తును సార్, వస్తును సార్ అని
పొత్తుంటిని.

రామా : చవ, నాకేం చెవులు లేవనుకొ
న్నావా?

ఆర్యుగం : నే వంటివా సార్! మీకుదా పిల్లి
యారు మాదిరి రెండు పెద్ద పెరి ఉండును.

రామా : బెగ్గవా, నేను వినాయకుడిలా ఉన్నా
వట్లా!

ఆర్యుగం : ఏమిసార్? ఏదవా—ఏదవా అని
పొత్తురు. ఇట్లా పెద్దే నావల్ల మాళనే మాళదుసార్.
మాకుదా అందవాండ్లు నిండావుండును. ఎన్నో పూడిత్తి
దని తెలిపిరా!

రామా : పూజ్యో, ఏత్యేలోగాని చెప్పి ఆ
నిచ్చగతై కీ డబ్బులియ్యి; హా!

ఆర్యుగం : పోకుండాసార్!

(తైపుశబ్దం. పాటవాగానే వినుచుకుంది)

నిచ్చగతై:—

నీరల్లికడుపు చల్లగా;

దావంచేసిన మారాబా! మంచి

చూర్చిన పిల్లల కండ్రినై—

రామారావు : పురమే లేదు—అంతఃపురం?

(తెలిపోనుంటు మోగుతుంది)

రామా : లాభం! నీకల్లినిగా తాసిల్లారు లేదగా;
ఇది మొదలు ఒకటే గొంగొలుమని నాగడం; గొంగుకు
చించుకొని ఆరు; నేనుమట్టుకూ చెన్ను ముట్టుకొను.
ఒరే, ఆర్యుగం! ఆర్యుగం!

ఆర్యుగం : ఏమిసార్!

రామా : ఆ తెలిపోను వోరు నొక్కరా
నాయనా.

ఆర్యుగం : నా వల్ల మాళదుసార్!

రామా : ఇవాతైనా ఈబాగ లేవ్వతుం దను
కొన్నానురా; చెప్పి ఆస్సరు చెయ్యరా; కండ్రి ఆ
కాల్!

ఆర్యుగం : నావల్ల మాళదుసార్! నేను పొత్తిని
—మాళనే మాళను!

రామా : నా బాయి వికాదు—ఆస్సరుచెయ్యి!

ఆర్యుగం : పోపో! మేనేజరుసార్—
జూంకలు వేస్తురు—నేను చెయ్యనుసార్.

రామా : సరే—ఏం చేస్తాం; నేనే చెప్తుంటే!

(తెలివోనుతీసిన చప్పుడు. గంట ఆగుతుంది)

రామా : హల్లో.....రాంగ్ నెంబర్. ఇది వెంకట్రామయ్య అండ్ కంపెనీ కారు...కారు; డాక్టర్ వెంకట్రామయ్య స్పీకింగ్; జ్ఞో; రాంగ్ నెంబర్ —రాంగ్ నెంబర్...

(రిసీవరు తొలుగా పెట్టిన చప్పుడు)

ఆర్యుగం : ఏమి సార్; అదు.....అబద్ధం చెప్తురు.

రామా : చవ్, వోర్మయ్;

ఆర్యుగం : పోనిమా సార్ - నాలతా ఇయ్యమి - ఎవరి? చెప్పును;

రామా : లంచం అడుగుతావురా రాస్కెల్;

ఆర్యుగం : లేదు - లేదు సార్ - కొట్టకు సార్!

(తెలివోను మళ్లా మోగుతుంది)

రామా : పోరి నీ రిస్పాదియ్య. ఇలా పెట్టేవో లేవో - అప్పుడే—

ఆర్యుగం : అది అస్పిడివా సార్; బదులు చెప్పు సార్.

రామా : తప్పుదురా లెండి తప్పుదు.

(తెలివోను తీసిన చప్పుడు. గంట ఆగుతుంది)

రామా : హల్లో;...అవునండి. ఇది వెంకట్రామయ్య అండ్ కంపెనీ అండి...ఎవరండి మట్లాడుకున్నాను...లేదు. మేనేజరుగారు ఇంకా రాలేచండి... ప్రొప్రయిటర్ గారా.....అయ్య ఎప్పుడొచ్చేదీ చెప్పలేం...బంగారప్పిదికలు - వారికిం - ఎప్పుడొచ్చినా వస్తారు...నేనా అండి, టైప్ రైటర్...నవ్ ఆట్లానే - మేనేజరు గారు రాగానే చెప్తారు. శీలవు.

(రిసీవరు పెట్టేసిన చప్పుడు. నిట్టూర్పు విడుస్తాడు.)

రామా : ఒరే ఆర్యుగం.

ఆర్యుగం : ఏమి సార్;

రామా : ఒరే - ఫ్యూల్లానైస్ - టీ తీసుకురావూ;

ఎలా ఉండాలనుకొన్నావ్ - యిలా తాగితే అలా నిశా చెయ్యాలి. ఊ, లగత్తు!

ఆర్యుగం : ఏమి సార్ - రెండవజాలవా ఇస్తురు.

రామా : మ రెండు కానాలి. రెండవజాలు చాలవు!

ఆర్యుగం : రెండవజాలకు నిశా యిచ్చే టి వచ్చువా సార్?

రామా : చచ్చాం పో; టీ - టీరా నా లెండి టీ; నిశావా; రాత్రిల్లా నా దుంప లెంపేపు కదరా - ఆ వెడి రంగు బురదనీళ్ళు - అంటే - అటు వంటి పదార్థమేమిరా నాయనా - ఈ పట్టుకొంటేం స్ట్రాంగా - లేరా;

ఆర్యుగం : ఎన్న మో సార్ - అదే - మరుగా - మరుగా!

రామా : మరుగా లేదు కడియం లేదు - వేగం రా;

పోస్టుమేన్ : పోస్టు;

రామా : నీ కెన్ని పార్సు చెప్పావు. వాకు మని యార్దరు లేకపోలే—ఈ ఆఫీసులో అడుగు పెట్టాడని.

పోస్టుమేన్ : (నవ్వుతాడు)

రామా : ఏంలేరా?

పోస్టుమేన్ : ఉంటే యివ్వనా అండి.

రామా : పోస్టుమేన్;

పోస్టుమేన్ : ఏంసార్.

రామా : ఇదిగో అవేక వచ్చు లడిగేవ : ఇండు.

పోస్టుమేన్ : థ్యాంక్స్ సార్;

రామా : ఈసారి డబ్బు లున్నప్పు డిడుగుతూ ఉండు;

పోస్టుమేన్ : నా దగ్గర ఉంటే మిమ్మల్ని ఎందు కడుగుతావు సార్!

రామా : నీ దగ్గర కాదోయ్, నా దగ్గర ఉన్నప్పుడు.

పోస్టుమేన్ : మంచిది సార్.

రామా : బర్మిరా.

(తెలివోనుగంట మోగుతుంది)

రామా : నీ బ్రాడ్లం చెట్టుకింద పెట్టా—మళ్లా మొదలెట్టావ్—

(గంట ఆగుతుంది)

హల్లో...రాంగ్ నెంబర్ —రాంగ్ నెంబర్.

సుబ్బయ్య : నమస్కారం తాయగారూ;

రామా : (రిసీవరు పెట్టేస్తూ) నమస్కారం—అరిరే—సుబ్బయ్యగారా; రండి, రండి ఏమిటిలా వచ్చారు. కూర్చోండి, కూర్చోండి.

సుబ్బయ్య : చిత్తం, చిత్తం, బాబుగారూ—ఫరవాలేదు లేండి.

రామ : ముందు కుక్కోండి. కులాసాగా ఉన్నాడు కద!

సుబ్బయ్య : ఏం కులాసా బాబుగారూ; కరువుకాలం—వేనూ, సంసారం నూడిపోతున్నాం.

రామ : అవును వోపం; ఆరొమ్మల రేషను కోరాలయ్యే.

సుబ్బయ్య : ఆరేషను కూడా కొనుక్కోనేం నుకు—దబ్బులేదు బాబూ; వారంకోసాలైంది యింట్లో పొయ్యి రాకెట్టి;

రామ : అయ్యో పాపం;

సుబ్బయ్య : చిత్తం బాబుగారూ;

రామ : పొయంత్రిం రారేకపోయారా; అప్పుడు పతాళం అందుతాయి. ఏమైనా యిస్తాను. పొయ్యి యివ్వలేను గాని ఏవో నాకు తోచిన మట్టుకు త్వరితమో పనిమో—యధాశక్తి—ఉదతా శక్తి.....

సుబ్బయ్య : చిత్తం, చిత్తం, బాబుగారూ మీ పేలు మరచిపోలేను.

రామ : ఈ పూట భోజనానికికూడా లేచా!

సుబ్బయ్య : లేచు బాబుగారూ; వారంకోసం అయింది ఎంగిలిపడి. కనరత్తుచేసిన వస్త్రాదుని—ఈ పద్దులు వస్త్రేం చెయ్యవు. నూ ఆవిడలో—సిల్లలకి, భోజనంలేదనే చింత!

రామ : ఇదుగో, పద్నాలుగజాలేఉన్నాయి ఈ పూటకి కావీయండి, పొయంత్రిం యింకా ఏమైనా యిస్తాను.

సుబ్బయ్య : ననుస్కారం బాబుగారూ;

రామ : ఒరే అర్జునం. అబ్బీ సుబ్బయ్య గారికి యియ్యరా;

సుబ్బయ్య : లేచు బాబుగారూ, మీరు త్రాగండి, నాకు అవసరంలేదు.

రామ : ఫరవాలేదు, మీరు త్రాగండి. పాపం వారం కోసాలయి ఏం లేదు. తాగండి ఫరవాలేదు.

సుబ్బయ్య : భంతుబాబుగారూ, మీ ఋణం తీర్చుకోలేను.

రామ : పొయంత్రిం నే పొక్కణ్ణే కాదు. తక్కినవార్లచేత కూడా యిప్పిస్తాను. పాపం

ఆర్జేల్లయిందికదూ ఉద్యోగంపోయి. ఏలా బతుకు తున్నాకో—అందులోకి కరువుకాలం;

సుబ్బయ్య : చిత్తం, చిత్తం ఏలా బతుకు తున్నావో ఆ పరమాత్ముడికి ఎరుక!

రామ : ఏం పరమాత్ముడితో—నాడి తిట్ల సీగా తాపీకారు తిరగా; అసలు ఉన్నాడో లేడో గాని—నువర్తి కాల్పుకు తింటున్నాడు.

సుబ్బయ్య : అలా అనకండి బాబుగారూ; దేవుడుండబట్టే—నువర్తి ఓ కంట కనిపెనుకూ ఉండబట్టే యిలాగైనా ఉన్నాం.

రామ : పోసిండి. ఉన్నాడే అనుకొందాం, మీతో నాకు వాద నెందుకు? పరే—మీరు ముందు యింటికెళ్ళి యీ పూట భోజనం పంపి చూసుకోండి. పొయంత్రిం వస్తే తప్పకుండా ఏవో పొయంచేస్తా.

సుబ్బయ్య : లేచుబాబుగారు. యిక్కడ మల్లా ఉద్యోగం అయింది.

రామ : అరే—మరి చెప్పారు కాదేం—కంగ్రాటుల్లేమన్ను, కంగ్రాటుల్లేమన్ను. మల్లా ఏలా సంపాదించారు ఉద్యోగం?

సుబ్బయ్య : చిత్తం బాబుగారూ; మెన్నను చెళ్ళి ఆ భర్తప్రభువు పొదాలు పెండు గట్టిగా పట్టుకొన్నాను; బాబూ; మీరే నాకు తల్లెవా, తండ్రెవా, దేముడెవా—అని అన్నాను. 'మీరు దయతలచేను అన్నదాకా ఈ పొదాలు విడవను' అని మొదపెట్టుకొన్నాను. 'ఏం చెయ్య నుంటావురా సుబ్బయ్యో' అన్నారు. 'మీ యిష్టం ఏంచేసినా పరే, నన్నూ నా పిల్లన్నీ అందర్నీ ఒక్కసారి గొంతుకోనేస్తే కోరెయ్యండి, లేదా కనికరించి యింత అన్నం కల్పించండి అని ఏడ్చాను, మొత్తు కొన్నాను. ఆ భర్తప్రభువునునకు కరిగి 'పరేలే; సుబ్బయ్యో భో ఎవరికేనా తిప్పలాస్తాయి. రేపు ఫస్తునించి ఉద్యోగం చేసుకో' అన్నాడు.

రామ : మీరు అక్షరాలా అవృద్ధవంతులండి;

సుబ్బయ్య : చిత్తం చిత్తం; ఆ అన్నదాత కాబట్టి నేను చేసిన మహాద్రోహానికి నన్ను క్షమించి మల్లాదారి కల్పించారు. ఇంకోక్లయితే ఖంబ, ఖండాలుగా వరికి, కాకులకి, గడ్దలకి వేసేవారు.

రామా : అందుకే నాకు కోపం వస్తుంది. సుబ్బయ్యగారూ ; కాకులకి, గద్దలకి వేయడానికి మీరేం పాఠకాలపు బానిసలుకారు. ఈ నాడు ఉద్యోగం యివ్వడం మీ మీద దయదలచి కాదు. ప్రాప్రయితులగారు స్వంతలాభం చూసుకొనే! మీరు నెల్లినదగ్గరనుంచి, మీ దిపాల్తుమెంటు పని వెనక పడ్డది. అందుకేగాని, మీ తప్పు క్షమించికాదు. ఆయన నువకు కరిగికాదు నువ్వు ఉద్యోగం యివ్వడం.

సుబ్బయ్య : లేదు బాబుగారూ, ఆనాడు చేసింది తప్పే, తలచుకొంటే—సిగ్గోస్తోంది.

రామా : లంచం పుచ్చుకొన్నారంటే—మీదా తప్పు ; చాలీచాలని కేసులు ఉన్నంతకాలం లంచాలు పుచ్చుకోవడం తప్పుదు. మీరు ఏ స్థితిలో లంచం పుచ్చుకొన్నారో జ్ఞాపకంఉందా ?

సుబ్బయ్య : ఎలా మర్చిపోతాను బాబూ, ఎన్ని జన్మాల్లెత్తివా ఆరోజు మర్చిపోలేను. ఆ మాటకొస్తే ఆ రోజు ఓకాచిలాగ నన్ను వెంటాడి వెంటాడి పీక్కురినేట్టుఉంది. ఆనాటి నా సంపాదం పరిస్థితులకి, యీనాటి స్థితిగతులకి ఏమీ తేడాలేదు బాబుగారూ! ఇవాళలాగే ఆనాడుకూడా మా యింట్లో ఆందయా వారంలోజులాయి పస్తుపడు కొన్నారు. రెండునెలల యింటి అద్దె ఆ నాడు నేను బాకీ పడిఉన్నాను. బాలికవా క్లందయా బిరుదుకుపడి కాకుల్లా పొడుచుకుంటున్నాను. ఏంనెయ్యారో చిక్కుతోవలేదు.

రామా : ఆ పరిస్థితులలో లంచం పుచ్చుకొన్నారంటే మీదా తప్పు. మీ చుట్టూరా ఇన్ని రకాల యిబ్బందులు కల్పించిన లోకానిది తప్పు.

సుబ్బయ్య : ఆయితే, బాబుగారూ, నాకు తెలియకఅడుగులేను. ఆనాడు నామీద మీ రెండుకు రిపోర్టుచేశారు?

రామా : ఆనాడు రిపోర్టు చేశానంటే—మీ మీద సానుభూతిలేక కాదు—మీరు ఆ లంచం ఎవరి దగ్గర పుచ్చుకున్నారో వాడి దుస్థితి చూడలేక. పాపం—ఏమీ ఎరుగని అమాయకుడి నెత్తికొట్టి—నీకు ఉద్యోగం యిప్పిస్తానని, మీరు పబ్బు పుచ్చుకొన్నారు. ఆ పుచ్చుకోవడం మీరు లంచంకూడా కాదు. మోసం, పచ్చిమోసం. అందుకే నాకు కోపం

వచ్చి రిపోర్టు చేశాను. పోసింది, యిప్పుడేనా అలాంటి పనులు చెయ్యకుండా ఈ ఉద్యోగం నిలిపెట్టుకోండి!

సుబ్బయ్య : చిత్తం, చిత్తం, రనుకు చెప్పాలా; ఆ కాత్తితో బుద్ధి వచ్చిందండి. మరి బన్యజన్మాలా అటువంటి తప్పుడుపని నన్ను చంపేసివా, నా ఎత్తు భవం పోసివా చెయ్యకు. చిత్తగించారో లేదో, మా అబ్బాయి—మొన్ననే మెట్రీకో పాసయ్యెను. వాడి కక్కడేనా ఉద్యోగం చూడమని ప్రయత్నిస్తే, ప్రతి కంపెనీలో నుమాస్తా ఉద్యోగం యిప్పించడానికి లంచం అడిగేవాడే; ఇప్పుడు ఊకట్టం తెలిపాచ్చింది.

రామా : అవుండండి—తనదాకా వస్తేనేగాని తెలియదు.

సుబ్రహ్మణ్యం : [ప్రవేశిస్తూ] హల్లో నుద్ మార్నింగ్ రామారావు! అరే—సుబ్బయ్యగారా; ఏమిట వచ్చారు?

రామా : సుబ్బయ్యగారికి మిక్కిలి ఉద్యోగం అయింద్రోయ్—సుబ్రహ్మణ్యం.

సుబ్ర : సంతోషం—సుబ్బయ్యగారూ సంతోషం. క్వయిటగాడ్ స్పెక్టేడ్—చూ కెవరికీ తెలిస్తే.

సుబ్బయ్య : చిత్తం చిత్తం.

సుబ్ర : ఒరే ఆర్యుగం సుబ్బయ్యగారికి టీ ఓగుకు రారా!

సుబ్బయ్య : ఒరే బాబుగారూ, ఇప్పుడే రోగాను, రామారావు బాబుగారు ఇప్పించారు.

సుబ్ర : తాగండి. ఎవడు బరికేడు మాకు యాడైలు. మీ సంగతి నాకు తెలిదా!

సుబ్బయ్య : లేదు బాబుగారూ, నమస్తారం. ఆ ఓషిక లేదు.

రామా : అవునూ, ఆయనప్పుడే టీ రోగారు.

సుబ్ర : నీకు తెలియదు సుబ్బయ్యగారూ రామారావ్! ఆయనసంగతి నువకు తెలుసు—ఓషిరి ఏమిటయింది అనుకున్నావ్; అప్పుడే నువ్వింకా కంపెనీలో చేరలేదు. అప్పుడు పంపం వేసుకొని సుబ్బయ్యగారు, వంద-అమ్రాలా కంద ఇద్దెడ్లు తిని—నాలుగు కప్పల కాఫీ తాగేడు.

రామా : నిజంగా!

సుబ్ర : నీ కబడ్డం — నాకు నిజం — నా కల్లారా చూస్తే!

రామా : ఆనంధికం!

సుబ్ర : నీమొహం, ఎదురుగండా మనిషి ఉన్నాడాయ్. కాయ్ రాజా కాయ్. పంచం జయ్యి. ఏవండి సుబ్బయ్య గారూ మనం చేడి మోనా?

సుబ్బయ్య : లేదు బాబుగారూ; ఆలోచించిపోయాయి, ఆ ఓపికా సత్తువా యిప్పుడేదీ?

సుబ్ర : ఘరవా లేదు. ఇంకొక్క కవ్వబీ తొగండిపకే ఆద్యుగం—థాంఘాల్; ఎక్కడున్నావురా!

ఆద్యుగం : ఏమి సార్, మీరూ కూంటలు వేస్తున్నావ్.

సుబ్ర : మీరూ కూంటలు వేస్తున్నావ్; నేను చెయ్యకూడదా?

రామా : మన కొక్కడికే లైసన్సు;

సుబ్ర : అదా, పోరా ఆద్యుగం ఇంకా నిలబడితావేంటి లేరా!

సీతాపతి } మాల్లో—ఎవ్వరినీ నమస్తే-
చీరరాఘవులు } సబ్ లోగ్, అగె సుబ్బయ్య
గారా?

సుబ్బయ్య : చిత్తం చిత్తం—నమస్కారాలు బాబుగారూ!

రామా : } సుబ్బయ్యగారికి మల్లాశిష్యాగం
సుబ్ర : } అయిందరా;

సీతాపతి } ఆరిరే కంట్లాట్యులేమన్న
చీరరాఘవులు } సుబ్బయ్యగారూ!

సుబ్బయ్య : చిత్తం చిత్తం.

చీర : పోసిండి ఈ పాదేనా సక్రమంగా ఇది నిలబెట్టుకోండి.

సుబ్బయ్య : చిత్తం చిత్తం.

సీతా } ఒక ఆద్యుగం, సుబ్బయ్యగారికి
చీర } టీ లేరా.

సుబ్బయ్య : లేదు బాబుగారూ, ఇప్పుడే తాగను.

సీతా : నాప్పెప్పు : మీకు కవ్వబీ లెక్క పెట్టి తొగండి. ఒకే థాంఘాల్ ఆలా నిలబింటావేరా, టీ తెచ్చుంటే.

ఆద్యుగం : దుడ్డుసార్—సుమ్మా వచ్చునాటి?

సీతాపతి : నాయర్ని అప్పుపెట్టమను.

ఆద్యుగం : అప్పుంటే, ఆ సోదరీ, యాత్ర ఇస్త్రీ పెట్టమసార్—దుడ్డుయియ్యమి;

చీర : ఏమిరా సీతాపతి, దుడ్డుంటా?

సీతా : లేదురా, ఇవాళ తారీఖంత—సుబ్ర మృత్యుం దగ్గరుంటేమో.

సుబ్ర : నా దగ్గరా లేదు. బుద్ధు ఖచ్చులకని రెండవజాతులు—బంకులో ఆరుపు పెట్టాను. ఏమిరా రామారావు నీ దగ్గరేమైనా...

రామా : లేనాయ్—ఏన్నవంతా—యిప్పుడే సుబ్బయ్యగారికి ఇచ్చేరా.

చీర : ఆరి నీ లెస్సాదియ్య, మొన్న నేగా ముప్పయిలు ఎడ్వాన్సు పుచ్చుకొన్నావ్; యింట్లోనే అయిపోయిందా;

సీతా : బావ ముప్పయి రూపాయలు ఎన్నాల్సొస్తాయిరా; ఆందులో—ఈ మెద్రాసులోంటి విటిలో—

రామా : బాగా అమ్మావురా సీతాయి!

సుబ్ర : బ్రహ్మచారికుంకలు—మీకు ఖర్చు మిట్రా!

రామా : బ్రహ్మచారికే ఎక్కువ ఖర్చు. నీకు తెలిదేమో సుబ్రహ్మణ్యం, మీకు ఒక్కటే సంసారం. మేమెన్ని సంసారాలు పోషించాలి;

సుబ్ర : అదేమిటోయ్!

రామా : అవును మరి కాఫీహోటలువాడి సంసారాన్ని మేమే పోషించాలి, సినిమా థియేటర్ల వాళ్ళ సంసారాలని మేమే పోషించాలి బాక్సీవాళ్ళ సంసారాలని, రిక్తావాళ్ళ సంసారాలని.....

సుబ్ర : చాల్లే; ఈకొంపు వర్రాళ్ళకి దమ్మిడి ఎత్తు బాధ్యులేదు. మీకెంత తేరాలోస్తాయో, మాకు అంతేనా, పిటితో గంపెడు పిల్లల సంసారాలని ఈదాలయ్—అందులో—సుబ్బయ్యగారి లాంటి వారైతే—ఆ ఎనలైమూపాయలతో—

సుబ్బ : ఎవరైతేమో పాబూ; ఈసారి అరవై అయిదు మాత్రమే యిస్తానన్నాను!

అందరు : ఆ! సావం!

సుబ్బ : అదేచాలు...

సీతాపతి : అవును మరి లేదే బావకన్న నది బావ నయం!

సుబ్బ : చిత్తం చిత్తం బాగా తెలిచావు!

సుబ్ర : అదేమిటా పనిమట్టుకు చేయించు కోరా?

రామా : అది వేరే సంగతి. ప్రాప్తయిటకు కేంద్రబిందు. ఇతడు కాకపోలే ఇంకొకడు. వాడు కాకపోలే వాడివారు మరొకడు.

ఆర్యుగం : ఏమిసార్; టీకీ దున్నయియ్యమి సార్!

సీతా : ఉండరా. మిమ్మకడివి మగ్గు

ఆర్యుగం : ఆమాసార్? మీరువా ఆవసరం కోపంసేస్తురు. టీ ఏదిరా, ముట్టారో అని.

సీతా : డబ్బులు లేవురా బాబూ. డబ్బులు లేవు. ఇవాళే తారీకంఠి. అగె. ఇవాళే యిరవై తొమ్మిదా; చచ్చాంపో.

రామా : ఏమిరా ఆర్యుగం తారీఖు మార్పు లేదా?

ఆర్యుగం : మారిస్తేని సార్.

రామా : నీమొహం. యివాళే ఫస్టురా...

నీకు సంబంధం అక్కర్లేదూ;...

ఆరు : మమ్మా; సరదా! పనిసేస్తువా? ఏమి సార్ నిన్న యిరువతైళ్లు.

యిన్నికి ఇరువత్తొంబడు దాసే సార్.

రామా : ఫీట్రవరికి యిరవై ఎనిమిదిరోజులేరా వాయావా...

రత్తిజేన్ పేర్ కెట్టెంబర్, ఏప్రిల్ జూన్ ఎండ్ నవంబర్. ఏప్రిల్ - జూన్ ఎండ్ నవంబర్. తరవాత ఏమిటా సీతా...

సీతా : ఏమా మర్చిపోయానురా...

సుబ్ర : ఆరోది రెస్టు షేవ్ తీర్చవన్.

రామా : మనకన్నా ముప్పయ్యగార్నయం. ఇంకా క్లావకం పెట్టుకొన్నాను. అరె కొంప తీసి ఇది రీషియరు కాదు కద. నాలుగు వాల్సాలు పద హారు—మూడు. నాలుగవమడులు ముప్పయిరెండు. మూడు. నాలుగవమడులు ముప్పయిరెండు. రీషియరు కాదు. బరికేంరా భగవంతుడా! ఒక ఆర్యుగం తారీఖు మార్పురా...

ఆర్యుగం : ఎన్న సార్. ఇన్నికి ఫస్టా. ఎన్నమా, ఒక మాసం, ముప్పయి, యింకొక మాసం ముప్పయి ఒకటి. ఈ మాసం యిరవై ఎనిమిది. ఇదేం కదకు సార్.

సుబ్ర : ((ప్రవేశించి) వనుస్తే,

అందరు; వనుస్తే సుకీలా...

సుబ్ర : వనుస్తే

రామా : సుకీలగారూ...నీరు ముప్పయ్యగారు. అని మన కంపెనీలో ఉద్యోగం చేస్తున్నారు. ఇదేరే చేరేరు. నిజానికి మీరు ఈ కంపెనీ మొదలెట్టిన్నుండి కంపెనీలో ఉండేవారు. కాని మీరు చేరడానికిముందే ఉద్యోగం పోయింది. ముప్పయ్యగారు.....ఈమె సుకీల అని మన కంపెనీలో టైప్స్టు. మీరు వల్లక ఈ కంపెనీ చాలా మారింది. అశ్వర్యపడకండి.

సుబ్ర : వనుస్కారం అమ్మ.

సుకీ : వనుస్కారం

సుబ్ర : మంచిలే. మంచిలే అడవాల్సి మాదా ఉద్యోగం చేయ్యడం మంచిలే. అయితే టైపు బాగా కొడతారా అమ్మ.

((తెలిఫోను మోగుతుంది))

రామా : డేరుకి టైప్స్టీ గారి పట్టుమని పది కేజీలు కొట్టాలంటే...మేమే చేసుకోవాలి.

సుకీ : ఎందుకంటే ఎల్లిరాదువులు. మేనేజరు గారు వమ్మ చేయమంటే ఆ పని చేయవన్నావా?

సుబ్ర : ఎవరూ - ఆ తెలిఫోను తీసుకోలే రామారావ్ మాడు!

రామా : నావల్ల కాదు. రాత్రిల్లా నా దుంప తెగింది. ఈ ఫోనుతో...సుకీలా ఫోను ఫోను తీసి కొని అది మాడు. అగె. ఫూలోలా చేసిక్కడే ఉండి పోయానేం యింటికి పోక! ఇదే సీతా, ఇవిగో స్టేట్ మెంటు - మేనేజరుగారు వస్తే యివ్వు. నేను పోతా, మైగాడ్. ఇవాళే ఆఫ్ ఫ్రయ్యుకోందాం అనుకొన్నాను. సాయంత్రం రావాలిరా భగవంతుడే!

సీత : జీతం అక్కర్లేకపోలే రామాకు.

రామా : జీతం అక్కర్లేకపోలే—మరెందుకు పనిచేసేది. సరే ఏంచేస్తా. సాయంత్రంవస్తా ఒక సీతా ఓ నాలుగజాలు యియ్యరా; సాయంత్రం ఇస్తా.

సీత : లేదురా. వుంటే ముప్పయ్యగారికి టీ తెప్పించవట్రా...

రామా : ఎకరిదగ్గరా లేవన్నమాట. పోసింది ముప్పయ్యగారూ; ఓ నాలుగజాలు యివ్వండి సాయంత్రం యిస్తాను.

శుభ్ర : ఆమృతమృత్యు, ఎంతమాట, తప్పవంటాను.
యిందండి.

శుభ్ర : (తెరిఫానులో) భూలో—ఆశ్రయండి.
ఉన్నారండి, చెప్తా. రామారావుగారుమిమ్మల్ని
మే జేబగురారు ఉండవచ్చును.

రామ : ఎందుకూ...

శుభ్ర : ఏమో తెలియదు.

రామ : సరే, ఆమృతమృత్యు అందర్నీ ఒక
చిన్న విషయం తీర్చుకు వెయ్యడం మర్చిపోయాను.
శుభ్రయ్యగారు మళ్ళీ ఈ కంపెనీలో చేరవం మన
కందనీ! మహదానందం.

శీత : ఆందుకు పంజామా...

రామ : ఆయన యివాళ్ళ ఉద్యోగంలో చేరినా
నెలదిరిగితే కాని ఆయనకి తీరంరాదు. ఆయన ఎంత
కష్టంలో ఉన్నది ఆయన చెప్పినా, చెప్పకపోయినా
మన కంపెనీకూ తెలుసు. కాబట్టి ఈలోపున మన
మందరం మందాలువేసుకొని ఆయన కుటుంబాన్ని
ఏం మార్చడం... ఇరే మీరు యిచ్చినా యివ్వక
పోయినా నేను మట్టాకూ ఒక పది గూపాయలు
వహించేస్తా. మీరు కూడా యివ్వడం మంచిదని
నా అభిప్రాయం. ప్రాధుల ఆయనమంటలు వింటే
నా కడుపు తరుక్కుపోయింది. జేబులో పన్నాలు
గజారే ఉన్నాయి కాని లేకపోతే ఎంతఉంటే
అంతా యిచ్చేద్దాను. ఏమో చిన్నవాణ్ణి నేను చెప్ప
వలసింది నేను చేస్తాను. పెద్దలు మీ రంతా ఆలో
చించి ఏదోఒకటి చెయ్యండి.

మేనేజరు : గుడ్ మార్నింగ్. గుడ్ మార్నింగ్.
గుడ్ మార్నింగ్ శుభ్రయ్యగారూ వచ్చాను.

శుభ్ర : నమస్కారం మేజేబరుగారూ...

శుభ్రయ్య : చిత్తం—నమస్కారం భాయి
గారూ.

మేనే : నమస్కారం—కూర్చోండి. ఏం
రామారావ్. స్టేట్ మెంట్లు అయ్యాయా...

రామ : అయ్యాయి సార్, శీతాపతి కిచ్చాను.

మేనే : ఫీగర్స్ చెప్పి చెబారా?

రామ : లేదండి. స్టేట్ మెంట్లు పూర్తయినరీకే
పొద్దున్న తొమ్మిదిన్నరయింది.

మేనే : చెప్పి చెయ్యకపోతే స్టేట్ మెంట్లు
తయారై నింలాభం. చెప్పిచేయండి.

రామ : ఇంతా స్నానం చెయ్యలేదు సార్.

మేనే : మీరు స్నానం చేశారో లేకో కంటె
నీకి ఆనవసరం. ముందు పరిచయమిడి.

రామ : అవునైంది. మేంజోజనం చేశామో
లేదోకూడా మీకు ఆనవసరం లేదు. మీరు కావలసిం
దల్లా పని—పని—పని.

మేనే : ఆధిక ప్రసంగం...

రామ : నిజంచెప్పే ఆధిక ప్రసంగమేలేంది...

మేనే : స్టేట్ మెంట్లు ఎన్ని కాపీలు కొట్టారు..

రామ : ఒన్ డ్రస్ ఫయివు సార్.

మేనే : ఒన్ డ్రస్ ఎయిట్ కొట్టమన్నావే?

రామ : అః?

మేనే : నీకునిజంగా పనిమీద శ్రద్ధ ఉంటేనా?
రిక్కిన్ కాపీలుకూడా కొట్టు—ఇవాళ్ మెయిల్లో
అది పబ్లిష్మెంట్.

రామ : రాత్రుల్లా కొట్టికొట్టి చేతులు నొప్పెను
కున్నాయి సార్. నుకొని కొట్టమనండి.

మేనే : దానికీ నేనా తాగుబట్టి? నుకొని కొట్ట
దానికీ వీలేదు. పబ్లిష్, మట్టాడకుండా పని పూర్తి
చేయ్. ఇదుగో రామారావ్ పొద్దున్న తెరిఫా
కాల్ వచ్చిందా?

రామ : ఆ వచ్చిందిసార్.

మేనే : మరి చెప్పలేదేం...

రామ : చెప్పదానికీ మైమేడీ! మీరు ఇప్పు
డేగా వచ్చారు.

మేనే : ఇదేనా రెస్పాన్సలిటీ? నేను
ఫోనుచేయకపోతే పబ్లిష్మెంట్ వాడిన. లేదా ఫోనుకాల్
వస్తే ఒక చిన్న చీటీ రాసి టేబిల్ మీద పెట్టకలేదా..
పెట్టావా...

రామ : లేదుసార్.

మేనే : ఎక్కణ్ణించి వచ్చింది?

రామ : ఎకకో రాఫువయ్యగారట. ఫోను
చేశారు.

మేనే : అయితే నీ ఉద్యోగం పోయింది. శీత
యర్ దగ్గరికి వెళ్లి నీకు ఈయవలసిన తీరం నీకుకొని
వెళ్ళిపో! విషయం టెస్ట్ ఆఫ్ లా!

రామ : ఏమిటిసార్ ఇది?

మేనే : ఇవాళ్తో నీ ఉద్యోగం అయిపో
యింది అని చెప్తున్నా.

రామా : పెరిచెర్—భేంకప్ప...

మేనే : ఎందుకు నీ ఉద్యోగం పోయిందో తెలుసా...

రామా : నాభారతిలో మీ మేనల్లుడికి ఉద్యోగం ఇచ్చేందుకు.

మేనే : పుటప, బ్రిటన్ సారీ! అందుకు కారు.

రామా : అక్కణ్ణేదు. మీరు చెప్పక్కణ్ణేదు. నేను తెలుసుకోవలసిన అవసరంకూడా లేదు.

మేనే : అయినా—చెప్పవలసిన బాధ్యత నామీద ఉంది. నీలోయింకా కుర్రతనం పోలేదు. కుర్రాళ్లమూర్తిగలవని పట్టుకొని నాటిరెక్కలు పీకుతారు. పీడిలో కూరగాయలు అమ్ముకొనేవాళ్లను పిర్వి—రెలుపుచూడన దాక్కుంటారు. అలాంటి మనస్తత్వంతోనే మన ఈకంపెనీలో పనిచేస్తున్నావ్. తూరీగలకు ఎంత బాధపుంటుందో—అమ్మకొనేవాళ్లకి ఎంత యిబ్బందికలుగుతుందో—చిన్న పిల్లకి తెలియదు. అలాగే నువ్వు తెలిపావు కాల్పు వస్తూంటే, రాంగ్ సెంబర్ రాంగ్ సెంబర్ అని చెప్తున్నావ్. దానివల్ల యివరలకంపెనీవాళ్లకి అవతలి మన కష్టమన్నకీ, క్లయింటుక్కి ఎంత వ్యర్థ, కష్టం కలిగిస్తున్నావో నీకు తెలియదు. ఈ ఆఫీసులో నీలోకి కుర్రతకూ వ్యక్తులకి ప్లావం లేదు.

రామా : రాంగ్ సెంబర్ అని చెప్పగా విన్నా గాడిదివరండ్లీ...

మేనే : నేనే ఆ గాడిదను. రాత్రి, పొద్దున్న పోసుచేసినది నేనే. ఇది నెంకట్రాసుయ్య అండ్ కంపెనీకారు. దాక్కరు నెంకట్రాసుయ్య అని నువ్వు చెప్పలేదా?

రామా : లేదు.

మేనే : (కారీంగ్ చెర్ కొట్టి) ఏమిరా ఆద్యుగం. పొద్దుట రామారావుగారు పోనులో ఏం చెప్పారురా.

ఆద్యుగం : దాక్కరు నెంకట్రాసుయ్య అని పెప్పిరి సార్.

మేనే : మరి యిప్పుడే మంటూవ్ రామారావ్?

రామా : ఒక బాధ్యతగల ఎంప్లాయికన్న మీకు పూర్వీ చూటమీద నమ్మకం ఉంది అంటాను.

మేనే : పూర్వం పూర్వం అని నిరసనగా మాట్లాడుతావేం. వాడు మనకన్నా ఏం తీసిపోయాడు, అదీకాక, నేను చెప్తుంటే వింటే నీగొంతుక నేను పోలిక పట్టలేవదనుకున్నావా?

రామా : మీ గొంతుక నేను పోలిక పట్టలేవనా మీ ఉద్దేశం.

మేనే : నేనొక్కణ్ణే కారు. ప్రాప్రయిటర్ గారుకూడా విన్నారు.

సుబ్బ : నేనుకూడా విన్నా సార్ ఆఫీసులోకి వస్తూఉంటే రామారావుగారు తెలిపానులో రాంగ్ సెంబర్ అని చెప్తున్నారట.

రామా : భాంకప్ప. సుబ్బయ్యగారూ భాంకప్ప.

మేనే : రామారావ్, నావంటురా. ప్రాప్రయిటరుగారు నిన్ను చూస్తారు.

రామా : పదండి. (నిష్క్రమిస్తారు)

చీరరావు : ఎంతపనిచేశారండి సుబ్బయ్యగారూ...

చీరాపతి : ఈ ఆద్యుగం వ్యవస్థ బుద్ధిలేకపోతే పోయింది మీకు లేదా—వాడి ఉద్యోగం పొట్టను పెట్టుకొంటారా.

సుబ్బ : అమ్మమ్మ ఎంతమాట. వారి ఉద్యోగం నేను పొట్టను పెట్టుకోవడం ఏమిటండి? ఉన్న సంగతి విన్నమాట మనవిచేసుకొన్నాను అంటే.

చీరా : మహాపత్యచారీశ్చంద్రులు బయలు చేరారులండి యిన్నాళ్లకి.

చీర : ఆవునయ్య సుబ్బయ్యగారూ...విజయవా యిలాంటి సంగతి చెప్తారుటండి.

సుబ్బ : ఏదో ప్రాప్రయిటరుగారి ఉప్పు తింటున్నాను. చెప్పవలసింది చెప్పక తప్పదు.

చీరా : ఉప్పుతింటున్నారట ఉప్పు. గడ్డి తింటున్నారు. యింకా వాడు యిప్పించిన టీనీగ్లు మీ కడుపులోనే ఉన్నాయి అప్పుడే వాడికి డ్రోహమా! ఉద్యోగం పుణ్యం కట్టుకొంటారా. ఆహారం విశ్వాసం లేదుటండి...

చీర : మీరు వారంగోజులాయి పన్ను పడుకుంటున్నారని విని, బస్సు ఖర్చులకేనా తేబులో మీరు బ్ల్యుకోకుండా ఉన్నట్లయ్యంటే మీకు యిచ్చేకాడే. వాడికి మీరు చూసించే కృతజ్ఞత యిదేనా.

ప్రతిఫలము

శ్రీ విశ్వనాథ అచ్యుతదేవరాయలు

త్రిపాఠీ మల్లీ ఉత్తరం వ్రాశాడు. దసరా కలవలకు దేహారాదూనుకు రమ్మనమని శిలవలు గడపటము విలాగా అని నేనూ అనుకుంటున్నాను. ఉత్తరము పనుయాన్ని వచ్చింది. అడవులలో మేదిద్దరమా కలసి 'పికాయ' పోయి చాలా రోజులైనది. నేను దూనుకు వెళ్ళినాను.

త్రిపాఠీవాళ్ళది కలసంపారము. వాళ్ళది దూనుకు దగ్గరగా ఒక పల్లెటూరు. అతనుమాత్రం దూనులో ఉంటున్నాడు. అతనినూ నేనూ కలసి చదువు కున్నాము. నూ ఇద్దరికీ అడవులలో తిరగటమంటే విపరీతమైన పరచా. నేను నా కేమేరాతోనూ, త్రిపాఠీ తన కుపాకీతోనూ 'కుపావును' అడవులలో ఎన్ని రాత్రులు గడిపినావె! నేను అడవిమృగాల పోలోల నెన్నో తీసినాను. తీసిన ప్రతిపోలో అతను దగ్గరగా నున్నపుడే. ఆ సమయంలో అతని కుపాకీ నాకు రమ్మ. అతని కుపాకీ క్రింద నేను ఎంత కీకారణ్యములో నైనా విరిగిచారముగా తిరిగే వాడిని. కుపాకీ సురిమాటలములో అంత ప్రజ్ఞ కలవా డిని తిరిగి నే నింకొకనిని ఎరుగను. వేట, దాని పరి జ్ఞానమంతా నే నరవిదగ్గర నేర్చుకున్నానే. అడవిలో మృగాల నెంబడి తిరగడం, వాటి అలవాట్లను పరిశీ లించడం, వాటికి మల్ల అరవడం—అతను నాకు నేర్పినవే. అడుగుల నుత్తరమాడగానే, జంతువు యొక్క వయస్సు, సుమాదుగా అది పోయిన వేగము, తెలుసుకొనటము అతను నాకు నేర్పిన విద్య. నే నరవికి నేర్పిన దింకొకటి. అది, అనవసర ముగా కుపాకిని ఉపయోగించక పోవటము. ఇది వరకు అతను అడవిలోనికి వెడితే ఏదో ఒక మృగాన్ని కొట్టి తెచ్చేవాడు. వాళ్ళయింట్లో గోడల నిండా పులుల తలకాయలు. నేలమీద లింకచర్మాలు. అతను అడవినుండి ఏ జంతువునూ తీసుకు రాకపోవ

టము ఈమధ్య జరుగుతున్న విషయము. ప్రాజనత్మణ కోసము రిప్ప, ఇంకెందుకూ ఏ మృగాన్ని కొట్టకూ డదు. ముఖ్యముఖాలు సర్వ ప్రాణులకు సమానమన్న మాట నే నరవికి గట్టిగా చెప్పాను.

ఇదివరకు నేను చూచినప్పుడు త్రిపాఠీ కొడుకు మరీ పసివాడు. ఇప్పుడు కమల వయసుకు కొంచెము పోగినాడు. దొడ్డి అంతా ఒకటే గంతులు. వాడిని చూస్తే నాకు మరీ ముద్దయినది. త్రిపాఠీ అన్నాడు.

“ఈసారి కనక వీలైతే చిన్న లేడిపిల్లను పట్టుకు రావాలి. నూ అబ్బాయి ఆడుకునేందుకు.”

“ఈ సింహ శాబకాన్ని చూచి, అదికాస్తా తెదిరిపోతుండేమో” నన్నాను.

సాయంకాలము వాళ్ళ కారులో బయలుదేరి అడవిలోనికి పోయి, ఆ రాత్రికి ఫార్స్టు బంగళాలో పడుకున్నాము. ముఖవాడు ప్రార్థననే లేచి బంగళా నవకనున్న కొండమీదికి బయలుదేరినాము. కొంత దూరము ఎక్కిన తరువాత పెద్ద వడగండ్ల వాన కురిసినది. వాన కురిసినంత నేను ఒక నున్న చెట్టుకింద నిలబడినాము. అడవిలో వాన కురిస్తే ఎప్పుడూ చిన్న చెట్టునుచూచుకోవాలి. ఎత్తైన చెట్లు మీద పిడుగులు తరచుగా పడుతూ ఉంటాయి. వాన నెలవడమేమిటి! ముఱ్ఱులలోనుండి పిరిసిలా ఎండ రావడమేమిటి! రెండూ ఒక్కసారే జరిగినవి. తడి నిన రాళ్ళమీద కాళ్ళు జారటము మొదలు పెట్టినవి. ఇంక పైకి ఎక్కటానికి అవకాశము లేక, ఎడమ వైపున ఉన్న చట్టమైన అడవినుండా వెళ్ళినాము. అడవి చాటగానే పెద్ద పచ్చిక బయలు. మేమింకా చెట్లు చాటకుండానే దూరాన ఒక జంతువు కనబడి వది. ఆ చెట్టసందునుంచి, దాని లోక, కాళ్ళు మాత్రమే కనపడినవి. అది తల ఎత్తితే నేడి అని తెలి సినది.

ఆ పచ్చిక బయలులో, పేయ నుంచుని ఉన్న చెట్టుకు కొంచెము దూరముగా, నాలుగు అడుగుల ఎత్తున ఒక పెద్ద బండఉన్నది. దానికి చుట్టుపట్ల ఏమీ చెట్టుగాని, చేమగాని లేదు. సాధారణంగా లేళ్ళు అడవిలో నుంపులుగా ఉంటాయి. ఆ లేడి మాటిమాటి తలవత్తియోర్పువైపు చూస్తున్నది. దానిని చట్టి లేళ్ళనుంపు ఆవైపు ఉన్నదనీ, మాకు కనబడే లేడి కాపలాదారనీ వెంటనే తెలిసింది. త్రిపాతీ అన్నాడు. ఆ లేళ్ళ నుంపులో కనక లేడిపిల్లఉంటే తప్పకుండా పట్టుకోవాలి. నేనూ దానికి సరే వన్నాను.

మా నిర్ణయము ప్రకారము నేను చెట్టు చాటున నుంచున్నాను. త్రిపాతీ ఆ లేడి తలవత్తి వప్పడల్లా ఆగిపోయా, గడ్డిపరకలు కొరుకుతున్నప్పుడు ప్రాకుతూ, ఆ రాతిబండ చాటువకు చేరినాడు. త్రిపాతీ చెయ్యి విసరగానే నేను చెట్టుచాటునుంచి, లేడి ముగ్గి గడ్డిపరకలకోసం పెడ వంచగా చూసి, చిరతపులికి ముల్లే అరిచాను. పేయ కొండ ఎక్కి టప్పడే, చిరతపులి అడుగులు కనపడ్డవి. అందువలన చిరతపులి ఆ కొండమీద ఉన్నదన్న మాట.

వాగొంతు వినగానే ఆ లేడి ఒక్కసారి గిగుక్కున తిరిగి, ముందర కార్లను సేలమీద కొట్టటం మొదలు పెట్టింది. అంటే, అపాయమును తక్కిన నుంపుకి తెలియ చెప్పుతున్న దన్నమాట. కాని ఆ నుంపులోని తక్కిన లేళ్ళను చూడటానికి వీలు పడలేదు. ఈ లేడి చయముతో కూస్తేగాని, అవి బండ ప్రక్కగా పరుగెత్తుకుని రావు. ఈ లేడి చిరతపులిని చూస్తేగాని కూయదు. నేనప్పుడు పసపురంను ద్వీను కోటు తొడుక్కున్నా నేనూ, నా కుడిభుజును, చెట్టుచాటున నుంచి కొంచెము బయటపెట్టి, రెండు పార్లు కదిల్పాను. ఆ కదలికను వెంటనే గుర్తుపట్టి, ఆ లేడి రెండు గొంతులు ముందరకు గెంతి, కూయటము మొదలు పెట్టింది. అపాయము దగ్గరలోనున్న దన్నమాట. అన్నీ ఒకటి తరువాత ఒకటి కూసిన లేడి దగ్గరకు చేరుతున్నవి. మొదట ఒక పెద్ద లేడి బండ ప్రక్కగా వచ్చివది. తరువాత రెండు దుప్పలు. తరువాత లేడి పిల్ల తల కనపడివది. వెంటనే త్రిపాతీ లేచి నిలపడాడు. చేతిలో లేడి పిల్ల, లేళ్ళనుంపు ఒక్క చెట్టు ఆరచి, చెల్లాచెదరై

దూరంగా పారిపోయివది. అన్నీ దూరంగా పోయినా రెల్లి లేడిమాత్రము పదిగజాల దూరము పోయి వెనక్కి తిరిగి చూస్తూ నిలబడింది. అప్పటికే నేనుకూడా ఆ బండ దగ్గరకు వెళ్లాను. పిల్లను కోల్పోయిన ఆ రెల్లి చూపులు నా నుండెకు తాళవవి. వెంటనే నా కేమేరాతో దానిని ఫోటో తీశాను. త్రిపాతీతో ఆ లేడిపిల్లను వదలమంటా మనుకున్నాను. అతని ఉత్సాహము నన్నాచాటను అనవీయలేదు. త్రిపాతీ లేడిపిల్లను చంక గెట్టుకున్నాడు. అతని గుపాణిని కూడా నేను మూస్తూ, బంగళాకు చేరినాము.

దూను చేరిన తరువాత, కమలనయనుని ఉత్సాహానికి మేరలేదు. వాడే లేడిపిల్ల ; వాడికింకొక లేడి పిల్ల. క్రమంగా వాల్గిదర్జికి పేచీచూసు బలిపిపోయింది. నెలకోనాలు తిరగకుండానే కమల నయనునికి లేడి పిల్ల ప్రాణముయిపోయింది.

నేనా రెల్లి లేడి ఫోటోను పెద్దది చేయించి, వా గదిలో గోడకు తగిలించాను. ఆ బొమ్మవంక చూచినప్పడల్లా, ఆ లేడి కళ్ళల్లోని దైన్యమంతా ఒక్కసారి మురించేది. అది ముగ్గి తన పిల్లను తన కిమ్మని అనుకుతున్నట్లునించేది. లేడిపిల్లను తీసుకు పోయి ముగ్గి ఆ పచ్చికబయలుమీద వదిలితే! కమల నయనుని ఉత్సాహానికి భంగమౌతుండేమా!

ఇంకెంతోనే దసరా పండగలు వచ్చినవి. దసరాపండగకు 'కూలూ లోయ'లో పెద్ద ఉత్సవం జరుగుతుంది. అనాటికి ఆ చుట్టుపట్ల అన్నీ కేవాల యాలలోని, ఉత్సవ విగ్రహాలను పెద్ద దోరేగింపులతో ఒక్కచోట చేరుస్తారు. ఈ ఉత్సవాన్ని చూడటానికి ఆ చుట్టుపట్ల ప్రాంతాలన్నిటినుంచీ జనం నుంపులుగా వస్తారు. పేయకూడా బయలుదేరి 'కూలూ' వెళ్లాము.

జనం ఇసకనేస్తే రాలటంలేదు. తప్పెట్లా, తోకాలూ, కమలనయనునికి తాగావచ్చివవి. ఆ ప్రదేశమంతా తిరిగి, పాయలత్రానికి యింటివైపు బయలుదేరాము. కమల నయనుడు కనపడలేదు. తప్పి పోయినాడు. అంతవరకూ మా వెంటనే ఉన్నాడు. ఏలాగ తప్పిపోయినాడో తెలియలేదు. చుట్టుపట్ల అంతా వెతికినాము. కనపడ్డవారివల్లా అడిగినాము.

ఆ రోజేడు. త్రిపాతీకి పిచ్చిపిక్కినట్టినది. ఆయన భార్య నయను. కొంచెము ధైర్యముగానున్నది. త్రిపాతీ ఉద్యోగాన్ని మేము ఆపలేకపోయాము. తిరిగి, తిరిగి, రోడ్డుప్రక్కన ఒక బండమీద కూలబడినాము. త్రిపాతీ మానంగా కూర్చున్నాడు. దైవ్యమంతా అతని కళ్ళలోనికి వచ్చింది. ఆ కళ్ళను చూస్తే ఫోటోలో లేడి కళ్లు జ్ఞాపకానికివచ్చినవి.

దూసులో ఇంటిదగ్గర ఎవ్వరూలేరు. ఇల్లంతా వాకర్లమీద వదలివచ్చినాము. నేను దూసువెలియింటి సంగతి చూడటము. తల్లితండ్రు లిద్దరూ కమలనయనుని వెతికటము. ఆ రాత్రికే నేను దూసు చేరాను.

రాత్రికి వా గదిలో విశ్రమిస్తూఉంటే, మళ్ళీ ఆ ఫోటోను చూచాను. నామనస్థితివల్లనో ఏమో, ఆ రోజున ఆ కళ్లు మరీ దైవ్యముగా ఉన్నాయి. ఆ లేడివంకనే చూస్తూ నిలవడాను. అప్పుడే పదిగజాల దూరముపోయి వెనక్కి తిరిగి నిలబడినది. త్రిపాతీ చేతిలోని, తన పిల్లవంక రెప్పవాలృకుండా చూస్తోంది. “కమల నయనుడింక కవపవడా?” “నా పిల్లను నా కిస్తావా మరి” అన్నదా లేడి. కళ్ళల్లాని నీటి బిందువులు కుడుచుకుని చూచాను. లేడి కదలటములేదు. అది కన్నీటి బొట్ల కదలిక. లేడి మళ్ళీ యథాప్రకారముగా చూస్తున్నది.

ఆ తెల్లవారు జామునే దైవరునులేసి కాను విడవలె మళ్ళీదాటి, ఫారెస్టు బంగళాకు పోయినాను. మారోగ్గదయనువుకూ ఉండగా వెనకనున్న కొండ వెక్కాను. కొండను చూచిన దగ్గరనుంచీ లేడిపిల్ల గెంతెటము మొదలుపెట్టింది. వానిని చేతులలో పట్టుకొనటము కష్టమయిపోయినది. అది నిలవటములేదు. అడవిదాటి, ఆ మైదానములో దానిని వదిలివేశాను. ఆ మైదానమంతా ఖాళీ. ఒక్కలేడి కూడా అక్కడలేదు.

తిరిగి దూసువచ్చేటప్పటికి సాయంత్రం మాడయినది. నేను వచ్చేటప్పటికి, త్రిపాతీ, భార్య, కమల నయనుడు, వాళ్ళిల్ల కుర్చీలలో కూర్చున్నారు. నన్ను చూడటములోనే, కమల నయనుడు ఎగిరి నా బడిలోనికి దూకాడు. రోడ్డుప్రక్కన ఒక్కడే కూర్చున్నాడట. వాళ్ళ ఊరివాడెవరో ఉత్సాహానికి వస్తే, కమల నయనుని గుర్తుపట్టి, తనవంటకెచ్చి, త్రిపాతీకి అప్పజెప్పినాడట. కమలనయనుడు ఉద్బంధుడు. వాడు ఏవవనేలేడట.

కమల నయనుడు ‘నా లేడిపిల్ల ఏది?’ అని అడిగాడు. ‘నువ్వు మీ నాన్నదగ్గరకువచ్చినట్టే అది వాళ్ళ తల్లితండ్రులవద్దకు పోయినదన్నాను. ఆ మాట వినిపించుకోకుండా, కమల నయనుడు దొడ్డిలోనికి లేడిపిల్లకోసం పరిగెత్తాడు. నేను కమల నయనుడు లేచిపోయిన పడక కుర్చీలో నడుము వాల్యాను. ఆలోచన మైదానము విడచుపోయింది. ఇప్పటికి లేడిపిల్ల సుంపులో కలిసినది కావలెను!

భావికాలపు చదువరికి

శ్రీ తట్టిప్రోలు కృష్ణమూర్తి

ఒక కామంగాక మరే ఇతరాలగు [స్వల
ప్రాథమికావసరాలను, భౌతిక విషయ సమ
ఎదురుకునే అవసరమే లేని మనుజుడా!

ఈ మా రచనలు

కొన్ని శతాబ్దాలు గడచిన తదుపరి

చదివే ఓ పరిణతజీవీ!

భావికాల పాఠకుడా!

* * *

మాభావన లేనో సంకుచితపు టవధులలో

తిరుగుడు వడునని

బిగించబోవకు నీపెదవులు

పరిహాస విలాసంతో!

అతి దృఢమగు లోహపు సంకెలలో

మామెడడులు బండ్రిలై

దృష్టికి సునిశితత్వం, వైశాల్యం, గాంభీర్యం,

లోపించాయని

నీకను కొలకులలో

నిరసన మెరియగనీయకు!

అగ్నిపర్యతంపై వికసించిన

ఎట్ట గులాబులలో

ఆలే దావులలో

అందానికి, ఆనందానికి

నిర్వచనాలను

పెడకరేమి వీరిని,

ఉత్తమొద్దు మనసులు కాబోలని,

పాశ్చాత్య ప్రవృత్తులొ ఏమోలిని,

వేళాకోళంగా మాట్లాడకు!

ఎవరివరో బుడగల నేతలులో

నీటిమీదచేసిన, చేసే, చేవార్లకు

వ్యాఖ్యానాలను సమకూరుస్తూ

సమయం వినిమయ మొసరించామనిదెప్పుకు!

* * *

మాలోకాంశరు

రాబోయే రేపు గురించి

తాముకనే కలలే

తమకు బ్రదుకుపడవ నడిపే తెల్లని,

విడబోయే ముకుళాలనే

స్వప్నాలకు పునాదిగా వెయ్యమనీ,

పలికిన ఎస్కెప్టిస్స్ ఉన్నారు.

కానీ మొత్తంపై

మాయుగాన

ఆలోచనగల మానవులంతా

నేటికిమటుకే తమయోచనలో

ప్రాముఖ్య నిస్తున్నారు!

ఒక సందిగ్ధ పరిస్థితిలో

ప్రమాద భూయిష్టపు లగ్నసంధిలో

మేమున్నా మిప్పడు.

కొంతమంది వైరాగ్య మతస్థులు

రేపన్నది రానే రాదని

నేడే మానవజీవిక కవసాన ముహూర్తమనీ

బేలకళ్లతో బాగురుపోయిన గొంతులతో

ప్రచారంచేస్తూ గగ్గోలవుతున్నారు.

స్థలకాల విభేదాలకు

పట్టింపులు చేయబోక

నిశ్చక్రేయస్సు గూర్చి

ఆలోచిద్దామని యత్నించే

మేళాపుల భావనరస్సుల కరటాల్లో
పైతకాళపు దట్టపు మబ్బుల తెలిసలిసిడలు
ప్రతిబింబిస్తున్నాయి
అప్రయత్నంగా, సహజంగా!

* * *

శ్రీగలవారికి

లేనివారికి

జరిగే సంఘర్షణలో,
స్వామిక శ్రామిక శక్తుల వికారపు కుస్తీలో
ఈమానేడు
జాహ్నంది
ఎలాగూ
అనుభవయోగ్యం కాకుండా!

* * *

నేటిగురించే ఆలోచిస్తున్నాం—
నిజమే!

నేడు-నేడు-నేడు. నేడు!!

కాలవాహినీ గమనంలో

నేడను సుడిగుండపు టావర్లాల్లో

గిరిగిరి గిరిగిరి తిరుగుడు వడుతున్నాం—
మాబాధాకలు:

నేడిచ్చే ఫలితాలకు రేపన్నది బలికా
కూడదని!

అందువలననే నోయీ

నిన్నగ మార్తా
మీనేటి పునాదుల్లో దట్టంపబడే
మానే డవుకై పోరాడని
విపర్యాసపు పర్యవసానంకారాదని
వెచ్చిస్తున్నాం మాఆలోచన
చేటికోసమే!

* * *

ఈపనిలో
విజయంకైకొంటామని
మూకున్నది విశ్వాసం!
అందుకనే నీడనికీని నందేహింపక
నీకిది వ్రాస్తున్నాం!

* * *

నేడను వలయంలో
పరిభ్రమించే
ఈమాకాలపు రచయితలందరి తరపున
నీకిది ప్రార్థన—
ఓదూరపు చదువరి!
వర్తమానకాలపు దుష్ప్రభావమో, సుప్ర
భావమో,
తప్పించుకు పోలేకుండా
గిజగిజ కొట్టుకులాడే
ఈరచనల నర్థంచేసుకో!

యధార్థమునుండి పరమార్థము

శ్రీ కవికొండం వేంకటరావు

సమ ౧౩-౬-౧౯౪౦ వ తేదీ రాత్రి వ్రాసికొన్న ఒకానొక దినచర్య వృత్తాంత ఖండికను ఉటంకించు కొంటూ యధార్థముమీదను దృష్టి సారీస్తూ ఉంటే, పరమార్థం వినిపించడ మేమిటా అనేదే యీ కథలోని చిత్రం.

ఉటంకిస్తూవున్న యధార్థం ఇది :—“వర్షం తోరుగా కురుస్తూవుంది. జల్లు ఉ పురంసుంటే, మృగ్య మగ్గ్య తూర్పునుంటే కొడుతూవుంది. అసలు కొట్టు మాసివుంది. అరుసుమీద దర్శివాడు తానుకుట్టే ‘సింగరు’ యంత్రంమీద బస్తానంటే కప్పి కూర్చున్నాడు. వేనున్న ఒకమూలగా కొత్త తాటాకు బుట్టల మాడు నుదులు పడేసివుంటే వాటి చాటుకు తేరికూర్చున్నాను. ఒక కార్మిక యువకుడు సన్నటి రిఫటలూంటివాడు, పాడుగాటి కోడెకాడు, కాకి నిక్కర్ ఘట్టిని తొడలకు తొడుక్కుని, చేతుల్లని తెల్లని బనియను చినునల చొకటి, తెల్లబూడదీసిన తెల్లగోడలా, లోపలి నల్లని చాతీ వీల్చా ఆక్కిడ క్కడ కాపరుస్తూవుంటే, తటాల్న వాడూ ఆ వానకు జడిసి ఈ అరుగే ఎక్కి నిలబడ్డాడు ఒక వోరగా. వానికో ఇరవైయేళ్లుంటాయి. వాన దబ దబా దంచేస్తున్న కొద్దీ వానికి హుసాదెక్కువై “ఓ—ఈ రాత్రి—వుంటుంది - కొత్త మేకాలకి—” అని అభినయిస్తున్నాడు. అప్పుడే ఓ నల్లని లావుపాటి కూరీ ఆడుని, వెనుటచేత వానచేతకూడా వొళ్లు, వస్త్రం అంతా తడిసి ముద్దయి మా ఆరుగే తానూ ఎక్కింది. ఈ యిరవైయేళ్ళయవకుడూ ఆపాళంగా అతి చనువుగా “ఎక్కణ్ణంచేటి రాక? ఏమాత్రం ఈ పొడుగరణ?”—అని అడిగాడు. అది నంటనే “కొట్టుతీసివుంటేవా?” వానతో తడిసిన తన పెదవులు నాలికతో రాసుకుంటూ “ఒకటేమిటి? ఇనయ్యక్క లాకబండి కెక్కించాను. ఒక బండినుండే కర్ర ముక్కలు దించేశాను. ఈ కర్రముక్కలాయన ఒక అజా దుబ్బురింకా ఇవ్వవలసివుంటే, ఆవాటికోసం ఆలా కూక డడిపోవాను. దారిలోనే తడిసిపోవాను. పెందలకడే ఇంటికెవరికి కూడొందుకోవచ్చు ననుకుంటే ఇక్కడే సంచలనిపోయేట్లుంది. దిక్కు చూచిన వాన రోట్టబులేదు.” అని అంటూ మీగాళ్ళ రింగులు తుంటిచెంగులు లుంగునట్టికలిపి ఏక ముత్రం

గా పెనేసి వడేసి పిదపెట్టసాగింది. మహుకా రొకడు ఎదరుగుమీద వేడివేడి పళ్ళోడీలు తింటూ వాన చినుకులనందా ఈ కూరీ ఎలావాగను విచించిట్లు కూకేసి “అన్నీ కడిగి పిండేవావా? ఇంకా ఏమైనా ఉండిపోవావా?” అని అడిగాడు. అదీ విలసవలే ఏమో—“వానలో కడక్కపోతే ఇంకెవ్వడండీ?” అంది. “నీ మగడివృద్ధకక్కడున్నాడు?” అని అడిగేడు మహుకారు. “ఎక్కడేంటి? ఈ వూల్లోనే” అని అంది అది. “నుటి కనబడ్డంలేదే?” అన్నాడు మహుకారు. “ఈ మగ్గిన మేకునుచ్చుకు తిరగడం లేదండీ!” అంది. “నుటిక్కడాక్కపోతే పోరా దింటికి?” అన్నాడు పొట్టం ఆకు వానలోకి గిరా లేస్తూ మహుకారు. “తల తడిసిపోతుంది” అంది అది తన తడిసిన బాత్తు విరబోసుకొన్నదై దుబ్బులు కొని, అంతో ఇంతో చిక్కుచేడిసి మహుకారెంపు ఆ వానలోకి గిరా లేస్తూ.

—అదాకాకూరుకొన్న యువకుడు అన్నాడు “ఒహా! నీ వెంగ్రుకల చిక్క ఈ రైడ్ కాల్యంటా, మహుకారు పొట్టం ఆకు ఆ రైడ్ కాల్యంటా ఆలా పోయిపోయి ఏకమాతా” యని అడిగేడు, కూరీదాని పొంక ఒకపాలి, ప్రవహించే నీటి పొలుదలకంక ఒకపాలి చూస్తూ. “నీ కంకసేపూ కుళ్లు రైడ్ కాలు వలేగాని మగ్గినసరిసే మంచివోవ కాపడు” అంటూ తిరుగ వాన చినుకుల్లో నేపడి రడిసిపోతూ నే వెళ్ళిపోయింది ఆ వగలాడి. యువకుడు “పేనుమయ మీబగతు, త్యాగమయమీ బగతు” అంటూ గానం జమ్యేడు. దర్శివాలా “నీవు పాటకంలో వేదం వేస్తే వైద్యం గులాగుంటావు! లాల్ ఖానుదులాగుంటావ్” అన్నాడు. యువకుడాపాళంగా “ఓ గయూడా! ఆ తులువను తెలుపుము. నీ ఆరురత మానుము.” అంటూ గరుత్మంతుడిలా, వాన జలకతుండా నే నుటోదిక్కుకు జల్లిపోయినాడు. మిగిలింది నేను,దర్శి, మహుకారు ముగ్గురమే ఉన్నాము.

—వన్నెవ్వరూ ఎరుగరు. దర్శిన్నీ మహుకారున్నూ ఒక రొంక వొకరు చూసుకుంటూ “వేడి వేడి పళ్ళోడీ మీరొక్కరే తినకపోతే దానిక్కుడా పెడికేం?” అని దర్శి అంటే మహుకారు “కుట్టిన

కొత్త కచ్చా వానికి నీవు బహుమానం చేస్తే? అలా తడిసిపోయింది, గండా!" అని సామాన్యకారవాడు.

—వాన వెలిసింది కాని, పిడుగదట్టు ఉత్తరకాలం, రిత్తి, పెద్దపావులు మెరిసి, ఎక్కికా? అన్నట్లు అయింది.

నేను వ్రాసిన దినచక్ర వృత్తాంతానికి వానితో ముగిసింది.

* * * *

నా చిన్న పాత్రికాలో ఆనాటి వృత్తాంతం అంతటానే వ్రాయగలిగాను. గాని, వ్రాయలేని వంతలుండో అందు ప్రెస్ ముద్రాంగతి యంతవరకూ ఎవ్వరికి తెలియదు. అప్పటినుంచీ నా పరిభ్రాంతి పరిపరివిధాలు అవకాశం పొందాయి. కుదర్చొక్కప్పుడేమని తోస్తుంది?—ఆ చేతిచేతి పోడిలు ఆ సామాన్యకారు తనవం, ఆ యువకుడు రాగాలాపన గావించడం, ఆ కుత్సిత తడిసిపట్ట పిదపెట్టు కొనడం, పరిశ్రమంధానాలైనా, ప్యాన్సిక విభిన్న పంధాలా అన్నట్లు అనిపిస్తుంది. ఎంతో అంతే ఆ వానజలు లేకుంటే వాళ్ళందరూ నేనూ ఇంత మంది ఒకచోటకునడం, మూడుచోటనడం, జరిగి వుంటుంది. వాన ఆగో జోరుగా, బారుగా, పెనుండి ఏ చినుక్కు ఆ చినుకే విరుగా పడుతుంటే ఎట్టి దృశ్యమైనా అందులో కరిగి మాను మాపం వహించక పోయేనా? అటువంటివన్నీ అందుమీది సమాలోచన మణి మాయగా నడచొచ్చు!

* * * *

తిన్నగా ఆ ముసద అలవాద వెలిసిపోయేసరికి తన సుడిసెయందుకు చేరుకుంది. అప్పటికప్పుడే వానిలోనే ఆమెకు పెద్దపావులు కనిపించింది. పెద్ద ఉరుసు వినిపించింది. నేను లోగడ వ్రాసిన ఆ మెరిపే ఆ ఉరుమే! అది ప్రపంచాన్నంతలా దద్దరిల్లి చేసింది పెద్దదీ మాదులెఱుగిందీ! అదివిన్న ప్రతివాదాకన్న ప్రతీకృతి, తనక్కాచలనన వాళ్ళ మీద ఆ పిడుగు పడివుండేమా అనే దిగ్భ్రమ పొందకమానకు.

లోకంలోపాలు ఆమెలోను ఆ అనురు ఉదయించింది. అయితే ఆమె సుమృంతుండు ఆమె వల్లే సరికి, ఇద్దరు భక్తులు, భద్రాచల రామ భజనపరాయణులు, ఆదాకాపడ చినుకుల్ని నెమలికన్న వింజా మరలతో చెదరించారా అన్నంత పొడిగా, ఆదాకా చీచిన మహామృంధూ మాదుతాన్ని తమకన్నుగవ తెప్పల కప్పుచే నిలిపారా అన్నంత పొడుపుగా కవ బడుతూ ఇలాపాడుకున్నారు.

“రంగా! కంఠావక్రంపట్టే చెందుకు?—

భక్తజనుల రక్షించేటందుకు” అంటూ తయ్యది అడుగున్నారు. ఈ మాట యువతిని వాని ఎప్పుడైతే చూచాలో అప్పుడు పాలు అని “తల్లీ! భక్తరత్న! భక్తం అమ్మా!” అని అడిగాడు. ఆమె వాళ్ళ నెమ్మలో ఒకకానీ అలాపడేసి తనయింటి తలుపులు లోపలికి తోసింది. ఇల్లంతా, కిధిలో రిక్కుకుతే తి గొంపోతూవున్న నెమ్మడిపం నెలుగున ఒక్కసారి కాంతిల్లి చీకట్లు కమ్మేసింది. లోపల ఆమెకు తన మగడుకావరాలేదు. వెంటనే ఆమె “నా మగడింటో మంచముమీద బొందితో నుండాలి, లేకుంటే ప్యూకావంకాడ బుగ్గయియుండాలి. ఈ మగ్గి పెక్కడా వుండడానికి వీలేదల్లా!” అని విపరీతపు వెల్లికోకంలోకి దిగింది. అప్పటికప్పుడే భిక్షకులు, చిరతలు తాళాలు విగ్గబిగ్గబగా వాయింతుకుంటూ ఆ పిదంతో భక్తిపరవశిగావించుకుంటూ మలుపు తిరిగి మాయమెపోయారు. తన మగడు పరీక్షిస్తగ్గం చూడగొన్నాడా అనే యోజన మగ్గిమగ్గి ఆమెకు తల్లెలా ఆ భిచ్చగాండవ చిరతలూ తాళాలూ ఆమె వద్దకు వచ్చివాగేవి. మళ్ళీ మారంగా పోయేవి.

వస్తూపోతూవున్న భక్తిపూరితస్వరేచే నుట్టాత బాగే మనముక్తన్న గెట్టింటెలుట్టారెట్లాగ పోగింది రక్తిపూరితమైన ఆమె సుందకాయ. తెలిచూసింది. తనయింటియొక్క పాత తాటాకుకప్పు ముమపు ఏలా వుండేదో అలాగేవుంది. ఒక్క ఆకన్నా చెదరినట్లు లేదు. చిల్లిపిట్టులేదు. వెలవంక చూసింది. నట్టింట విణ్ణువిణ్ణులాగేవుంది. బొట్టిపడి యుండలేదు. వానా దీపా పిడుగు తనయింటిమీద పడలేదు, అని నిర్ధారణ గావించుకుంది. “మఱిమెయ్యెడు తన మగడు?” అని అడిగేటందుక్కడా అలవిగావంత విలాపంలో పడింది. విలాపంలోనే పెరటి తలుపుకేసి చూసింది. అది తాళెటివుంది. అప్పుడనుకుంది “దొంగ దెవరో పెరటి దోవను తనయింట్లో ప్రవేశించి తన మగణ్ణి అమాంతం ఎత్తుకుపోయివుంటాడు” అని. అయినా మగ్గిమగ్గి మృగ్యుడేకతోచిది ఆమెకంటికదో పెద్దపులిలాను. పెద్దపులిలోను, పొమికలు వెండ్రు కలుకూడా మిగల్గుకుండా తినేసే గండుముఖం, గాబరావెత్తించే సఖంకాపరుమనా మణికనిపించింది. దొంగలైతే మనిషిని మనిషిచే ఎత్తుకుపోతారా అని తలపోసింది. వంగుని ఇల్లంతా గాలించింది. తొల్లు టుకు చెదరినట్లు చెదిరింది. పిరాపిరా అని కేకేసింది. వినిపించినవాయాలేదు. కనిపించినవాయాలేదు.

అంతలో రాత్రి తొమ్మిదయ్యే ఆ ప్రాంత మకు ఒక పెట్రోమాన్యులైట్ వేసుకుని, ఇరువురు సత్తకర్తతో ఒక తానిటరీ ఇన్స్ పెక్టుగాయ ఫీజులోగి నైట్ తీసుకుని, బూట్సుచప్పుడు గావించుకుంటూ

లోపలికి వచ్చారు. "ఎవరు తమరు? నా పొలిటి చేతులులాగిచ్చారు!" అంది కార్తికయవతి, కన్నీళ్ళ తడినీనముందు జుట్టు వెనక్కు తోసుకుంటూ. "నేను ఈ ఊరి వాసిటే ఇప్పుడెక్కన్న. ఈ యింట్లో కలరా చెలరేగింది. ఆ లోగిని హాస్పిటల్కు చేర్చాం. చేర్చి చేర్చడంలోనే లోగి మరణించాడు, అని హాస్పిటల్ డాక్టరుగారు వాడు వర్తమానించారు. ఈ యింటిమీదేనా? ఆ లోగిలప్పు ఈ యింట్లో మరికొంతెక్కు వాచవునీవేనా? ఇంకా ఎవరైనా వున్నారా?" అని అడిగాడు. అదిగి ఆమె జవాబు చెప్పకుండానే ఆమె జబ్బుకుమారిమందు ఎక్కింది. వపు కన్నతో "ఇంతా కడిగి కుట్టించేసి మఱిరండి. ఇప్పుటికే రాత్రివేళింది. ఇంకా తిండి తినారీవేను" అని ఇప్పుడెక్కడు చక్కాపోయాడు.

వపుకరి వాళ్ళు "అడు నీ ముగ్ధే అయివుంటే తక్షణం హాస్పిటల్కు పరుగెత్తుకొంపు. వచ్చి ప్రాణంపోయినా ప్రాణంగావున్నాడు కొనాది రిపే కలగిందా!" అని చెప్పేరు. ఆమె "అయ్యో చేతుడా!" అంటూ ఒకటే నవక ఒకటే పరుగు నీగింది అప్పటికి.

వపుకరివాళ్ళు ఆ యిల్లు గుడ్డమేచేకాలో నూననమేచేకాలో మఱి 'నూనెవైద్యం' చేసినవాళ్ళు లేరు.

కూలి యాడుది హాస్పిటల్కు చేర్చింది! ఆమె భర్త మృతికప్పుడే శ్మశానానికి హాస్పిటల్ వాచాకులు వాచలోచుట్టెట్టుకు తీసుకుపోయినారని తెలిసినది. ఆమెనిన్ను గా ఆ రుద్రధూమికీ తెల్లనా ఆ గట్ట తేలుకుంది. ఎవ్వరూ కావరారు, నక్కలూ పాటి అరపులూ లేస్పించి. ఉండుండి ఒక పూర ఒక మేకును తగిలిన చుక్కడు మాత్రం ఆ అరపుల ముగ్గు ఆమెకు వివరచ్చింది. "అక్కడే! అక్కడే! అట్టి కప్పెడుకున్నట్టున్నాడు!" అని ఆ కూలివడుచు విహ్వలాకారంతో హాహాకారంతో చెల్లి ఒక మట్టి దిమ్మకు తగిలి కూలబడింది. పిళ్ళెప్పుడే కప్పెట్టేసి పోయాడు. ఇదే అటోటూ అయియంజేసి! అయి యంజేసి!" అని పోటెటేసి ఆకాటంపడ సాగింది. "తెల్లాలకపోగుంతా?"—అని అనుకుంటూనే ఆ మట్టిదిమ్మను తిలగడగానేసికొని వివశయోపకుక్కొని ఇదలోసాగింది.

నిదరలోకల, కలలోధ్వని—

"రంగ! శింఖవక్రములుపట్టే వెందును?

ధక్తజమల రక్షించేటందును" అని. మఱిన్న ఆ కలలోనే రాను ఆ రామభక్తుల యిద్దఱీమధ్యనా నిలబడి ఇవపమేకుతో పెద్దాల్లోవత్తి ఎగనందో నూన్న దుక్కెం ఆమెకు సాక్షాత్కరింపసాగింది.

మఱి తెల్లాలే ఎంతమంది కొట్టిచేసినా ఆమె లేవ లేదు. ఆ నిదర ఆమెకు పెద్దనిదరే యూరుకొంది.

* * *

పెని వేసింలేవఅటూ వ్రాసిన యధార్థానికి పర మాధానికీమగ్గువ ర్తిత్యనువడిచింది ఆ కార్తికాంగన మఱిరనుయొక్క సిగ్గి నుమ్మాన్నా, పెఅటి నుమ్మాన్నా అనే మీ మాంప ఆలా మిగిలిపోయే యుంది ఇంకాను.

అన్ని పనులూ అందటూ మంచి వుత్తేర్కం లోనే చేస్తారు. అయితే అన్ని పపుటిక్కటాలుకాబా లవు. అందులోనూ డాక్టరుగావించే పరోపకారం మఱి విధలోమగ్గుల బాలుడుండి ఒకానొకప్పుడు. ఎంతోకాళంటే, ఆనుగుమక్కి ముగ్గువు వడికట్టు కుంటూపోవాలి ఏలాంటివైద్యమున్ను. ఏమహా రాజకు వైద్యుంచేసి నల్లాయినా "నేను బ్రతికి ప్తాను ఇరిగాడి" అని పూచీపవనేరకు.

అటువంటిప్పుడు దీదల్లి తినిభారేసి నేవచేసి శ్వభావంగలవారిమాట చెప్పక్కర్లేదు. అటువంటి డాక్టరుగారు వివేక విష్ణువర్ధనరావు అనే ఆరడు. ఇతను శ్వయంభుర భారంగా భావించే ఆరడు, దీదలపట్ట నేవచేయవలెంటే. అతణే ఆ పూలో హాస్పి టల్ డాక్టరును. చాలామంది చొక్కాలు దీస్తే ముమగ్గులుకారని, అనేకయిళ్ళు పెరటినుమ్మలంట పోతే యితేకావని అరిగాడివచ్చుకం. ఈ నమ్మ కంలో అప్పటప్పట అకపాపాత్మాగా పెరటినుమ్మలంట దీదల యిండ్లలోకేపోయి వాటి కుచిగుర్లత్రవరికి తిన్నా వారికి తిన వైద్యం చేసేవాడుక అరిచింది. ఆ వానక ప్రకారం ఈ కథానాయకియొక్క యింటి వెనుకభాగాన్ని వున్న గల్లినుండా వాడుపోతూ వానకు కొంచెంయందు తిలుపుతోచుకు పెరటినుమ్మం అమ్మట ఆ కార్తిక యవతియిల్లు ప్రవేశించాడు. ప్రవేశించి ప్రవేశించవంలో అరిగాడికాయంటిలో చూలుగూ విసిపించింది. అప్పటికప్పుడే కాలిలో మేకు కుచ్చుకున్న ఆ యింటి ఆరడికి 'టిటావన' బ్వరం తగిలి లేవలేని దుష్టిలిలోనున్నాడు. వానిని ంటునే డోలీమీద హాస్పిటల్కు వానరాకముమచే తేర్పించగలిగాడు. కాని హాస్పిటల్లో లోగికి, ఆకారదం అని ఇతరులు అనుకునేలాను, కలరా లగి తింది. చానితో ఎంతవైద్యం కావించినా వివేక విష్ణువర్ధనరావుకు మాటదక్క లేదు.

కాని యా కథ నేను పొందంగా చదివి విని పించినప్పుడూమాత్రం వివేక విష్ణువర్ధనరావుకూడా కలుమాసికొని ఆలా రాంభజన పెమ్మొవత్తి ఇవప మేకుతో రాదుకూడా. కార్తికయవతి కేదురుగా నిలబడి ఎగనంద్రోనే అనభవంగల వావయ్యెవారు.

మన ఆహార సమస్య

శ్రీ పండ్రంగి రాజేశ్వరరావు

జనాభా పెరుగుదలకు ఆహార సమస్యకు ఆది సుండియు అనినాథక సంబంధము కలదు. ఈతల్లు, భారత, సంస్కృతులు, నైలు, గంగానదుల పరిసరములందు వర్షిల్లుట గమనార్హమైనది. రష్యను సంస్కృతి, వాట్సనదిలో యూదులూడివ దనుటలో ఆతిశయోక్తి లేదు. అటులనే రైసునదిలో జర్మనీకి, థేములో ఇంగ్లండుకు దరిత్రాత్మకమైన సంబంధము కలదు. నదీ ప్రాంతముందు గులువుగ ఆహార ధాన్యములు పండించవచ్చును కనుక అచటనే జనాభా పెరుగుచుండును. నదులు పారు మార్గము నూరినపు వెంతవరకు సస్యశ్యామలముగనున్న ప్రాంతములు క్రమేపీ యదారు లగుచుండును. అందుచేత సహజముగ ప్రకృతియందు లభించు ఆహారపదార్థములు జనాభాకు సరిపోనపుడు, వ్యవసాయమునకు అనువగు సదుపాయములు, నిర్మాణములు చేయవలసియుండును. ప్రజల ఆహార విహారములు మార్పు చెందినపుడు కూడ ఆహార సమస్య ఏర్పడును.

గొరకె క సంవత్సరముందు అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రములలో హాట్స్మింగ్సునదన విశ్వ రాజ్యముల ఆహార, వ్యవసాయ సభయందు ఆయా దేశములందలి ప్రజలను గుభిక్షముగను ఆరోగ్యము గను వుంచవలసిన బాధ్యత ఆయా దేశపు ప్రభుత్వము లచే యది నిర్ణయింపబడినది. అందుకు తగు చర్యలను ఆయా దేశములు తీసుకొనవలయును. భారతదేశ మందలి జనాభా పెరుగుదలను నురించి పౌరపాలు అభిప్రాయములు చర్చిత్ర వ్యాపించియున్నవి. ఇచట జనాభా పెరుగుదల శీఘ్రిమించలేదు. యభ్యుదయనకు ప్రపంచముందు దామాషాను హెచ్చిన జనాభాకన్న తక్కువ ప్రమాణమైయున్నది. మరిన్ని అమెరికా, యూరపులందలి జనాభా పెరుగుదలకన్న తక్కువ. జవనమరణములు తక్కువగా నుండెడు వార్య, స్వీడను, డెన్మార్కు ఆదిగాగల స్కెండినేవియో దేశములందలి జనాభా పెరుగుదల, మన దేశమందలి

జనాభా పెరుగుదల సమానస్థాయిలో నున్నది చెప్పవలెను. ఇటీవల ప్రచురించిన లెఖల ప్రకారము భారతయునియోజ్ జనాభా సుమారు 3౬ కోట్లు. ఏటా ౬౦ లక్షల చొప్పున పెరుగుచున్నదని అంచనా. ఈ ప్రాప్తికి అమెరికాలోని ప్రెస్బిటర్ విశ్వవిద్యాలయమందలి అధ్యాపకుడగు కింగ్స్ జేవిస్ చెప్పినట్లు సుమారు ౬౦ సంవత్సరములలో మన జనాభా రెట్టింపను.

జనాభా పెరుగుచున్న మనదేశమందు సగటున తిలకు వ్యవసాయమున భూమి ౧౫% వరకు తగ్గినది. మరిన్ని భూసారము క్రమేపీ తగ్గుటయేకాక తదితర దేశములందలి భూములలో పోల్చిన హాతక్కువగా నున్నది. వ్యవసాయము చేయువారిలో ౭౦% మందికి భూమియం దెట్టి హక్కు లేదు. కొన్ని ప్రదేశములందు వ్యవసాయదారునకు భూభామందుకు నడుమ అరువది మెట్లు గలవని అంచనా చేయబడినది. ఇటీవల అమలులోకి వచ్చిన జమీన్ దారీ చట్ట సంస్కరణలవల్ల కలుగు పరిణామమును పూర్తిగ అవగాహన చేసుకొనుటకు మరికొంతకాలము పట్టును. అనువుగ వ్యవసాయముగనున్న భూమిని చిన్న చిన్న ముక్కలుగా విభజించుచో ఘనసాయము అడుగంటును. సాగ్యమునంతవరకు సహకారపద్ధతుల మీద వ్యవసాయమును జరిపించుట శ్రేష్ఠము. భారత దేశమందలి సగుణము ప్రపంచమందలి పగుణములో ౨ వంతు, సుమారు ౨౬.౪ కోట్లు వుండును. కాని మన పశువులు బలమైనవికావు. సగటున మరణములు హెచ్చు. వీటికి లభించు మేతకూడ బహు తక్కువ. అందుచేత వాటివల్ల లభించు ఎరువు, పాలు అతి స్వల్పము.

ఆహార కాస్త్రాల్ల అంచనాల ప్రకారము భారతీయుని ఆహారముందు ౨౬౦౦ కేలోరీలు వుండవలెను. సాధారణ పరిస్థితులందు సహితము భారతదేశమునకు దెన్నెముక అయిన రైతు ఆహారముందు ౨౩౦౦ కేలోరీ

లుండును; మిల్లలందు పనిచేయు కార్మికుల ఆహార మందు ౧౯౦౦ కేలోరీలుండును; తుదిరములందుండెడి స్త్రీల ఆహారమందు ౧౨౦౦ కేలోరీలు మాత్రమే యుండును. పరిశీలించుచుగా భారతదేశ మందలి ప్రతివ్యక్తి ఆహారములోను కేలోరీలు, కేల్షియమ్, విటమిన్లు కొరతగా నున్నవని స్పష్టపడును. ఇట్టి పరిస్థితులలో వ్యక్తికియ్య శేషము ౮ లేక ౧౦ టోన్సులకు తగ్గింపబడినపుడు అందు ౮౦౦ లేక ౧౦౦౦ కేలోరీలు మాత్రమే యుండును. యధార్థ మన దిది వ్యక్తి జీవించుటకు సహితము సరిపోదు. అందుచేత భారతదేశమందలి ప్రజలు చాలవరకు జీవించియున్నారని చెప్పటకంటె నిల్చియున్నారని చెప్పట సమంజసము. ఆహారమిటులు చాలచాలక యుండుటచేత సహజముగ ఆరోగ్యము నశించినది. పసిటిష్టుల బాలింత్రాస్థి మెచ్చుగ మరగముకు గురి యగుచున్నారు. వ్యాధుల పెనుకొనుకొని వ్యక్తుల యందు చాలవరకు నశించినది. ఇందుకు తోడు నోట్ల ముమ్మరమువలన ధరలు విపరీతముగ పెరిగినవి. ఇంగ్లండు, అమెరికాలోకంటె ఇండియాలో జీవి తప్పు ఖర్చు పెచ్చుపెరిగినది. డాక్టరు వి. కె. ఆర్. వి. రావుగారి లెక్కలప్రకారము మన దేశమందు నోట్ల ముమ్మరమువల్ల సామాన్యప్రజల ఆదాయము రెట్టింపైనను ఖర్చు అయిదురెట్టివరకు పెరిగినది.

ప్రస్తుతమున్న సాగుబడి సౌకర్యములను పంర క్షించిదు నూతన సౌకర్యముల సేర్పరుచుటవల్లనే జనాభా ౭.౫౫౫౫ ల దేశముయొక్క ఆహారసమస్య పరిష్కారము కాగలదు. మన దేశమందలి సాగుబడి సౌకర్యము లన్నియు నూతనముగ వచ్చినవికావు. పురాతన కట్టడములు స్త్రీములు వుండివున్నవి. ఇండి యాన్ ఇరిగేషను కమిషన్ నివేదిక ప్రకారము రెండవ కతాబ్రాంతమందు కావేరినదిపైన కట్టబడిన ప్రాండు అనకట్టు ఇంజనీరింగు కాన్స్ట్రక్షన్స్ నిరుప మాన మైనదని నిర్వచింపబడినది. దీని పొడవు ౧౦౦౦ అడుగులు, వెడల్పు ౪౦ మొదలు ౬౦ అడుగులు, నేతు ౧౬ మొదలు ౧౮ అడుగులు. ఇది ౧౮౩౦ సంవత్సర ప్రాంతమువరకు పుష్కరముగా నుండెను. చిరకాలము నుండిగల నూతులు, చెరువులు నేటికిమాడ కొన్నివేల ఎకరములను సాగుచేయుచున్నవి. అవాదినుండి వ్యవ

సాయము నిమిత్తమై ఏర్పడే కాల్వలు నేటికిని అచ్చుటచ్చుట కలవు.

ఈ సందర్భమున బ్రిటిషువారి హయాములో మనదేశమందు కట్టబడిన ఇరిగేషను ప్రాజెక్టులక్రింద కచ్చింపబడిన మొత్తము ౧౫౬ కోట్ల రూపాయలు మాత్రమే అనె జ్ఞాపక ముంచుకోవలెను. ఇందులకు గల కారణము ఇండియా ఎవ్ బ్రిటునుకుగల వైఖరినొ. బ్రిటును పారిశ్రామికదేశ మనుటచే భారతదేశమునుండి తనకు కావలసిన ముగిసరకులను తీసుకొని వెళ్ళుట యుండే ఎక్కువ శ్రద్ధను కనుపరచెను. వ్యవసాయ రీత్యా భారతదేశముకు ప్రపంచమందు ప్రముఖస్థాన మున్నప్పటికి, మనదేశమందలి నీటిలో ౬% మాత్రమే సాగుబడి కుపయోగపడుచున్నది. ప్రపంచమందలి ౩౬౦౦ కోట్ల ఎకరములలో ౧౧౦౦ కోట్ల ఎకరములు మాత్రమే వ్యవసాయముకు అనువైనవి. దేశవిధిజనకు పూర్వము మన ౪౦ కోట్ల జనాభాకు ౪౩ కోట్ల ౨౦ లక్షల ఎకరములు భూమి వుండెను. అందు ౫౩% మాత్రమే సాగుబడిక్రింద నుండెను. ౧౧.౮% బంజ రుగా మంచుబడెను. శేషించిన ౩౫.౨% భూమిని వ్యవసాయముచేయుట కెట్టి ప్రయత్నిములు జరిగి యుండలేదు. రెండవ ప్రపంచయుద్ధముకు పూర్వము భూమి మనము ఏటా ౧౫ లేక ౧౬ కోట్ల రూపాయల విలువగల ఆహారధాన్యములను దినుసుతి చేసుకొనేది వారము. ౧౯౪౬ వ సంవత్సరముకు దినుసుతిఅయిన ఆహారధాన్యముల విలువ ౭౭.౪౩ కోట్ల రూపాయల వరకు పెరిగినది.

దేశవిధిజనవల్ల పరిస్థితులు ఆధ్వాన్నమైనవి. జనాభాలోని ౨౩% ప్రజ పారిశ్రామాలో చేరిరి. వరి పంట పండెను భూమిలోని ౨౬.౨౭% వంతు, గోధుమ పండెను ప్రాంతములోని ౨౬.౫౫% వంతు పారిశ్రామా పరమైనది. తత్రాప పారిశ్రామకు ౩౧.౮౨% వంతు వ్యవసాయ నునుచున్న భూమి సంక్రమించినది. ప్రస్తుతము ఇండియాన్ యూని య్కలో వ్యవసాయమునున్న భూమి పరిమితి నాల్గోట్ల తొంబది లక్షల ఎకరములు. అనగా దేశ మందలి మొత్తము భూభాగములో, ౧/౫ వంతు మాత్రమే. భారత స్థానింగు కమిషను అంచనాల ప్రకారము దేశవిధిజనకు పూర్వము కాల్వలవ్వారా సరఫరా అగు నీటిలోని శతభాగము పారిస్థానపా

లయ్యెను. ప్రభుత్వ కట్టడములవల్ల సాగయ్యెడు ౩.౩ కోట్ల ఎకరములలోని సగభాగము పాకిస్థాన్‌కు దక్కినది. తరుగు ప్రాంతమైన పశ్చిమ బెంగాలువందు కాందిశికుల రాకపోకలచే వ్యవసాయమున కంత రాయము కల్గినది. గత నాలుగు సంవత్సరములనుండి మద్రాసు రాష్ట్రముందు దక్షిణ జిల్లాలలో వర్షము లేదు. హిరోషిమామాడే ఏటంకాంటు జేయుటచే కల్గిన రేడియో చలనమువల్ల ఏర్పడ్డ కాలములు దక్షిణాదిని ముంచెత్తి వెళ్ళుటచే వర్షములు కురియలేదు. కొందరు కాస్త్రజ్ఞు లభిప్రాయపడుచున్నారు. ఇట్లు ఏటా వర్షాభావము పరిపాటునటచే యంతవరకు సస్య క్యానులముగనున్న భూములు ఎడారిగ మారు ప్రమాద మేర్పడినది. జాంతాయి, హైదరాబాదు రాష్ట్రములు కెందు కొరత ప్రాంతములని జ్ఞాపక ముంచుకొనవలెను. పుత్తర హిందూస్థానముందు వర దలవల్ల ఏటేటా పంటలకష్టము సంభవించుచున్నది. ఇంతవరకు స్వయంబోధకముగనున్న ఆస్సాము రాష్ట్రము వరదలవల్ల తరుగుప్రాంత మైనది. ఇట్టి వలనే బీహారురాష్ట్రము ప్రమాదభరితమున కగువును గనచి బయటపడ్డది. తూర్పుపంజాబు మధ్యప్రదేశ్, ఒరిస్సా మధ్యభారత్ రాష్ట్రములు మాత్రమే స్వయం బోధకముగ నున్నవి. పుత్తరప్రదేశ్ రాష్ట్రముకై టే మిగులు ప్రాంతము.

౧౯౪౩ వ సంవత్సరము మొదలు భారత యూనియన్‌కు దామాషాను పాలు ౧ కి ౧౦౦ కోట్ల రూపాయల ఖరీదుగల ఆహారపదార్థములు యితర దేశములనుండి దిగుమతి అగుచున్నవి. ౧౯౪౯ వ ప్రాంతముకు యా సానీనా దిగుమతి విలువ ౧౨౯ కోట్ల రూపాయలవరకు పెరిగినది. ౧౯౫౧ లో ౩౩ లక్షల టన్నుల ఆహారపదార్థము దిగుమతి కావలసి యున్నదిని అంచనా జేయబడినది. వచ్చే సంవత్సరము ధర్తిచేయవలసిన తిరుగు ౫౫ లక్షల టన్నులు. కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వములు అధికాహారోత్పత్తి ప్రణాళికలపై పెట్టిన ౪౦ కోట్ల రూపాయల ఖర్చు నిరర్థకమైనది. ప్రస్తుతము ప్రభుత్వము పరిశీలించుచున్న ప్రాజెక్టులకు ఖర్చు ౨౦౦౦ కోట్ల రూపాయలవరకు వుండును. వీటిలో ౧౩౫ స్కీము లొక దారికి వచ్చినవి. వీటికగు ఖర్చు ౫౯౦ కోట్ల రూపాయలవరకు వుండును. వీటిలో ౧౨ స్కీములు పెద్దవి ౨౪ మధ్యరకమువి, ౯౯ చిన్నవి. ఈ స్కీములు

పూర్తికాగానే ౧ కోటి ౨౯ లక్షల ఎకరములు సాగు అగుటయేగాక ౪౩ లక్షల టన్నుల ఆహార పదార్థము అదనముగా లభించును. వీటికి తోడు ౧౨౨ స్కీము లున్నవి. వీటికింద ౧౩౦౦ కోట్ల రూపాయలు ఖర్చుపెట్టవలెను. అందువల్ల ౪౨ లక్షల టన్నుల ఆహారపదార్థము అదనముగా లభించును. గత ఆయిదు సంవత్సరములలోను నదీ-లోయ ప్రాజెక్టులకింద ఖర్చయిన మొత్తము ౩౮౦ కోట్ల రూపాయలు మాత్రమే. కాని మనము గత ఆయిదు సంవత్సరములలోను ౫౦౦ కోట్ల రూపాయలు ఖరీదు గల ఆహారధాన్యములను దిగుమతి చేసుకొన్నాము. మన నదీ-లోయ ప్రాజెక్టులకింద ౬౦౦ కోట్ల రూపాయలు ఖర్చు చేయవలసియున్నను వీటివల్ల విద్యుత్తు విరివిగా లభించును. వరద, యరద, మురుగు ఆడుపులోకి వచ్చును. భూసారము కుదుటపడును, నీరు నిల్వవుండి మలేరియా (చలిజ్వరము) కాలవాల ముగు ప్రాంతము లన్నియు పంటభూములై, వాసయోగ్యముగను. మత్స్యశంఖుత్తి పెరుగును. ఈ స్కీము లన్నియు పూర్తి అగుటకు ౧౫ లేక ౨౦ సంవత్సరములు పట్టును. మరో ౫ కోట్ల ఎకరముల భూమి సాగు అగుటయేగాక మొత్తము సాగగు భూమి ప్రస్తుతము సాగనుచున్న దానికి గెట్టింపును. జనాభా పెరుగుచున్నను ఆహారకొరత యుండును.

ఇట్టి పరిస్థితులలో ఆహార దిగుమతి సాగుబడిని మోర్చించి పరిశ్రమల వర్ధిల్లవరకుట మూలముగనే జనాభా పెరుగుదలవల్ల ఏర్పడు క్లిష్టసమస్యలు పరిష్కారముగను. ఈ సందర్భమున పాలస్థానముందు యూదులు స్థాపించిన ఇస్రాయిల్ రాజ్యము సాధించిన ఫలితములుగనుసార్తమైనవి. అచటి ఎడారులను సారవంతమున పంటభూములుగ మార్చివేసినారు. పరిశ్రమలను పొటాషూటిగ స్థాపించి విజయవంతముగ విద్యుత్తునుంచుచున్నారు. మూలభవము లోపించుట చేతిను, మధ్యతరగతివారిలో నిరుద్యోగ సమస్య పెచ్చుపెరుగుటచేతిను, పరిశ్రమలను వికేంద్రీకరించుట వాంఛనీయము. కుటీర పరిశ్రమలను సంగ్రహించి వృద్ధిచేయవలెను. ఆహార సమస్య పరిష్కారమున కుపయోగపడు తదితర సాధనములు:—

(౧) కాస్త్రపద్ధతుల ననుసరించి ఎరువుల వ్యాపార భూసారమును పెంచుట.

(౨) బంజరుగానున్న భాగములను సాగుబడి లోనికి తెచ్చుట.

(౩) భూసారమును సన్నగిలకుండ చూచుట.

(౪) ఆధునిక పద్ధతిని యంత్ర పరికరములతో వ్యవసాయము చేయుట.

(౫) నేటివరకు తీసుటకు లాముకీగాని పదార్థములను కృత్రిమపద్ధతిని భోజనార్హ మొనరించుట.

(౬) భోజనపదార్థములను పాడుకాకుండగను, దుర్బిందొగను కాకుండగను చూచుట.

జనాభా పెరుగుదల వరికట్టి, ఆహారసమస్య నెంతవరకు, సంతాన నిరోధమువల్ల పరిష్కరింప గలమో పరిశీలించవలెను. దరిద్రము, అజ్ఞానము వ్యాపించిన ప్రాంతముందు శాస్త్రబద్ధమున సంతాన నిరోధ మనుబడుచుట సులభపాద్యముకాదు. ఇందులకును ఖచ్చిత జనసాహస్యము భరింపలేదు. మతాదురక్షలను జనసాహస్యము సంతాన నిరోధమును ధర్మసాత్వికంగా పరిగణించుటలో ఆశ్చర్యములేదు. కనుక యీ విధానము ముగ్యతరగతిని మాత్రమే ఆకర్షించుచున్నది. మన దేశముయొక్క శ్వేతంత్ర సంపాదనకు కష్టపడి కృషిచేసినది త్యాగముచేసినది ముగ్యతరగతివారే. జాతీయ సంస్కృతికి, సంఘ సౌభ్యవమునకు, ఆర్థిక సమస్యయమునకు, రాజకీయస్థాయికి నైతికతలమును ముగ్యతరగతియే మూలాధారము. అందుచేత ముగ్యతరగతి సంతాననిరోధము చేపట్టుచో దేశాభ్యుదయముకే ముప్పు కల్గును. ముగ్యతరగతి ప్రజా శ్రమంతుల ఒత్తిడివల్ల, చీదల పుర్రడిమువ్వల

వరిగిపోవుచున్నాడు. జాతీయ స్వాతంత్ర్యమునకు, వ్యక్తిత్వమునకు, ముప్పు వచ్చునేమో యను భయము కూడ లేకపోలేదు. ముగ్యతరగతిని సంతాననిరోధము పెంపొందించవలసిన తరుణముందు సంతాన నిరోధము వ్యాపార సంకుచితము చేయుట దూరదృష్టిగలపని కాదు.

కనుక సంతాన నిరోధమును నరికించి సకల విషయములు ప్రజలకు తెలియవచ్చునగాని అందు వల్ల సత్ఫలితములు వచ్చునని, మన సమస్య లన్నింటికి తారకమంత్రమువంటిదని ప్రచారముచేయుట ప్రమాద కరము. అంతకంటే శేటలకు డబ్బుకొరకై పండించు ఇతర పంటలను (Commercial Crops) విషేధించుట పుచితమైనపని. పుగాకు పంటవల్ల మద్రాసు రాష్ట్రముందు ధాన్యముపంట సన్నగిరినది. అందు చేత అదనరతున ప్రాశస్త్యం వన్నిటిని నిర్బిత్తూ, తిండిగింజలపంటకే ప్రాధాన్యమిత్తూ, అనువన పరిశ్రమలను మాత్రమే నడుపుచో, జనాభా పెరుగుదల వల్ల ఏర్పడే ఆహారసమస్య సక్రమముగ పరిష్కార మగును. తియ్యనీ మాటలలోను తెలుకైన ఆంకెల లోను నిండియున్న పంచవర్త ప్రణాళికలు, దళవర్త ప్రణాళికలు, పరిష్కరించి చక్కపరచలేవు. చేసేదే పను తెప్పడో భరోజుఖమగునట్లుగాక తక్కువమే కొంతవరకైనను ఫలితముల విచ్చూరనై యుండవలెను. భారతప్రధానియగు డ్రీ జవహర్ లాల్ నెహ్రూ చెప్పినట్లు మన ఆహారసమస్యను యుద్ధకాలముందు జరుగైన సమస్యలను పరిష్కరించినట్లు పరిష్కరింపవలెనగాని నీకు ననులుమా కాలయాపన చేయరాదు.

రాజభక్తి

★

శ్రీ ఆదిభట్ల రామమూర్తి

౧

ఎవరా ఘోరపనాంతరాన? నెవరోయీ! వాయువేగమున
జవనాశ్వములు బోవుచుండిరి? సరేజాగ్రత! పైఠాపకొ;
మృవలోకిందితే వారలకా? స్మృతికి నధ్యాహారమే గుర్తు? వా
రెవరో చూచినజ్ఞప్తియున్నదనుచుంటే? యింథుఁడా యాంధ్రుడా!

ఒకఁడు దోశ్యక్తివాడి కృపాణమేసిన-తాళవృక్షము నిర్మూలమయ్యె!
ఒకఁడు సందెడులావునకు నిండుశాఖకై-కరవాలమేయఁ బట్టాడిగిపోయె!
ఒకఁడా కుటీన మధ్యకు పేలివేసిన-బల్ల భంగము కాకపాయలయ్యె!
ఒకఁడనిచే మృద్ధుటోర్ధ్వ తాళఫలముఁ-గుండపోకుండగా రెండొనర్చె!

భూరి జలపాత బిందువుల్ గారకుండ
కత్తి సామొక్క బిరుదుమగండుచేసె!
ఖడ్గచాలన, చలన చంక్రమణపట్ట
భద్రులఖిలావసీ పట్టభద్రులేమొ?

వారా, వీరకిశోరముల్! చిరయశఃస్ఫూరః ప్రతాపోద్ధర
ధీరోదారవిహార సుప్రథితదీప్తి డ్రాత్రపుల్; తేజతా
పారాక్షిణ వికాస భాసురసుదర్ప ప్రస్ఫుటుల్; కృష్ణరా
ధారుణ్యాధిప, విశ్వనాథనచివోత్తం సాగ్రణుల్; పోదరా!

ఖడ్గయుద్ధరహస్య శిఖాప్రవీణు
లగుచు, సిద్ధాంతయుత సాధనానుభూతి
కై మహారణ్యమున మృగయావినోద
మరుగుదెంచిరి ప్రభువును, నాప్రహీతుఁడు.

పదునారేడులనూగు మీసలవిధం బామోములావణ్యమే
కదరా, ఛప్పకఛప్ప; భావిసుయశోత్కంఠాలనద్రాజన
మృదిగో, బీజగతముగా వెడదనే త్రాంతములందోచు; రా

జడయన్నమ్మినబంటు; వాడివడచేర్చుకొన్నెగ్గు! మా
యెడకుక నచ్చిన తెన్నుకోడు. కనుమోయి! విశ్వనాథాగ్రణీ!

సాశ్వ సరసింహదేవర సాశ్వతాము
నాస్తభ్యత్వంకు; నాగమాహ్వయత నూజా;
డత్తండు శ్రీకాశి విశ్వనాథాంశజన్మ
మయ్యెనందురు: కాకున్ననట్టి విధమె?

పులిమీసల్ బెకలింది, సింహములతో: బోరాటముల్ నల్పి, హ
స్తులదంతంబుల నూయెల్లూగి, మృగసంఘుల్ నొంది, భిక్షములక
బలుభిక్షముల నోటువుచ్చి, మృగమావాపార మన్నెకని
స్తులభేలాతి వినోదలిలలను బ్రాద్దుల్ బుత్తు రాయుర్వర్క.

గరిడిసాములు, మల్లయుద్ధము, లనేకంబైనకుస్తీలు, భీ
కరశాస్త్రాల, మదేభసింహములతో: గావించునవ్వారిసుం
దరసంపూర్ణ శరీరసౌష్ఠవమునేత్రానందముల్ గాగఁజూ
డుర! సిగ్గందుర, నీ యశక్తతను నాలోచించి, యోయాంధ్రుడా!

అనుదినమ్ము మహారణ్యమందుఁ గొంత
దనుక భిక్షనయోగసాధనమునెఱసి,
మఱులుచుందురు పచివుండు క్షౌభవుండు;
నా, డదేవేశ-ప్రాణభన్నైకశూల!!

ఆకనుపిందుఁబెద్దపాదరాకులఁ బొందెడుఁ గాఱుమన్న పెం
దోకనిగుడ్డుకొంచుఁ గనుదోయిని నిష్పకణాలురాలఁ బై
దూకుచుఁ గృష్ణరాయలను ద్రోసె హతాత్తుగ! లోహశృంగపుక
బాకుల తేని వక్షమును, బ్రద్దలుసేయగ నెంచు. నయ్యయో!

పట్టుఁ దొలంగె భూవుండు; కృపాణముజారెను చేతినుండి; క
న్నట్టడు విశ్వనాథుండు; అపాయమునిశ్చయ! మిన్నడెక్కలక
గట్టిగ నేలమోపి, తమకమ్మునవక్షముఁ జీల్చు గొమ్ములక
గొట్టు విపాదచిత్రణ మనూహ్యము! గుండెగుభేల్లుభేలనుక!

క్షణముగతింపె; గుండెదడచప్పననాగ! దురంత ఘోరవీ
క్షణమున రెప్పపాటదిగొ భిక్షము సూటిగుడిన్నిగుడ్డి, ప్రే

సెను మనవిశ్వనాథుఁ; ఓదె జిల్లునఁ జెమ్మెనునెత్తుధార! కా
తెనుము గతించెనో, యలమహిశుఁడె ప్రాణముఁబాసిపోయెనో?

రాయల గండమాగిన! దురమ్మున నాను లులాయ కంఠ ఖం
డాయత హేతిధారలస్ఫుటమ్ముగఁ బోతుశిరమ్ముజారె; శే
దోయినోఖడ్గముంచినటుదోచును మెల్లన పక్షమందు; నే
గాయముఁ గూడఁ గాయమునఁ గానము; ప్రాణమునిచ్చె! విశ్వనా
థా! యసమానమాఁ గద త్వదస్త్రవిలాసము రాజభక్తియున్!

తక్షణమాతురంపడు హృదబ్జము మెల్లనఁ జిక్కబట్టి ర
క్తక్షీతి కొక్కటే పరుగెకాయెకి నచ్చపుస్వామిభక్తుఁ డాం
ద్రక్షీతిపుండు పూర్వపు విధమ్మునలేచెను, తెల్లజేని సం
రక్షణకంచుఁ బోలు, నిను బ్రహ్మస్మరించెను విశ్వనాథుడా!

ఱొమ్ముకావినమహిష శిరమ్ముమాత్ర
మెల్లనఁ దెగనేసి, ధరాధిపునకు
గాయమే లేనిరీతి ఖడ్గమ్మువ్రేయు
చతురిమకు, భక్తికిన్ నమస్కృతిశతమ్మా!

౨

తటిగఁ పోడశవత్సరావధి యసంత బ్రహ్మకల్పన; భూ
వరుచేరోలగ-మయ్యతుండు నచివాస్త మాత్యభృత్యాధి భా
సురుఁడై తాఁ గొలుపుండువేళ; మధురాక్షోణీశుఁడా చంద్రశే
ఖరపాండుండదె, విన్నవించుకొను వాక్యాంశమ్ము లాలింపుమీ!

అయ్యత సార్వభౌముఁడ! జైహారులు; చోళుఁడు వీరశేఖరా
వాచ్యుఁడు ద్రోహితంజపురిపాలుఁ డలక్ష్మ్యముఁజేసి మిమ్మురా
జ్యచ్యుతుఁడేసెనన్ను, భవదాస్తహితుండను. తక్షణమ్ముధ
ర్మచ్యుతి నుద్ధరింపుచు, నరాజకమాపఁగ నాగమప్రభున్

దేవరపంపినారలు విధేయునిఁ బ్రోవఁగ: నాగముండు పై
న్యావళిఁగూడి, తంజనగరాధిపుఁ జోళువధించి, మీదునా
ట్టవిధి భక్తితోడ శిరసావహించుంచుచు, నాదురాజ్యమున్
నావశముంబొనర్చెను; దినంబులుకొన్ని గతించె నీగతిన్;

మొదటఁగలట్టి గౌరవము, మోక్ష క్రమాన నశించిపోవ, నా
యెదుటనే తూలనాడి, నిరసించుననుక; దరువాత రాజ్యసం
పదతనైవనం బానరుపక బలవంతముఁజేయు; నీచదు
ర్మదమున మిమ్ముఁగూడ నవమానవచోద్ధృతిఁ గేలిశేసిడుక;

రాజ్యభారము వహించుఁ ద్రాణచాల
దన్న నెవముననన్నుఁ బదమృతునిగఁ
జేసి, సింహాసనమునధిష్ఠించినాఁడు;
పాపి, నాగమనాయఁడేపాటివాఁడో?

తమయాజ్ఞా జవదాటకుండ, మధురాధాత్రికననుక నిలెమక
గ్రమబుద్ధివిడి, తానె యశ్రమముగా రాజ్యముపొగించు! నె
ట్టిమహాద్రోహమొ, చూచినారె? తమధాటిక ధిక్కుతించేయగా,
మముజోంట్లా? మదహస్తీబర్హ, మశకమ్మా నిల్పుటల్, చేవరా!

కటుభాషోక్తుల మండలించుఁ దమయాజ్ఞాపత్రికలక్ష్యము
న్నటులే తోచదు, చేవ! తీవ్రకుపితాహం భావగర్వచ్ఛని
చ్చటలకమిమ్ముఁ దృణీకరించు; బులిమీసాల్పట్టి యుయ్యాలలా?
చటులాంభోధి పరీత వింధ్యనగవిస్తారాంధ్ర రాజ్యాధిపా!

వీనములక్ష్యములే, కిదె
వ్రాసెనునాగమ్మ: దీనిఁ బఠియింతె? ప్రభూ!
దాసుఁడు నాగమనాయఁడు
చేసి నమస్కృతుల, మనవిఁ జేసెడు వినతుల్;

దురమునందున పీఠశేఖరు వధించి,
చోళ పాండులరాజ్యాల మేళవించి,
మధురయే రాజధానిగా, గుదురుబాటు
నందుఁ దెచ్చితిఁ బూర్వరాజ్యారెగపటిమ;

చంద్రశేఖరపాండుఁడశక్తుఁడగుట,
రాజ్యపరిపాలనాత్రాణ పూజ్యమగుట;
గట్టుదిట్టపుఁ గుదిరిక గానరాక
తిరుగుబాటయొ విప్లవోద్వృత్తులెల్ల;

చంద్రశేఖరపాండుని జ్ఞాతులమని,
యతని మాతామహునిదాసి యాత్మజులఁ

పంచపాండవులను పేరఁ బొందుకొని,
రఖలరాజ్యమునకుఁ జేటునా చరింతు;

దేశమంతయునొకని స్వాధీనమందు
లేక, బహునాయకత్వమై లేకువశెడ;
పూర్వరాజ్యాంగ సౌప్తవము నెలకొల్ప
నాకిపుడు తలప్రాణముతోకరుదిగు!

కష్టమునక రాజ్యాంగపుఁ
బుష్టికి బుక్కనమెకాక బోలెడుధనముక
నష్టపడిపోయితిని; బ్ర
హ్మిష్టోబ్రహ్మాండమయ్యె ధృతినెలకొలుపక!

ప్రస్తుతాభ్యర్థి పాండ్యభూపాలుననుమ
తమున వానికి తీవనాంశమునొసంగి,
రాజ్యసంరక్షణార్థము రాజునైతి;
స్వార్థరహితః ముదారపరార్థమిది!

కానదీని నపార్థముగా గణించ
నగునె? రాజ్యమువీరభోజ్యము; మీదు
తాతపాదుల నేనేమి నీతిమాలి
జాబ్బుకొనలేదు; మద్దుబాస్తోమమిది!!

3

సభవిశ్వబ్రహ్మ-చక్రవర్తి కుపితస్వాంతోద్గతానేక భా
నభరోద్రేకతఁ గన్నులెట్టవడె! గంపంబొందె గాఢారుణా
రభటికోరకితాధరద్యయము! సామ్రాజ్యాంక ఫాలస్పర
చ్యుభగమైనవ శీత్రయమ్ము భ్రుకుటీతోభక వెలార్చెగడుక!

గజగజ లాడిపోయిరి మొగమ్ముమొగమ్ములు చూచుకొంచు ది
గ్గజములవంటివీరు; లరికాలునమంట శిరమ్ములెక్కెది
గ్విజయముఁగాంచు రాజవిజగీషులకెల్లఁ; దదన్యులెల్లర
క్కజపడిపోయిరు త్తరముఁగాంచి, తిరస్కృతినెంచి యెంతయుక.

ఆజ్ఞోల్లంఘనఁ జేయుపాటిమగవాడా? నాగమాశుంక! లే,
కజ్జానంబగుఁ గండకావరముచే నల్పంబురాజాధిరాట

ప్రజ్ఞాత్మత్రవమంచు నెంచెనా? ప్రభుత్వద్రోహమావన్నె? లో
కజ్ఞానమ్మది శూన్యమే? చెడునపాంకారమ్మె పంపూజ్యమే
పులిముందా గిరి? యాంజనేయునెదుటంబో కుప్పిగంతుల్? చల
చ్చల భార్యాటము వహ్నికట్టెదురె? పక్షక్షేపములే వైనతే
యులసాన్నిధ్యమునందునా? అశిక్షణుల్, యోగంబులాపాణిసి
యలవాణంబలి సమ్ముఖంబున నె? నాగా! స్వామికే పాఠమా?

చెడపురుగునకుఁ రెక్కల
విధమున; జిలుపాము పడగవిప్పినగతి, నే
రెదురీదుగొంగళివలె,
మదమణగునుగాక, నాగమద్రోహానకుఁ;

కరుడుగట్టిన రాజభక్తాగ్రణుండు
నాగమాతృజాడల విశ్వనాథుడదిగో!
కత్తివాటేయ నెత్తురుగానకుండ
చెల్లనై స్వామిభూతకుఁ దల్లిడిల్లు!

ద్రోహిని, స్వామిభూతుకుని, తుచ్చుని, నాగమనేని; బాహిమాం
సాహియునంచుఁ బాదములపైఁ బడి వేడుచుఁ బ్రణాభిక్షముఁ
దేహి 'యునన్నఁ' జూడకవధించి, శిరస్సును నాకుఁజూపి, దా
సోహముఁజేయు భృత్యుడొకడైనను నున్నచో లేచినిల్చు; డా
సాహసరాజభక్తున కొసంగెద బంగరు సింహాపీఠముఁ ||

అంచుఁ బ్రభుఁడంతలేచి, గర్జించె! గాఢ
కోపఘూర్ణితభావప్రకోపదంత
ఘట్టనాపీడ్యమిత్రకర్మశరవాన!
వణకినారు సమస్తనభాజనమ్ము!!

నిముసము, రెండుమూడు, పదునేనరగంటయుగంటదాట; నా
గమువధియింపఁ బూనుకొనుగండడొకండును లేవడయ్యె; రో
పమునఁ బ్రభుండుచూచెనభచక్కి- నలుంగడ; రాజభక్తిని
క్రముడొకడైన లేడుకదరా! నకలాంధ్రము గొడ్డునోయెనా?

తే; దల విశ్వనాథుడదె లేచెను; "తండ్రితొగూడియేకమై
పోదువె?" యంచువానిఁ బ్రభుముఖ్యుండుమేలములాడె; నెన్నడు
గాదది; రాజభక్తినముఖంబున నిల్చునె? తండ్రిప్రేమ: మీ

ఎప్పుడూ ఇంతే... చలాకీ ఉంటేనా?

పొద్దున్నా ఒక మాదిరిగానే చూస్తాడు తన్ను.
గాత్రీ ఒక మాదిరిగానే చూస్తాడు.

అంతే కాదు, మాట్లాడటానికి వచ్చిన పాల్గొనే
రైతులతో ఎలా మాట్లాడుతాడో, తనతోనూ అంతే.
వాళ్లంతో, తనూ అంతే.

మోడురాలిన చెట్టూ, కొమ్మలన్నీ చిగిర్చి,
కోకిలలు కూ, కూ మంటున్న పచ్చని చెట్టూ, అతనికి
రెండూ ఒకటే.

ఎవరైనా తను ఇంటికి వచ్చినప్పుడు, కూతా
త్తుగా తన అగవశేతే, మెలుపు తగిలినట్టు, నిశ్చే
ష్టులై తనకేసి చూస్తారు. ఈ మనిషికి మెలుపూ
లేదు. పొద్దులేదు.

అందుకే తానంతటి రహస్యమైన విషయం
ఎత్తినా, అతనిలో చలనం ఏమీ కన్పించలేదు.

అతి నడిగాడు.

"మానేరావేం చెప్పటం... ఎందుకు వచ్చిం
దావిన?"

"ఎందుకు రావటం ఏమిటి? అప్పుడే మజ్జిగా..
ఇంకోసారి ప్తలుసు కలుపుకోండి" అని ప్తలుసు
వడ్డించింది.

ఎందుకు వచ్చిందని అడుగుతాడేం? అసలూ
మనిషి ఎలా ఉంటుంది? మొగుడు ఎలాంటివాడు?
మొగుడిని ఎందుకు విడిచిపెట్టింది? మళ్ళీ పెళ్ళిచేసు
కుందా? లేక...?

మొనటి ప్రశ్నలన్నీ ఒక ఎత్తు. ఈ చివరి
అసమాప్త ప్రశ్న ఒక ఎత్తు. "లేక...?"

అహో! ఆ అవ్యక్త ప్రశ్నలో ఎంత మాధుర్యం
ఉంది?

"సరస్వతిని చూసిపోదామని వచ్చింది. ఏ
ముఖంతో ఇలా ఉళ్ళు తిరుగుదామని... పాపం ఆ
సరస్వతికి తెలియడట ఈ అమ్మవారు వస్తున్నట్టు...
నీరా చాతా... ఇంక నానికి ఏ హద్దేమిటి? ఎన్ని
ఉళ్ళయినా తిరుగుతుంది. ఏమై...నా" అని ఆగి
పోయింది.

అతను వక్రూహలంతో ఆమెకేసి చూశాడు.

"మరి ఆ సరస్వతి మొగుడు ఎలా రావచ్చాడు"
అని అడిగాడు.

ఇప్పటికీ భర్త ముఖంలో ఆమెకు కొంచెం
తపం కన్పించింది. కాని ఈ ప్రశ్న ఏమిటి? ఇదూగో
ఇదే ఏదో ఒక అవకాశక ప్రశ్న. ఆమె నగించి
కాదు. ఆమె వెండుకు రావచ్చారని సమయంలో
కాలు పెట్టేవాడే తెలియకపోతే, ఆ పెద్దమనిషి
మటుకు ఏంచేస్తాడు.

"నిగ్గునలు లేకుండా ఇంటింటి కూడా
వస్తోందిట. మనింటికి రానీయండి చెప్పారా..."

అతను కంగారుగా అడిగాడు.

"ఏం చేస్తావు?"

"ఏం చేస్తావా? చేసి చూపిస్తా!... అయ్యి
రామా... ఏమిటంటే భయపడుతున్నాడు... మొహం
వాచేట్లు చివాట్లు పెట్టి పంపిస్తా" అన్నది.

అతను కంపితస్వరంతో అన్నాడు. "ప్రతి
ఇంటికి ఆవిడ వస్తుండేమిటి? వచ్చినా నువ్వు
మర్యాదగా..."

అని అతను మళ్ళీ పొలం పోవటానికి సన్నా
హం చేస్తున్నాడు.

"ఏం దుప్పటి తీస్తున్నాడు... ఈ రాత్రికూడా
పొలం..." అంది ఆవిడ. భోజనంయందు భర్తమీద
ఆరంభమైన అసహ్యం ఇప్పటికీ సంపూర్ణమైంది.

చంద్రకిరణాలు సమస్కంముందు దోబూచు
లాడుతున్నయ్. తాను పెట్టిన సంకెండ్లమాల
వాసవ ఇల్లంతా కమ్ముతోంది.

చల్లనిగాలి మెల్లగావీచి తన జాట్లను శేపు
తోంది.

అతను దుప్పటిని భుజానవేసుకొని, తాచేటి
కొయలో నీళ్ళు పోయ్యమన్నాడు.

ఆమె నకుం వందగానే, తలంటి పోగుతున్న
జాట్లముడి దోడ్చి, ఆ పొడుగాటి జాట్లు నేలంతా
కమ్ముంది.

అతను చూడులోంచి చేతికర్ర తీసుకుం
టన్నాడు.

ఆమె నుంచొని, జాట్లు ముడేసుకుంటూ, "ఈ
రాత్రికి నక్కకపోతే యేం చెంది" అంది.

"ఎళ్ళే... పాపం పోమన్న ను కళ్ళంలో ఉంచి
వచ్చా... నే చల్లీ వాడిని అన్నానికి పంపాలి.
పూర్తిగా పొరేళ్ళమీదే వదిలేయకూడదు" అన్నాడు.

అంతే...అంతకన్న అతని! ఇంక పెక్కువ
నిమిషము తన్ను చూస్తున్నా!

వట్టి అడివిగోడు! ఎక్కడా నడి చప్పుడు
లేంలే మనిషిలో...అతను తాళేటికాయ అందు
కున్నాడు.

ఎంత త్వరలో అతను ఇక వెళ్ళిపోతే తన
కంతకోయి అనుకుంది ఆమె.

ఇంకా నుంచుంటావే?

అబ్బు...ఆ మాపు, ఆ ముఖం చూస్తుంటే
ప్రభుకోటిని అసహ్యం కలుగుతోంది.

"మరి ఇక్కడ...అరణ్యమైతే, వాళ్ళో ఎవరూ
తోడు ఉండరు...బాగ వ్ర...బొలాయి... పురుగు...
పుట్ట" అని ఆతని శ్రేయస్సునరించి, భద్రతనరించి
ఎంతో శ్రద్ధహావిత్రా అంది.

తన పామర్యానికి భానే ఆశ్చర్యపోతుంది.
అంతటి చీత్ర అసహ్యిణ్ని చక్కగా భక్తిశ్రద్ధలతో
ఎలా అలంకరించ గలిగానా అని ఆమె ఒక్కొక్క
పుడు వివ్వరబోతుంది.

నిజాని! ఆ ప్రకృతి ఉండవచ్చే ఈ కాపురాన్ని
ఈడుస్తోంది. లేకపోతే...? మనస్సులో ఎక్కడో
ఆ భరణ్యతి చుట్టం మెదిలింది.

అతను ఆమెకీసి చూసి "వాగ్రత...ఇంకా
నా అమ్మవాళ్ళింట్లో కలుగు చెపుతూనే ఉంది
నావును...కేకవయ్యి...చిన్నపాతేను ఇంటిదగ్గరే
పడుకుంటాడు" అని చెప్పి నమ్మించుట తిరిగాడు.

ఈసారి ఆమెకు అసహ్యం మజిలీ తీవ్ర
మైంది. అంతపెద్ద మురుగు, ఆ చీలికశుష్క, ఆమాపు...
...అబ్బు...ఎలా ఇచ్చావంటి తనను ఈ శుద్ధమొద్దుకు
తనలేండ్రీ!

అతని చెప్పుల చివుడు ఆమె కంకా వివరకు
తోంది. నమ్మం ముందుకువచ్చి దైటనుంచోన్న
ఆమెపై చంద్రుడు వెన్నెలవర్షం కురిపిస్తున్నాడు.
భుజంమీదినుంచి జాట్లను పమిటమీదుగా తీసు
కొంది. వక్షస్సుంత జాట్లు కప్పివేసి, మోకాళ్ళ
దాకా వేలాడుతోంది. ఆరే నత్తుతే బహులోకి
వళ్ళిపోయాడు.

ఒక్కసారిమాడ, వాళ్ళోంచి వీధిలోకి అడుగు

పెట్టేదాకా, ఒక్కసారి మాడ వెనక్కు తిరిగి తన
లేని చూడలేదు. తర్వాత తనతో నిమిత్తంలేకుండా
కూస్యంలో కలసిపోయాడు.

నంద్రకీరణాలు ఆమె కన్నీళ్ళను తుడిచివేయ.

ఇంత ప్రబుకు తన్ను ముడివేకారే?

తన కర్క!

తనతోటిది నీతికు ఎంతవక్కుని సంబంధం
వదిల్చారు. పక్షిలో ఉద్యోగం చేస్తున్నా చిత్తమ.
చిలకా గోరింకల్లా ఆ సంపతులు ఎంతో ముచ్చటగా
ఉన్నారు.

తన ప్రార్థన...ఈ శుద్ధప్రభా, మొద్దు తనకు
దాపరించాడు.

ఎంతవేలా బొలమా, గొడ్డు, పోలేళ్ళు,
పురులు...ఈ గోలే...నుడివాడికి దీపం చూపించి
నట్టు, ఆతనికి తన్ను కట్టారు. తన ఆనే వ్యక్తి
యొక్క వ్యక్తిత్వం అతనికి తెలియదు. అతని కనవ
జరం.

అత్తగారిని మెల్లగా నడిపించుకుంటూ, పొరు
గింటి కోడలు వచ్చింది.

"మీ...వారు"

"అ! మానారు పొలం జల్లాను...మీ...వారు?

"అయ్యో ఇప్పటిదాకానా...బాధాకక
మనుషే వర్ణిపోతే" అని పొరుగుమె తీరికగా వం
టింట్లో పీటవేసుకు కూర్చొని, "మాకాపు...ఇదిగో
...అది...ఆ భరణ్యతి చుట్టంఉండే...అది ఇంక
చెల్లచేసుకోదు, పల్లిత్తు" అంది.

సులలి కిప్పడా భరణ్యతి చుట్టం పల్లిత్తు అవునా
కాదా అనే ప్రశ్నగాని, తుకూహలంగాని మన
స్సుకు పట్టలేదు. తీవ్రమైన అసంతృప్తి మనస్సును
మొద్దుచేసి, పెదవులను మూగవలచింది.

పొరుగింటి కోడలు మళ్ళీ అందుకుంది.

"ఏమే...మాట్లాడనే మాట్లాడవు?"

మూలి నుక్కడు నీళ్ళుమాడా ఈ రాత్రి రాగ
లేనని చెప్పి, మెల్లగా వసారాలోకి వెళ్ళింది.

పొరుగింటి కోడలికి వెండెం వగ్గలునుంచి అత్త
గారి పిలుపు వివరమింది. అబ్బు...ఒక్క తుణు
కుడా ఎటు పోనీయదు? భర్త ఇంట్లో లేవప్పుడు

మాదా తను ఒక నిమిషం మాదా ఎక్కడకు వెళ్ళి
టూనికీ పిల్లడు.

చత్రవరం కమ్మివా, ఆ ముసలి అత్తగారి నుడు
గెండు లెవమీదే ఉంటుంది. ఇంతలోనే తను ఏ
పరాయి మగాడితో నైనా...? ఛీ! పిళ్ళ అనుమానాలు
పిల్లవాడు.

ఈ ముసలి అత్తగారు తన ప్రాణం తీస్తోంది.
ఆ భర్తకు ఇంతకన్న అనుమానం. విధవ అప్పగార్ని
ముసలి తల్లిని తనకు కాపలాగా పెట్టాడు. ఎప్పు
డైనా బస్తీకి వెళ్ళినా, మర్నీ చీకటి పడేటప్పటికే
ఎంత చీకటైనా పరే, వావావంసడైనా పరే, కాలి
నడక అయినా పరే వచ్చేస్తాడు. లేకపోతే ఆరాటే
తా వెనకే వస్తా...?

"మరీ! అదృష్టం బడిపోయావు...నీ కి
అత్తగారివారు, అనుమానాలు లేవుగదా!" అంటూ
పిలిచానని లేచింది.

"పరే...నా అదృష్టమే చెప్పకోవాలి...చెప్ప
కోక...చెప్పకోక..." అని విస్తరి మడిచింది మరీల.

"అరేమరే అప్పుడే లేచావు? ఏం వంట్లో
వాగలేవా?" అంది పొరుగుకోడలు.

"ఆ...ఎప్పుడూ ఉన్న తింజేగా...ఇంతకన్న
ఏమన్నా ఉంది కనకనా...ఈపూట తనకపోయినా,
లేవు మధ్యాహ్నం ఇంతేఇంత వెల్లించవచ్చు"
అంటూ లేచింది మరీల.

పొరుగింటి అత్తగారికే ఈసారి పెండ్లం
దగ్గలనుంచి వినబడలేదు. పొద్దులోనే వచ్చింది.
అత్త, కోడలు కలసి వెలిపోయారు.

మరీల వంటింటిపని అంతా ముగించుకొని,
వసారాలోకి వచ్చింది. ముసలి అత్తగారు అప్పుడే
సుర్రు కొట్టుతోంది.

పందిలికింద నుంచొంది మరీల. పిల్లగారికి
సన్నబాణి పిల్లతీగలు ఆమె కోమల ముఖాన్ని ముద్దాడి
నయ్యే. ఆ మువాసనకు ఆమె పేను గుసకొడిచింది.

మర్నీ మనస్సులో ఆ సరస్వతి చుట్టం మెది
లింది...ఆమె...భర్తను విడిచిపెట్టిన ఆ పాడుకట్ట,
పడవలే కల్లదుటకు వస్తోంది.

మొనుడిని ఎందుకు విడిచిపెట్టింది? కురూపిట.
మొనుడు...చదువు సంస్కలు లేని మొదలు...తనను ఎవ

రితోనూ మాట్లాడనీయట్టు...ఏమీ చదవనీయట్టు...తను
కిటికీలు మానీ గదిలో పడిఉండాలట...అందుకని
ఆ సరస్వతి చుట్టం మొనుడిని వదిలేసింది!

ఇదివరకు తను అనుకుంది.

ఇంతకన్న వెలితనం ఉందా? ఇంతకన్న
హాస్యాస్పదమైన విషయం ఇంకోటి ఉందా? తన
భర్తకన్న కురూపి ఇంకెవరైనా ఉంటారా? తన
భర్తకన్న చదువు సంస్కలు లేనివాళ్ళు ఇంకెవరైనా
ఉంటారా? ఎవరికైనా చెబితే నయినా తెలుసుకుంది.
ఈ మొదలుకు ఎంతైనా చెప్ప...సరస్వతిగింతి అలా,
ఆ తెలివితక్కువ మాపు మామూ ఉంటాడు.

పొద్దునూకునూ తను గుబురొ పనులన్నీ
చేసుకొని, తలంటిపోసుకొని, ముడిలో మల్లెపూలు
పెట్టుకొని వడ్డిస్తుంటే, ఆ పచ్చడి, ఆమ్లం వాటిమీదే
ఉంటుంది అయన కళ్ళు! పొద్దున పొలం వెళ్ళేటప్ప
టికీ తా నెలా ఉంది, ఇప్పుడు తా నెలా ఉలిగించిన
దీవంలా ఉంది, ఆరవి? ఆ తేడా ఏమీ తెలియదు.
తన కళ్ళకేసిగాని, తన జాబ్బుకేసిగాని చూడకు...
చూడకం...చూస్తాడు...సరస్వతిమాపు...

ఈ తన భర్తకన్న అసహ్యం కలిగించేమగాడు
ఇంకోడు ఉంటాడా? తన కోక్కక్కప్పుడు ఎం
తెంత తీవ్రఅసహ్యం కలుగుతోంది? ఎంతద్రోహం?
ఎంత అసంతృప్తి?

ఇలాంటి పున్న మరేయిలో, ఈ పూలవాసనను,
ఈ దల్లవిగాలిని, తనను వడిచివెళ్ళి గడ్డిపరకలపై
పనుకునేచానికన్న సుడివా డింకెవరైనా
ఉన్నాడా?

కళ్ళులేని కబోరులు కొంతమంది. కళ్ళున్న
కబోరులు కొంతమంది.

అయినా తను విడిచిపెట్టిందా?

ప్రేమ ఉండవట్టి విడిచిపెట్టలేకపోయిందా?

ఆ ప్రాంతి ఎప్పుడూ లేదు. ఈ అయిదేళ్ళలో
ప్రేమ అన్నది తన కేమీ తెలియదు. చూస్తేనూ,
వింటేనూ, తలమకుంటేనూ అంత అసహ్యం ఉత్తంగ
భరంగాల్లా పొంగివచ్చే ముసిపై ప్రేమ ఎలా
ఉంటుంది? ప్రేమకారు తను విడిచిపెట్టలేక పోవ
టూనికీ కారణం...

మరీ...?

చావుంది...ప్రశ్నలకు అంతులేదేమిటి?
మరి...అంటే?

నలుగురితో పాటు వారాయన. ర నొకత్తే
దేమిటి ఈ ప్రశ్నలకు జవాబు చెప్పవలసింది?

పెద్దగా పక్కమీది కొరిగింది.

పంపెంగవాసన, పన్నబాదివాసన కంటి ముతై
క్రిస్తున్నయ్. వసువు పులకరిస్తోంది. కళ్లలోకి
నూటిగా చూస్తున్నాడు చంద్రుడు.

తెన్నెల పమిటనుచాటి వసువును చూస్తుకుం
టోంది.

మలయమాడుకుం వంటిది నోకొట్టుతోంది.

ఆమె విశాల ఆకాశంలోకి చూసింది. నల్లి
గ్గులా మనోహరంగా ఉంది.

చంద్రుడు తొందర తొందరగా పాకిపో
కున్నాడు.

మళ్ళీ ఆ ప్రశ్న మృదయంగా ప్రతిస్ప
నించింది.

"లేన కి సంబంధం చేకాడేం తండ్రి!"

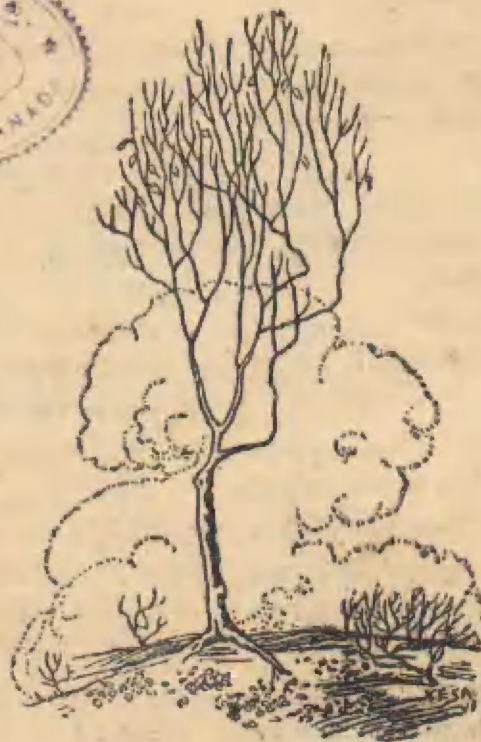
వంట్లో అలుపు అలుపును చిబ్బుకుంటూ భూరు
మోగుతోం చా వ్యర్థప్రశ్న...చరిత్రక పాఠాలుగా
ఈ ప్రశ్న కళ్లలో మెదులుతోంది.

రెవ కర్క! ఇప్పు చెన్ని అమకుంటేం. ఎంత
విచారీస్తేం...?

అంటే...అంటేనా? తక...బహా!

తను ఎంత ఆసహాయురాలు! మెవ కురితాడు
దిగివిన కైదీమాదిరి తాను...ఈ నవ్వు కంటే...ఇంటే.

ఏదో వైరితోడూ ఈదురుగా లిలా వీచి, ఆమె
శరీరం కంపించింది. పక్కకుతిరిగి పెల్లగా కళ్ళు
మూసింది. ఆ మొద్దుబారిన తే చిక్కళ్ళపై అగ్ర
వులు భారగా ప్రవహించినయ్.

కలగులంప

తెలుగులిపి

సంస్కృత భాషలో నలభైతోమ్మది అక్షరాలున్నవి. వైదిక భాషలో ప్రాశస్త్య ఎకార, ఒకారములు కన్పించటంచేత ఇచ్చట యాభైఒక్క అక్షరములున్నవి. ఇవి కాక “ఛ, ష, జ, ణ” అనేవి అధికంగా తెలుగులో ఉన్నవి. ఈ లెక్కలో అనుస్వారము, విశర్గ గ్రహించ బడుతున్నవి. “క్ష” అనేది సంయుక్తాక్షరం కావటంచేత దీనిని ప్రత్యేక అక్షరంగా లెక్కించ నక్కరలేదు. కాగా తెలుగులో యాభైవరు అక్షరాలున్నవి. ఇవి గాక గుడింటాలు, ఒత్తులు వేరు వేరుగా ఉన్నవి. వీటి నన్నిటిని నేర్చుకొంటూనికి పిల్లలకు ఎంత కాలము పట్టుతున్నదో మన కందరకు తెలిసిన విషయమే. అయ్యువేవే వారికి కూడా ఇన్ని అక్షరాలుండుటం అతి ప్రయాసగానే ఉంటుంది ఇక “లైప్” చేసేవారికి ఎంత ఇబ్బంది కలుగుతుందో చెప్పనక్కర లేదు.

ఇన్ని అక్షరాలున్నా మనకు లౌకిక భాషలో కన్పించే రెండక్షరాలు లేనేలేవు. ఆంగ్లాక్షరాలలో ఆరవదను ‘F’ ను తెలుగులో వ్రాయాలంటే ‘ఫ’ను వాడుతున్నాము. తర్వాత ‘ఫ’ కు ‘F’ కు గలభేదం తెలిపోతున్నది. ‘చేప’ అనే మాటను ‘చాప’ అని ఉచ్చరించటంలో ఆంగ్లభాష కన్పించే ‘య’ అనే దానివ్వని వస్తుంది. ఈ ధ్వనిని మూచించటానికి అక్షరం మనకు లేదు. దీనికి సన్నిహితంగా వచ్చే ధ్వని ‘య’ అనే అక్షరంలో అప్పటివచ్చుచువినిపిస్తుంది.

కాని భాషలభేదాన్ని పొందాలంటే అక్షరాలు ఎక్కువగా ఉండుటం ఒక విధమైన అటంకమే. ఆంగ్లములో ఇరవైఆరు, లాటిన్ లో ఇరవైనాలుగు అక్షరాలున్నవి. కనబరప వర్గలలోని మన ఇరవైయే అక్షరాలకు పదులు అరవంలో పదకొండే కన్పించు

చున్నవి. ఇలా అక్షరాలను తగ్గిస్తే ఉచ్చారణకు, వ్రాతకు భేదమేర్పడుతుంది. అందుచేత లిపి సంస్థారము చేయదలచినవారు ఉచ్చారణలో కన్పించే ధ్వనులనన్నిటిని తీసికోక తప్పదు. కాని ఉచ్చారణ సామ్యము కల అక్షరాలను అత్యంత భిన్నములుగా చూపరాదు. ‘క ఖ’ లకు కొంత సామ్యమున్నది. కాని రెండు అక్షరాలు. వీటిని వ్రాసినచో వీటిలో ఏ మాత్రము పోలిక కన్పించదు. కాని ‘చ ఛ’ లు, ‘జ ఞ’ లు, ‘ద ధ’ లు చూడండి. క్రింద ఒక గీతిగీస్తే ఒకే అక్షరం వచ్చేస్తున్నది. ఇలాంటి మాధులను ‘చటరప’ వర్గలలో మనం చేయటానికి పిలుస్తున్నది. కాగా మనకు లభించే అక్షరాలిది—

“చ చ ఛ జ ఞ ణ

ట ట ఠ డ

త త డ ధ

ప ఫ బ భ

ఇచ్చట ‘చ చ ఛ’ లు ఒకే ఒక అక్షరము యొక్క రూపాంతరాలు కావటంచేత ‘చ’ వ్రాయుటంవస్తే మూడక్షరాలు వంటనే రాగలవు. ‘క’ కు బదులు ‘ట’, ‘ఫ’ కు బదులు ‘ఠ’ వ్రాస్తే సరిపోతుంది. కాగా పది అక్షరాలను తగ్గించి, మిగిలిన ఎనిమిదింటిని నిలపవచ్చు. ‘చ, ట, డ, త, ద, ప, బ’ అను ఎనిమిదింటిని నేర్చుకొంటే మిగిలిన పది వచ్చినట్లే దొరుకుంది.

అనువాసి కాక్షరాలలో ‘ఙ, ణ, మ’ లు, అనుస్వారము తప్ప మిగిలిన రెండు మన కవసరము లేదు. ఇక కవర్గలో ‘క ఖ’ లను ‘ఖ ఖ’ లుగా వ్రాసి, ‘గ ఘ’ లను మార్చకుండా ఉంటే ఈ వర్గ అంతా మాడక్షరాలమీద నడుస్తుంది. కాగా ‘క’ నుంచి ‘మ’ దాకా మనము పద్దామిగు అక్షరాలను నేర్చుకొంటే ఈ బదులవర్గలను లేలికగా వ్రాయగలము, నేర్చుకొగలము కూడా.

‘య, ర, ల, వ, శ, ష, స, హ’ అను ఎనిమిది అక్షరాలున్నవి. ఇవి గాక ‘అ, ఇ’ అని రెండు వ్రాస్తున్నాము. వీటిని వదలితే వ్రేలాడక కష్టవహారానికి వీరీగా ఇబ్బంది రాదు.

ఇక మిగిలినవి అచ్చులు. విసర్గము, అను స్వారమును వదలితే పదహారున్నవి. ఇవి గాక సుడింతాలున్నవి. హల్లులకు అచ్చులను వేరిస్తే వచ్చేవి సుడింతాలు. ఉచ్చారణలో ఈ సామ్యము మనకు కన్పిస్తున్నది. కాని వ్రాతలో అచ్చులకు, సుడింతాలలో కన్పించే అచ్చులకు ఏమాత్రము పోలికా కన్పించటంలేదు. దీనితో కలిగే ప్రయోగ వర్ణనా తీతము. సుడింతాలలో ఉన్న అచ్చులకు విడివిడిగా ప్రయోగము కన్పించటంచేత అచ్చుల నన్నిటిని ఒకే ఒక అక్షరముయొక్క రూపాంతరములనుగా దిద్దటానికి వీలున్నది. ఇందుకు ప్రయోగించే ప్రధానమైన అక్షరము అకారము. ఈ అక్షరముతో అచ్చుల నన్నింటినీ ‘అ’ అక్షరమునకే సుడింతపుసంజ్ఞలను కలుపుకొనుచు వ్రాసికొనిపోవచ్చును.

ఇలా వ్రాస్తే పదహారు అక్షరాలను ఒక అక్షరము ద్వారా వ్రాయవచ్చును. రెద్వారా వేరే సుడింతమును వేర్వేరుకొనవలసిన అవసరం పోతుంది.

ఈ లిపి సంస్కారము సంగీకరించితే “అ, బ, గ, ఘ, చ, జ, ట, ఠ, డ, ఢ, వ, ష, ష, ష, మ, య, ర, ల, వ, శ, ష, స, హ” అనే ఇరవైమూడు ప్రధానాక్షరాలు రాగలవు. ‘అ’ ను ‘ఁ’ గాను, ‘ఇ’ ను ‘ఏ’ గాను వ్రాయవచ్చును. విసర్గాను స్వారాలను చేరిస్తే మొత్తము ఇరవైవిదు అక్షరాలు వస్తున్నవి. ఇట్లులిపిని సంస్కరిస్తే వ్రాయటం, నేర్చుకొనుట, వ్రైవ్ చేయుట, అచ్చు వేయుట అనేవి అన్నీ అతిలేలిక కాగలవు. కనుక ఈ లిపిగా సంస్కరింపబడిన లిపిని గ్రహించవలసి యున్నది.

లిపిని సంస్కరిస్తే వచ్చే ప్రమాదమేమీ లేదు. మనదేశంలో అనేక లిపులు ఇదివరకు వచ్చినై. వాటిని అనేకమంది సంస్కరించారు. కొన్ని మహాకవిష్యుడు అయోమయం గాకూడా ఉంటుంది. పదకొండవ శతాబ్దంలో నన్నియూ వారాయలులు తెలుగు లిపిని సంస్కరించివారు. తర్వాత కొన్నివిశేషాబదాకా ఈలిపిని భరించి ఉన్నాము. ఇప్పుడైనా దీనిని పరిచేయకపోతే మన భాష మనకే కష్టపడుతుంది.

(కాపీరైట్ రిజర్వ్డ్)
పోతుగూడి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి.

‘నారాయణభట్టు’

వేదేసంహార కర్తృత్వమును సుశించి “ఏప్రిల్” నెల భారతిలో నొక వ్యాసము వ్రాసియున్నారు—వెద్రెంబరు నెల భారతిలో శ్రీ మలుసువారి వ్యాసమును శ్రీ కేశాంబి రాఘవాచార్యుల వారు విమర్శించి యున్నారు. మఱి నవ్వానికి సమాధానముగ గిందటి నెల (ఆక్టోబరు) భారతిలో నొక వ్యాసము వ్రాసియున్నారు. శ్రీ మలుసువారి వ్యాసములలో మాకు శంకలున్నవి. అయ్యవి యిట ప్రతిపాదింతుము.

మొట్టమొదటి వ్యాసములో శ్రీ వేంకటేశ్వర్లు గారు “భారత రచనలో నన్నయ వుండొద్దన” నారాయణభట్టే “భట్ట నారాయణసునీమ” నుక్షేపమును బాటబురచిరి. తిరిగి మొన్న వ్యాసములో “వేదేసంహార కృతికర్త” భారత రచన వుండొద్దన నారాయణభట్టు తొలియైన “నారాయణభట్టే” యుండునని కలపడించిరి.

“హరితిగోత్రే హరిమూర్తి
రావస్తంబద్విజక్రేష్ట విభుర్వినితః
సదాపురోదాశ పటత్రవశ్చో
విద్యాసభూర్మిచ్చించె పోమయాజీ
తస్యశ్రీమాన్ హిమకరకర
ప్రస్ఫుర త్కర్తిరాశే
దాసీకృష్ణానుః సకలవిదుమః
సుంచిరిః కంచెసార్యః
యంనునన్యంలే యనుమరిగణాః
కామధేనుం కంచెద్రాః
శ్రీదారామం పరమగుణ్యో
జీవితం బంధునరః ॥
తస్మాత్కృత్యో మహాత్య
సమజనికొచాంబనేయ ఇతివిదితిః
ప్రజ్ఞావతి వాచస్పతి
రకలంకో శంక నామత్విః ॥
తస్యచమధర్మ పత్నీస్యని
రాతివ్యాశ్చ సామకాంచాయాః
అభవదను ప్రితిజగ
దుపకరణో నారాయణ ప్రసయః” ॥

అను సందంపూడి కానిన భాగమువలన “భారత భారతీయ ముద్రము దరియంగ నన్నయభట్టున వుండొ”

దృఢిన వారాయణభట్టు వంశముం నులించి యిట్లు తెలియుచున్నది. తల్లి. "పామకాంబ" — తండ్రి కాంచంబ నేయుండునా వామంతిరము గల "కంక నామాత్యుడు" — పితామహుడు. "కంచెనాద్యుడు" — ప్రపితామహుడు. కంచెన పోమయాజి — కంచెనయు గంచెన పోమయాజియు గొప్ప పండితు లైనట్లు కానవస్తువలన స్పష్టము — వారాయణ భట్టు యొక్క తాత "వారాయణభట్టు" అనుట కిసు మంతేనియు సందుకొనరాదు — నందంపూడి కానవ స్తువలన "వారాయణభట్టు పితామహుడు" "కంచెనా ద్యుండు" ని ప్రత్యక్షమునరుండు నాతని వామము "వారాయణభట్టు" నుట యశంగతము — అట్లుగాక "వారాయణభట్టు" మాతా మహంజైన "వారాయణ భట్టై" వలెన నున్నారేమో చూతుమున్న వది యిటు మంతయుం దెలియదు. "పామకాంబ" యొక్క తండ్రి వంశమును గూర్చి నందంపూడి కానవస్తువలన నినుమం లేనియుం తెలియరాదు. అట్టివో "వారాయణ భట్టు" మాతా మహంజు "పండితుండో యివంపి తుండో" చెప్పకాలము పరికరా యారని పేరు "వారాయణభట్టు" నుట మరింత యశంగతముగాక మానదు. కాగా "వారాయణభట్టు తాత వారాయణ భట్టనియు నాలని పేరే మనుమనికి వచ్చినదనియు తెప్పిన వోషునులేదు. నందంపూడి కానవస్తువలన వారాయణభట్టు తాతకాద మహా విద్యాంసునిని మనకు తెలియును — కావున వారాయణభట్టై వేణీ సంతోర వాటక కృత్రిక ర్త యగుట సత్యము" అని వ్రాసిన శ్రీ బులుగువారి వాక్యములు సత్య రూపము లని స్పష్టము — వారాయణభట్టు పితామహుడు "కంచెనాద్యుండు"నియు నాతండు మహా విద్యాంసు డనియుం తెలియుచున్నది. ఇంక వారాయణభట్టు మాతామహుడు వారాయణభట్టరి తెలియదు సరిగదా చివరికి "మహా విద్యాంసుడో, విద్యాంసుడో, అవి ద్యాంసుడో" యేమాత్రమును తెలియదు —

"పామకాంబ కానని
భారతభంగీర రంబునందునా
రాయణులట్లు దానున్న
రామరవంశ విధిరామణుండునా
రాయణభట్టు" —

ఇందున్న "తామను" మారుగా "మానస" అని యొక ప్రతిలో గవ్యుత్తుచున్న దనియు నయ్యది "మానస" అని యెయుండు ననియు శ్రీ చాగంటి తేజయ్యగారు వ్రాసినారు. కాని ౧౮౭౦ జూలై నెల "భారతి" లోని "అచ్చక కియ్యము. క్రొత్త తాత

ప్రతి" అను వ్యాసమువలన "మానస" అని స్పష్టముగ నున్నట్లు తెలియజచ్చినది. కాని శ్రీ బులుగువారు "తానిని" "తానిని" అను పాదము లాధారముగా వారాయణభట్టు గృహవామము "భీకట్ట" వారనియు మాహించిరి. నిది నిశి దదృశమునని. తెలుగువారి యింట పేరులను సంస్కృతీక రించుట సమంజసము. సంస్కృతీక రింపబడి కన్నట్లుచునున్నది. కాని సంస్కృతీక రింపబడిన పదమువలన దదృశమున్న వదాని నువయోగించుట సమంజసముగాదు. అయ్యది యప్రసిద్ధము. ఉన్న దున్నట్లు తెలుగు పదము వాడ వలె. లేదా అద్దానిని సంస్కృతీక రించవలె — అరితయ కాని సంస్కృతీక రించి యద్దానికి దదృశ రూపంబు నెంచి ప్రయోగించుట యంతగా సమంజస మని తోచుటలేదు. "మానస" కు "తానిని" "తానిని" యనువానికి మిక్కిలి భేదముగలదు. "తామను" అను నది "తానిని" గామాటలలో వక్షర విన్యాస దృక్రప పారముల తోప మై యుండవచ్చు. ఎట్లైనను "వానిని భరామర వంశవి ధిరామణుం" డెనుటకన్న "మానస భరామరవంశ విధిరామణుండు" నుటలో నే స్వారస్య మున్న చేమో !

నిష్కృష్టార్థ మియ్యది. వేణీసంతోర వాటక కర్త భట్టవారాయణుడు — వామనుని కావ్యాలంకార మూర్తి శృత్రియందు వేణీసంతోరమందలి "అస్తం భాస్వా" నిత్యాది లోకపాద ముదాహరింప బడుటను నాతడు (వామనుడు) ౩౭౯ (౧౧. ౪) ప్రాంతమున నున్న వాడని స్పష్టపడుట చేతను భట్ట వారాయణుం డంతకు బూర్వంజయను. నన్నయ భారతమునకు సహా యపడిన "వారాయణభట్టు" తాత (మాతామహుడు గాని పితామహుడుగాని) "వారాయణభట్టు" అనుట కుందుగు నాధార మినుమంతయుం గానరామిని "భట్ట వారాయణుడును" "వారాయణ భట్టును" భిన్న వ్యక్తు లేగాని అన్యముగాదు. ఇంక నింత దనుక చరిత్ర కందకయుండిన కవి యెవ్వండైన గావచ్చును (భారత రచన కుండోద్భవిన వారాయణ భట్టువకు సంబంధము లేనివాడు.) గాని యదియు నిరాధారమై యుహలో కమున విహరింపం దగిన విషయ ముగుటను దుష్టమే యగు — భట్ట వారాయణుడను వాడు వారాయణభట్టై యుండవచ్చు (ఇదియు నాధారములేనిదే) గాని యాతడు తెలుగువాడెనుటకును, నన్నయకు సహాయ పడిన వారాయణభట్టు సంబంధీకు డెనుటకును నిను మంతయు సావకాశము కానరాదు —

"కళాకృష్ణము."

గ్రంథవిమర్శనము

కన్నవీ - విన్నవీ

౧. మొదటి భాగం. వెల ౧-౮-౦, ౨. రెండో భాగం వెల ౧-౮-౦, ౩. మొక్కుబడి [నాటికలు] ౨-౦-౦.

రచయిత : మొక్కుపాటి వరసింహకాశ్రి.

చిరునామా : మొక్కుపాటివారు, అడ్మినిస్ట్రేటర్, హైదరాబాద్, మద్రాసు ౪.

కథాసంపుటలు రెండిటిలోను మొదటిది హాస్యదృశ్యకథతో వ్రాసిన రచనల సంపుటి. ఈ సంపుటిలో 'గాజుపాలెం గాంధీ' శేషభాషణలో మాత్రమే గాంధీనీ అనుసరించే ఒక ఉత్సాహ వంతుని చిత్రణం. ఈ చిత్రణం ఈ రచన లన్నిటి లోను ఉత్తమమైనది. ఆ తరువాత ఎన్నదగినవి 'మా లావమరిది పెల్లి', ఈ రచనలో సామాన్యంగా పెల్లి క్లలో జరిగే హాస్య పన్ను వేరాలన్నీ శ్రీ కాశ్రిగారు గున్నుతమైన హాస్యంతో చిత్రించారు. దీని తరువాత ఈ సంపుటిలోని 'రంగగ్రామ సింహరత్నయ్య', 'అదే మొదటిసారి', 'అనుకోని అనంతరం' అనే మూడు రచనలు ప్రత్యేకంగా ఎన్నదగినవిగా ఉన్నాయి.

నాటకాల్లో శేషాలువేస్తూ నిర్వహించేటట్లుగా కూడా నాటకాల్లో శేషాలువేసినట్లు వ్రాస్తూ అప హాస్య సామ్రాజ్యమైన ఒక వ్యక్తి చిత్రణమే 'రంగ గ్రామ సింహరత్నయ్య', ఈ వర్గంలో మిగిలినవి రెండు సినిమా పరిస్థితులను గురించి రచించిన హాస్యచిత్ర ణాలు.

ఇక మిగిలిన నాటిలో 'బంపసుబ్బయ్య'లో హాస్యం చాలా అతిశయోక్తి పూరితంగా ఉన్నది. లాభిపాటి శేరాల హాస్యంలో మార్గము, స్వాభా వికరత కన్ను. రచనలో అక్కడక్కడ మోటుదనం కూడా వచ్చింది.

ఈ రచనలన్నీ చిత్రకారే. వీటిలో కథా శిల్పం చాలా తక్కువ.

మొత్తంమీద ఈసంపుటిలో అంతటా అంత ర్గర్భితమైన కాశ్రిగారి హాస్యంవల్లనే పుస్తకం అంతా ఏకధాటిలో నడిచిపోతుంది. ప్రసిద్ధులయిన నేటి హాస్యరచయితలలో మొక్కుపాటివారు ముఖ్యంగా కేర్చినదగినవారు. ఈసంపుటివల్ల వీరి హాస్యదృశ్యకథం అవగాహన చేసుకోవచ్చును.

రెండో భాగం

ఈకథా సంపుటలో మొదటి దానికి రెండవ దానికి ఒక ముఖ్యమైన భేదం ఉంది. మొదటి సంపు టిలో కనిపించిన హాస్యదృశ్యకథం ఈ సంపుటిరచ నలో ఎక్కడా కనబడదు. రచయిత ఈ రచనలన్నీ ఒక తీవ్రమైన అభినివేశంతోను, సాంఘిక దృశ్యకథం తోను రచించారు. ఈకథలలోని కొన్ని కొన్ని శీర్షికలనుబట్టి ఆయాకథావిషయాల గ్రహించవచ్చును.

'పద్మ' అనే కథలో అన్ని విధాలా యోగ్యు లరాలయిన కన్యకకు అనుకూలమయిన వరుడు లభిం చకపోవడంవల్ల వివాహాంతముయిన తీవ్రగాభవంతిం చబడ్డది. 'వ్యాయం'లో అవ్యాయంగా శిక్షించబడిన ఒక రిక్తావాలా తీవ్ర గాభ వస్తుంది. 'అగ్ని పరీక్ష' లో హిందూ మహమ్మదీయ మతాలహోదోని ఘోరాలు కనిపిస్తాయి.

ఈభాగం రచన లన్నింటిలోను కథా శిల్పం అంతగా కనబడకపోవచ్చును. కాని వీటిలో ఉండే నిశితమయిన విజ్ఞానతీక్షణతే ఇవి పాఠకుల హృద యాలను ఉద్వేగపరుస్తాయి. ఈ విధమయిన ఈ సంపుటి రచనలలో 'అభయపాటి', 'వ్యాయం', 'అగ్ని పరీక్ష' ప్రత్యేకంగా ఉన్నాయి.

మొత్తంమీద ఈలాంటి రచనలు కథలనదం కంటే చిత్రకా లనవమే సముచితంగా ఉంటుంది.

మొక్కు బడి

ఇది నాటికల సంపుటి. దీనిలోని ౧ మొక్కు బడి, ౨ ఆభ్యుదయం, ౩ శివభూమయ్య క అసా ధారణ సమావేశం ౪ వారసత్వం అనే అయిదు చిన్న రూపకాలలోను, వారసత్వం, అసాధారణ శమా వేశము, ఉత్తమనాటికలు: మొక్కుబడిలో రచయిత విశ్వాసులు, అవిశ్వాసులు అయిన రెండు తరహాల

వ్యక్తులభావ సంఘర్షణ సహజంగా చిత్రించారు. దీనిలో దైవవిశ్వాసం కల వెంకటేశ్వర్లు చేసిన వెంకటేశ్వర క్షుతితో వాటికముగించసంవల్ల వాటిక పేలవంగా ముగిసిపోతుంది. అంతకంటే చివరవరకు సంఘర్షణ వ్యంగ్యంగానూచించి ఉన్నట్లయితే ఇది ఇంతో ఉన్నదిస్థాయికి ఇల్లి ఉండేది.

‘పెద్దమామయ్య’జీవలం స్వభావచిత్రణాత్మకమైన రూపకం. దీనిలో ‘పెద్దమామయ్య’ స్వభావం మన్నితంగా వర్ణించిపోతుంది.

‘అభ్యుదయం’ ఈ రోజుల్లో శాంతికాముకులందరు తప్పక పఠించవలసిన నాటిక. దీనిలో ఒక విజ్ఞానవేత్త మారజూముధాలికోసం తీవ్రంగా పరిశోధన చేస్తుంటే అతని పోవరి అనేకవిధాలుగా అతనిని ఆ పని నెయ్యకవ్వని పాన్పురించి ఎంతో వివకపోతే చివరి కాయ్ని కుపాతీతో కాయ్ని చంపి వేస్తుంది. ఇక ‘వారసత్వం’లో బద్ధకంగా ఇంట్లో కూర్చుని ఆ ప్రమాదమూ ఏడుపు కవిత్వం నెమరువేసుకుంటూ కాలక్షేపంచేసి భావకవిని కావ్రిగారు చాలా సహజంగా చిత్రించి మన్నితమైన హాస్య ధోరణిలో అవచేశన చేశారు. ఇంతకొక కావ్రి గారు పీఠికలో నూచించినట్లు ఈ వ్యక్తి చిత్రణం కేవలం సోమరిపోతులై అంతా అవాయాసంగా, అయాచితంగా తమ ఒళ్ళో పరగాని పనికికలలు కనే వ్యక్తుల స్వభావానికి కూడా ఒక దక్కని ఉదాహరణమే.

‘అపాధారణ సమావేశం’ కేవలం ఉత్సాహ వంతులై క్రియాశూన్యులైన ‘ఆంధ్ర వీరకుమారులు’ అవచేశనచేసి రూపకం.

ఈ రూపకాలలో ‘అపాధారణ సమావేశం’ వారసత్వం, అభ్యుదయం ప్రవర్తనానికి కూడా ఉపయోగిస్తాయి.

తైత్తిరియ వార్తకమ్

ఉపనిషత్ భాష్య వ్యాఖ్యాన సమీక్షము. వ్యాఖ్యాత: రాయప్రోలు లింగన సోమయాజి. డి. యె. బి. యల్. చిరునామా—రాయప్రోలు లింగ సోమయాజి. లలితాపురం. నుంటూరు. డిల: ౫ రూపాయలు.

ఇది, సుకేశ్వరాచార్యులు తైత్తిరియ శాంకర భాష్యునికి వ్యాఖ్యానరూపంగా రచించిన తైత్తిరియ వార్తకానికి శ్రీ రాయప్రోలు లింగన సోమయాజిగారు సంస్కృతభాషలో రచించిన సరళ వ్యాఖ్య. అయితే రచయిత ఈ వ్యాఖ్యతోబాటు,

తైత్తిరియోపనిషత్తు, శంకరభాష్యము, సుకేశ్వర వార్తకము కూడా కలిపి వాగరితీలో ముద్రించారు.

ప్రాచీన కాలంలో వ్యాఖ్యాతలు మూలార్థ వివరణకేగాక, స్వమతస్థాపనానికి కూడా భాష్యులు వ్రాయడం ఒక పరిపాటి. అయితే ఈ భాష్యులు కూడా దురవగాహనులైనప్పుడు మళ్ళీ వ్యాఖ్యాతలు వ్రాయడం కూడా ఆ కాలంలో ఆచారంగా ఉండేది. సుకేశ్వరాచార్యులు తైత్తిరియ శంకరభాష్యునికి వ్రాసిన తైత్తిరియ వార్తకం శ్లోక రూపంలో ఉన్న ఇలాంటి వ్యాఖ్యానమే.

అయితే శ్రీ లింగన సోమయాజిగారు వ్రాసిన వ్యాఖ్యానం ఈ తరగతికి చెందినదిగాదు. ఇది సంస్కృతభాషలో స్వల్పపరిచయం కలవారికి కూడా సులభంగా వార్తకార్థం వివరించే వ్యాఖ్యానం.

గ్రంథకర్త తమ ‘నాన్మఖం’లో నూచించిన వట్టిది సాంప్రదాయకమైన వేదాంతకావ్రి విజ్ఞానం లుప్తప్రాయమైపోతున్న ఈ రోజుల్లో వేదాంత జ్ఞానులకు సహాయకారియైన గ్రంథము. పుస్తక ముద్రణాధికారాలు ప్రతిష్టంగా ఉన్నాయి.

అమరసింహ దర్శిత

శ్రీదుర్భాకరాజకేఖర కళావధాని. చిరునామా.దుర్భాకరాజకేఖర కళావధాని. ప్రొద్దుటూరు. డిల: మూడురూపాయలు.

ఇది ప్రతాపసింహుని కుమారుడైన అమరసింహుని జీవితగాథ ఆమూలంకంగా వర్ణించే చారిత్రిక కావ్యము.

శ్రీదుర్భాకరాజకేఖర కళావధాని గారితమ పూర్వము రాజా ప్రతాపసింహచరిత్ర, పుష్పవతి మొదలైన పద్యకావ్యములు రచించి చారిత్రిక కావ్యరచనలో ఆరి చేరిన సుప్రసిద్ధులైనారు.

ఇది వీరు రచించిన కావ్యాలలో బాగా ఇటీవల రచించినది. అమరసింహుని పరిపాలనతో ప్రారంభించిన ఈ కావ్యము అతని కుమారుడు కర్ణుని పట్టాభిషేకం వరకు దరిచాపు చెందువేల పద్యాలలో వర్ణించిపోతుంది.

రాజస్థాన చరిత్రనిబట్టి మాస్త్రీ అమరసింహుని చరిత్ర ప్రతాపసింహునిచరిత్ర అంతటి ఉజ్జ్వల చరిత్రకాదు.

రాజ్యాధికారం చేజిక్కినాడే ఇతడు భోగ పరాయణుడై సదా అంతః పురంలోనే నివసిస్తూంటే సలంతా కృష్ణసింహుడు ఇతని కియనా గారం ప్రవేశించి బలవంతంగా ఇతన్ని రాజ

నభవ భుక్తుమరావలసిన గతి పట్టింది. చారిత్రికంగా
నూతన చివరకు ఇతడు ఢిల్లీ చక్రవర్తి లోబడడానికే
యోచించి. అసలీతనితోనే మేవాడరాజ్యపతనం
ప్రారంభించినదని అవవచ్చును. అది భూత్రిగా
ఇతని మహానుభావ కర్మనితో సమాప్తమవుతుంది.

యంత్రంలో చిరకాలం పోరాడినా ఆమర
సింహాకు చివరికి సంధి కంకిరించి ఆ విధమైన
అపజయంతోనే మహానుభావి రాజ్యం అప్పగించి
వేస్తాడు.

అందుచేత ఢిల్లీ పీఠపునకు చరిత్రకావ్యంగా
కాక కేవలచరిత్రకావ్యంగానే తీసుకోవలసి
ఉంటుంది. అయితే—తన పక్షం బలపీఠ
మైనా బలవన్వితోధి అయిన ఢిల్లీ చక్రవర్తిలో చిర
కాలం ఆక్రమణవంకోసం పోరాడిన ఇతని ఆధినివే
శంకూర్చింపదగినదే. నలుంబాకృష్ణుని ప్రోత్సాహంతల్ల
ఉద్దేశితమై విప్రుని గట్టిన విప్రులూ ఉండిపోయిన
ఇతని కారాగృహి ఒక్కసారిగా ప్రజ్వరిల్లినది. కాని
దైవగతివల్లనేతే నేమి, బలధిక్యంతల్ల నైతే నేమి
చివరికి ఢిల్లీ చక్రవర్తికి జయం దక్కింది.

అదమహాచి ఢిల్లీచక్రవర్తి జహంగీరు, సంధి
ద్వారా చిల్లగా మేవాడరాజ్యం తన సామంత
రాజ్యంగా చేసుకోగలిగాడు.

ఈవిధంగా చారిత్రికంగా విమరణంతమైన
ఈ చరిత్ర హైందవ ప్రాథమద్భుత్వంతోగాక విమ
రణంత దృక్పథంతో రచించి ఉంటే—హైందవ
ప్రాథమం ఇంతకంటే ఎక్కువ వ్యంగ్యంగా సక్పాద
యాలను సూచించి ఉంటేది.

వికృతార్థాలు శ్రీ విక్రమార్క సత్యనారాయణ
గారు సూచించినట్లే కావ్యం మొదటినుంచి చివరి
నాకా ఒకేవిధమయిన ఉదాత్త రచనా నైపుణ్యంతో
పాసిపోతుంది. కథా కథనంలో ఈ రచయిత శక్తి
ప్రత్యేక ప్రశంసార్హము.

ఈ కావ్యంలో మహామృదీయులు చాలావోట
సంభాషించినప్పుడు తమ పీఠలను హైందవ పురావ
పురాణపురుషులతో పోలుస్తూ సంభాషించడం స్వభా
వోచితంగా లేదు.

ఈ క్రింది 'సంభాషన'లోని ౧౬౦ వ పద్యం
ఈ పై అనాచిత్తికి ఒక ఉదాహరణ. ఇది భావతీసు
అనే మహామృదీయుని సంభాషణలోనిది—

“విరాగగణ్యాదో ఖూరుము యువరాజు
శ్రీరమచంద్ర సుగ్రీవలార్చ
సమవర్తి మూర్తియోపభోజాన చ మాపతి
సోకిల్లఘనము లక్ష్యుణుడుగాగ

వభిల సేవాధీను డను మహాబలాను
ఘనభుజా వీర్యుడంగదుడుగాగ
భువనముల్ మ్రొంగు నట్లులూ చమనానాయ
కోత్రంసు దాంబరేయందుగాగ
సంతమెరుగనట్టి యా వననైవ్యముల్
క్షీణినిబట్టని కపిసేవగాగ
నమరసింగ రావణాసుర విభుడు క
థావశేషుడనుచు వణికిపోడ.”

చివరి ఆశ్వాసంలో కర్నూరి మాట్లాడిందానికై
జహంగీరు చక్రవర్తి అతన్ని మార్గహాను శియనా
గారంలో ప్రవేశపెట్టడం ఆవిశ్వసనీయమైన అతి
శయోక్తిగా కనిపిస్తున్నది. ఒకవేళ ఇది చారిత్రి
కంగా సత్యమే అయినా అటు జహంగీరు స్వభా
వానికిగాని, ఇటు కర్నూరిస్వభావానికిగాని ఇది ఏమా
త్రము పోషకం గా లేదు.

ఈ కావ్యంలో ప్రత్యేకంగా ప్రశంసించ
దగినది కావ్యమంతటా చెల్లించిన ఉదాత్తరచనా
శక్తి. వ్యర్థపదాలు వారనియకుండా ఒకే నిమిషపుతో
అయాకథోచితంగా ఉదాత్తశైలిలో పద్యాలు వడి
పించడంలో ఈ కవిసిద్ధమనులు. కొన్ని కొన్ని పట్టు
లలో వీరి కవిత భారతీకవుల ఉదాత్తత సూచింప
జేసేదిగా ఉన్నది. ఈ క్రింది ఘట్టాలనుబట్టి ఈ
విషయం గమనించవచ్చును. ఇదిసలుంబాకృష్ణుడు
భోగాభిరుచైన ఆమరసింహుడున్న గదిలోనుపులు
బద్దలుగొట్టి లోనికి ప్రవేశించిన ఘట్టములోనిది.

“ఆ సాతాకేసరిః స్థలంతమను ప్ర
హ్వంతయు సర్వంబు ను
త్ప్రేపోవక, తెనువచ్చుమప్పతిల నా
ద్యారంబునన్ నిత్యునన్.
గోపన్నురీని వామ పాదమన
మనక మావమై చాలనా
భోపమొప్పుగదమ్మె వాకిలి యు
బట్టున్ దమ్మెక్రిందన్ బడెన్”

“సగమైలోపల నిండియుండిన సుగం
గద్రవ్య పుం భూమరా
నులు కృష్ణ ప్రభునాసికా పుటములక
జాత్రేగ మామము క
న్నులు చిట్టించుచు మూరెడోసరిలి యం
దుకో నిత్య; భూమింద్రుడుకో
గలయికో గన్నులు విత్ప్రే సంత్రమనము
గ్రహంత చేరిస్కుడై.”

“గదిలో నాలుగు మూలలన్ దుగ్ధం
తెనంగన్ ప్రేలు నద్దంబుం
య్యదనందోచిన, గృష్ణసింహ విభుడా
హ! కామికోలుడా!

యిదియో! నీవనియంచు గ్రంథగల
రాయినదీసి యద్దంబులకొ
నుదియన్ మోదిన యట్లుపై విసరి
నున్నకొ జేసె వత్స్యునిదై”

“తన యంకంబున బండియున్న పరి
నిద్దంబొ కళోలంబు పైవను
మూర్ధానుచునుండి భూరమణుడా
వాచీ శిరంబెత్తి పొ
న్మున బొందించుచు బ్రక్కనున్న
యడిదంబుకొ గొంచు తెల్లకలె
త్తిన హర్షమికికోరకంబునగ మంత్రికొ
దాయగా చూచుచున”

“సంఘర్షము”లోని ఈయుద్ధవర్ణన పశ్చాత్తి
బట్టి పీరి వస్తువర్ణన చాతుర్యం గ్రహించవచ్చును.
కర్తల బల్లకల్లల
గత్తి శ్రీ పుండిగి ప్రోవులకొ బల్ల
ద్యృతములైన కుంతముల
శ్వేతగగద్దగలకొ రిగు న్నలో
పొత్తములైన వర్షముల
భివ్యరుచికొ భటకొటికండ్లవి
న్యూత్తులు పోకినట్లగుచు

దోసన మూలకడకొ హతాత్తుగకొ”

ఇలాంటి రచనకు ఈ కావ్యంలో ఎక్కడ
నించినా అనేకోదాహరణ లభ్యమవును.

అమరపింహచరిత్ర ఉత్తమ కవితాభిమానులం
దగు తప్పక పరికిలంపవలసిన కావ్యము.

సంకీర్తన మీమాంస

లేఖకుడు: శ్రీ సుదర్శన.

అనువాదకుడు: కుందుర్తి వేంకట వరసయ్య.
సాధనగ్రంథమండలి. తెనాలి. రెల: ఒక రూపాయి.

సంకీర్తన అనే హిందీ భక్తి మాసపత్రికా
సంపాదకులైన శ్రీ సుదర్శన హిందీలో రచించిన
గ్రంథాన్ని శ్రీ కుందుర్తి వేంకట వరసయ్యగారు
సంస్కృత మాత్రాత్మకంగా అనువదించి ‘సంకీర్తన
మీమాంస’ అని పేరు పెట్టారు. దానికీ వారు తెను
గులో విపులమైన వివరణం కూడా వ్రాశారు.

ఈ రచయిత కేవలం మూలానువాదంతో తృప్తి
పడక సారవర్ధిత్తి మాత్రము, మొదలైన సంస్కృతం
లోని ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలనుండికూడా నామజపానికి
సంబంధించిన విషయాలు కొన్ని చేర్చి తెలుగు
పాఠకులకు నామజపవిధానం విపులంగా వివ
రించారు.

భగవద్గీతాను జపవిధానము సాంప్రదాయకంగా
తెలుసికోగోరేవా రందరికీ ఈ పుస్తకం బాగా ఉప
యోగిస్తుంది. దీనికి శ్రీ త్రిపురారిభట్ల వీరరాఘవ
స్వామిగారు పరిశీలనాత్మకమయిన వీతిక వ్రాశారు.

పూ దోట

[ఖండకావ్య సంపుటి]

కల్లూరు అహో బలరావు.

శ్రీ కృష్ణదేవరాయ గ్రంథాలయము. ౬౬
పోస్టాఫీసు లోడ్డు, ఆనంతపురం. రెల: ఒక
రూపాయి.

ఇది ఆప్యదవ్యను రచించిన అనేక ఖండ
కావ్యాల సంపుటి. ఈ ఖండకృతులలో అంతగా
పేర్కొనవలసిన ఉత్తమరచన లేవీ లేవు. చాలావరకీ
కావ్యాలన్నీ కేవల పదాల కూర్పులే.

ఈ గ్రంథమాల సంపాదకుల వీతిక పరిశీలిస్తే
పీరికి, నేటికాలపు కవిత్వ పరిజ్ఞానంగాని, లేక
వాగ్దహారిక భాషావాదం స్వయానంగాని సమగ్రంగా
బోధపడినట్లు కనబడదు.

ఈ కవి వ్రాసిన ఖండకావ్యాలలో ‘అనాధ
బాలిక’ అనే ధీకతో రచించిన శిమంతల చరిత్రమే
కొంత పరిగణనీయంగా ఉన్నది. ఈ తరహా రచ
నలలో పీరు కొంతవరకు కృత్రికృత్తులైవారు.

ఈ ‘అనాధ బాలిక’లోని ఈ క్రింది పద్యాలను బట్టి ఈ రచయిత కవితా స్వభావం గ్రహించ
వచ్చును.

“బంగరువంటి బాలికను

బామాల నెత్తుక మానివచ్చె నా
డం గుమ్మ సండువయ్యెను; మిటూరి హూయల్
తగుమల్ అరే! దిరా

వం గనరండు కంఠవి

మనంబున నువిగులూరి శిష్యులకొ
సంగడికాండ్ర విత్పిరి; ప్రసంగ ప్రభుల్ల
విజౌవ చిత్తులై.

“తాపనకస్య యుక్తై ముదమున
గణ్య మహామునీంద్రు సం

తాపము బోవగా శిశువు

దా నిరు చేతుల పెల్లనెత్తి, ము
ద్దోపిక చెట్టి, పర్వతటి

నొప్పగిజేరి గృహంతరమ్యునకొ
దీపికవోలె వెల్లుపనికందును
పెల్లన పెల్ల జేర్చుగకొ.”

కవిత్వంబలి

[ఖండకావ్య సంపుటి]

తేముగంటి వరసింహాచార్యులు. చిరునామా - సీతారామస్వామి దేవాలయము, సిద్దిశేట. పిల: ఎనిమిది అణాలు.

ఈ కవి రచించిన ఖండకావ్య సంపుటిలో సామాన్యంగా నేటికాలపు ఖండకావ్య రచయితలు వ్రాసే వర్ణనవిషయాలన్నీ ఉన్నాయి. రచయిత ఈసంపుటిలో వ్రాసిన ఖండకావ్యాలన్నీ సాంప్రదాయకంగా వాడుకలో ఉన్న ముద్రాబడి వృత్తాలే.

ఈ రచనలలో ప్రాథమిక పద్య రచయితలలో కవలతో లోపాలు కొన్ని అక్కడక్కడ కనిపిస్తున్నాయి.

ఈ రకంగా సాంప్రదాయక వర్ణనములలో కవిత్వ రచనలు చేసేవారు రచనలో ప్రత్యేకత కవల సైతపు ఇది పరితల వాకర్షించనం దుక్కురము.

అయితే ఈ రచయితలో క్రమంగా పరిణతి కలగగలదనే సూచనలు కనిపిస్తున్నాయి. సాంప్రదాయకంగా వృత్తరచన చేసినా అక్కడక్కడ కవలబడిన భావనాపటిమ ప్రకటనయింగా ఉన్నది. పెద్దపాత్ర పిరికతో రచించిన ఈ పద్యాలు ఈ విషయంలో తార్కాణంగా ఉన్నాయి.

“సంగదహూన భావ నుది

రాజితమై, మకరంద మధురత

పొంతులువారు నీ కవనపుంజి

మెచ్చుచు నీ పద్యాబ్జముక

బంగరు గండ్ల పెంపరమునక

గయినే నెను గృష్ణరాయలు

పొంగెదను సుందెతోడ కవిభూషణ!

యో కవితా పితామహా!”

మారిమిమార రాయ భావనూర్చిన

చక్కని మందిరమృగం

యారు రసాన్న భోజనము

నూయెల మంచము కమ్మతాది, క

హృదయమృగము వనముక

దనియింజగ వ్రాసినావు బం

గారు కలముతోడ నును

గాఢమ నిగులు పోతపోయెచుకా.”

శ్రీశైల పండితారాధ్య మూః పీఠము

[ప్రథమ భాగము]

శ్రీ. సు. తి. అగ్నిత్రయ్య దీక్షితులు. శ్రీ ప్రతీక కార్యాలయము. మదనపల్లి. పిల: ఎనిమిది అణాలు.

ఇది శ్రీశైల పండితారాధ్యమూలపీఠ చరిత్రాన్ని సురించి సంగ్రహంగా వివరించే వచన గ్రంథము.

ఈ గ్రంథంలోని చారిత్రాంశాలేగాక ఈ పీఠానికి సంబంధించిన శైవ సంప్రదాయా లెన్నో ఉన్నాయి.

అయితే వినుమామిడి చేరికేంద్రులకు తదితరులకు, మూలపీఠానికి సంబంధించిన వివాదాంశాలు కూడా ఈ గ్రంథం చివరిభాగంలో ఎక్కువగా కనిపిస్తున్నాయి.

ఈ వివాదాలు న్యాయస్థానాలలో కూడా ప్రవేశించిఉండవచ్చు ఈ గ్రంథకర్త వ్రాసిన చారిత్రాంశాలు శేవలం తమ పక్షం బలపరచు కొనాలనే ఉద్దేశంతో వ్రాసినట్లనించక మానదు.

దీనిలో ఈ న్యాయస్థానాలకు సంబంధించిన వివాదాంశాలు చేర్చుకుండా శేవలం ఈ పీఠానికి ఉపపీఠాలకు సంబంధించిన ప్రామాణికచరిత్ర, ఆయా కాలంలో ప్రచురిత సంప్రదాయాలు విద్యుత్తు పాఠంగా వివరించి ఉన్నట్లయితే ఈ గ్రంథం శైవ సంప్రదాయాభిజ్ఞులకు ఇంకా ఉపయోగకారిగా ఉండేది.

శ్రీ లక్ష్మీ చెన్న కేశవస్థల మారికాపుర

మాహాత్మ్యము

[వచన రచన]

వారణాసి వెంకటకృష్ణమూర్తి. ప్రకాశకులు: శ్రీ లక్ష్మీ చెన్న కేశవ పద్దిపర్చు, మార్కాపురం (శ్రీశైల భూమి). పిల: ౧ రూపాయి.

ఈ వచనగ్రంథము కవిభాటి బలభద్ర ప్రదియ నామక ప్రణేతమైన ఆంధ్ర ప్రబంధానికి వచనానుభవమునీ, ఈ మూల ప్రబంధం మొదటి ౧౦ చాక్యాలు తప్ప మిగిలినవి పూర్తిగా లభించాయనీ, ఇది మారికాపుర (మార్కాపుర) స్థల మాహాత్మ్యానికి సంబంధించిన గ్రంథమనీ రచయిత పీఠికలో తెలియజేస్తున్నాడు.

ఈ గ్రంథంలో వచనరచన గ్రాంథికం. రచన నిర్దుష్టంగా పాఠీగా నడిచిపోతుంది.

ఈ రచయిత సూచించిన మూలాంధ్ర ప్రబంధం అనమగ్రమైనా ప్రకటనార్హ మైనదిగా కనిపిస్తుంది. రచయిత తా మా ప్రబంధానికి చేసిన వచనానుభవంతోనే తృప్తిపడక మూల ప్రబంధం ప్రకటిస్తే ఆంధ్రవాద్యయానికి ప్రశస్తమైనదనే చేసిన వారపుతారు.

పీఠ రచించిన ఈ వచనగ్రంథం పాఠకులకు మూల ప్రబంధంలోని విషయాలన్నీ సమగ్రంగా తెలియజేస్తున్నది. ఇది మార్కాపుర చరిత్ర పరిశోధనానకు లందరు చదవవలసిన పుస్తకము.

అల్లాదీన

[చూడకో లాడేరు బొమ్మలకథ]

బుజ్జాయి. బుజ్జాయి పట్టికేనున్న, కిలా, హతీ బుజ్జాకోడీ, మదరాసు. చల: ఆరణాలు.

ఇది బొమ్మల కథల పుస్తకం. పిల్లలకు ఇలాంటి పుస్తకాలు చక్కని పకవాసక్తి కలిగి ప్రియ. ఈ రకమయిన పుస్తకాలు తెలుగులో వేళ్ళమీద లెక్కపెట్టవచ్చును. దీనిలోని అల్లాదీన కథ పిల్లలందరికీ బాగా పరిచితమయిన కథ.

దీనికి కథావేళం చెడకుండా బుజ్జాయివేసిన బొమ్మలు చిన్న పిల్లల మన:ప్రవృత్తికి తగినవిగా ఉన్నాయి. ముఖచిత్రమేకాక లోపలి బొమ్మలు కూడా వేర్వేరు రంగులలో వేస్తే ఈ పుస్తకం ఇంకా ఆకర్షకంగా ఉండేది. రచయితమందు ప్రచురణలోనైవా ఈ బాగ్రుత్త తీసుకోగలరని ఆశిస్తున్నాము.

విప్లవ సందేశము

రచయిత: కె. వి. రావు. ప్రచురిత: కె. వి. రావు. మోదుకూరు, వరూ బొమ్మరు.

ఇది రాయల్ ప్రెస్ లో సుమారు ౨౩౦ పేజీల గ్రంథం. పుస్తక ముద్రణానులు ప్రశస్తంగా ఉన్నాయి.

విప్లవ సందేశం అనే పేరును బట్టి చూస్తే ఇదేనో విప్లవానికి సంబంధించిన పుస్తకంఅని అనిపిస్తుందిగాని, దీనిలో రచయిత వాద మహాయుగం మొదలుకొని బ్రిటిషు మహాయుగం చాకావడిచిన చరిత్రం అంతా ఒక్కసగ్గులో సమీక్షించివేతారు. ఇల్లానే వాదమతము, వేదమతము, మహమ్మదీయమతం మొదలయినవతాల ఖంఠనమండవాలన్నీ జరిగిపోయాయి.

అల్లాగే ఆస్తికత్వము, వాస్తికత్వము, విగ్రహారాధన, బ్రాహ్మణులు, ఆ బ్రాహ్మణులు, పండ్కోత్పత్తి మొదలు, బ్రహ్మాండ్కోత్పత్తివాదా గల సమస్త విషయాలూ అక్కడక్కడ స్పృశించుకుంటూ వెళ్లిపోయారు.

అయితే ఈ రచయితకు ఈ విషయాలలో వేటిని గురించి కొంచెమునా స్పష్టాభిప్రాయాలు లేవు.

అంతా ఆయోమయం, గందరగోళం. కాని ఒక్కసంగతి ఈ రచయిత మనస్సులో గట్టిగా పట్టుకుంది. అది బ్రాహ్మణులవల్ల భారతదేశం అంతా అనేకరకాలుగా అధ్వాన్నమై పోయినదన్న విషయం. రచయిత ఈ పుస్తకంలో అన్నిచోట్లా ఈ విషయం పలచిపాడుకుంటారు. రచయితకున్న ఈ సంకుచిత మెలకెత్వం వల్లనే ఈవిషయమనే దారి తెన్నులేని పుస్తకం బయలుదేరినట్లు కనిపిస్తుంది.

మలకెత్వం ఖండించేటప్పుడు మలతత్వాతీతమైన ఏదైనా ఒక అభ్యుదయగామి సిద్ధాంతం ఆలోగల్గవంతులయిన రచయితలందరు ఆవలంబిస్తారు. కాని ఈ రచయిత ఇలాంటి పద్ధతి జోలికిపోక ఈ సంకుచిత మలకెత్వమే ఆశ్రయించడం విచారకరమైన విషయం.

ఈ రచయిత బిల్లావానికి ఈ పుస్తక ప్రారంభంలోని "రెండుమాడు వాక్యాలుచాలు." అదిలో మనం మామూలున్న ప్రకృతి లేదు. ఈ ప్రకృతి యెలా పరివర్తన చెందినదో నర్థానినిగూర్చి తెలుపునది పరిచాయ వాదము.

కైంటిను పదార్థాన్ని విభజించునప్పుడు విభజించుటకు పీలులేని పదార్థాన్ని పరమాణువు ముంగురు. ఇట్టి పరమాణువులే ప్రకృతి.

పీరి భాషా రచనకు ఈ కింది వాక్యాలు చాలు ననుకుంటాను. "అడియందు ప్రాకుమా వలయాకారమున దొడ్లు చీకపురుగులు యుద్భవించినవి. దరిమిలా కొన్ని లక్షల యేండ్లవాకా మొదటి ప్రాణులకన్న మహోద్భవేగ బలములుగల సముద్రపు కేళ్లు బయలుదేరినవి."

ఇలాంటి పుస్తకాలు బాజోవిన పబ్లిషింగ్ కంపెనీ వంటి సంస్థలు ప్రచురించడమే చాలా ఆశ్చర్యకరమైన విషయం:

సూర్య సమస్కారములు

కందాళి వెంకటాచార్యులు, కాపీలకు: సుప్ర విద్యామండలి, విజయవాడ. చల: ఎనిమిది అణాలు.

సూర్యసమస్కార విధానం ప్రాచీన సంప్రదాయానికి సంబంధించినది. ఇటీవల ఈ విధానంలో బాగా అభిరుచి కలుగుతున్నది. ఈ చిన్న గ్రంథంలో రచయిత సూర్య సమస్కార విధానము, వాటి ఉపయోగాలు సులభతైలిలోను అందరికీ అర్థమయ్యేటట్లు వివరించారు.

పుస్తకంలో అక్కడక్కడ ముద్రించిన బొమ్మలు సూర్యసమస్కారాలు ప్రారంభించగోరే పాఠకులకు సహాయకారిగా ఉన్నాయి.

రచయిత ఈ పుస్తకంలో ప్రత్యేక కోణాలలో
భావనలను వ్యక్తం చేయడానికి ప్రయత్నించాడు. సమస్యలు
ప్రవేశించినవి అలాగే వాటిని అర్థం చేసుకోవడానికి
అవసరమైనవి కూడా ఉన్నాయి.

అందుచేత ప్రత్యేక కోణాలపై వారు వస్తు
న్నావాం. వెయ్యడానికి సూత్రమే ఈ పుస్తకం
జాప్రకారం వ్రాసినది.

దు ర్భిక్షము

శ్రీ. వి. ముప్పామి కృష్ణమూర్తి ప్రకటన ప్రకార
ము ద్విజాలయము ప్రాధులారు, కవివశిష్టా.

చేనేర వ్యతి అవలంబించి కావ్యకష్టంలో
జీవించేవారి కష్టములూలే ఈ కావ్యంలో వర్ణన విష
యాలు. రచయిత సాంత్వనము, దుర్భిక్షము, ప్రవో
గము మొదలైన విషయాలలో ఈ కష్టశీతల జీవిత పరిస్థ
రాలు వర్ణించారు.

ఈ విధమయిన వర్ణనవస్తువులను జరిగిరి వా
లలో నూపి వర్ణనైది సప్రదం చాలా కష్టం. రచ
యిత ఈ విషయాలపై తేలికాపాదంవల్ల చారిత్రక పరిస్థ
రాలలోనే ఒక సందర్భ వృత్తిం కట్టవలసివస్తున్నది
కనిపిస్తుంది. ముఖ్యంగా ఈ కావ్యం వ్రాసిన వారి
కవితాయనా ఆకాంక్షి దృక్పథం కలుగుతుంది. ఈ
క్రింది పద్యానికి విషయానికి తెల్లగా ఉం గా
కావచ్చును.

“కోకిలపాటులో మగుర
నంధనమారని, భోగభోగ్యల
క్షేమిలకించి తమ్ములాలిండు
మణిమయిల్లలలందు స్వే
చ్ఛా కవనీయ రత్నముల
సంగతి వర్ణిం కోర్కెలేదురా!
అకటిచిచ్చువారు నమ్మ
తెన్ను తు తెచ్చితి చాలు నీరీకా.”
అర్థము వాని చేరివది
తగ్గు వాని కరావిధులలో
బర్హలు; పాడిపంటల పచ్చని
ధూసుల మొదటి, క

అప్పుడు, మీ రొంగినది
యూరీ ధావ్యము, సాలకంకుల
గట్టిల్లి; పాట్ల ప్రాచుర్యం
దివ్యపిల్లలు వీరు పాడరా!”

అయితే కవికి ఈ చరిత్ర-నారాయణులపై సాను
భూతికూడా అక్కడక్కడ కానపిస్తూనే ఉన్నది

“ఓయి కవిశ్యరా! పసిడి యూయల
త్రాసెల జెంపలూది, కో

కో యని సాచకుకో వికళ-కూడరూల్
కలయించు మనస్తా

మన్నయల కామినీ కళనమా? యిది?
కాదునుమా, చరిత్ర నా

రాయలుకూయి, లోక మృదయాలకు
మీ తన గర్వమే యగునా”

ఈ రచయిత కవితలో చక్కని భారాశక్తి, కష్ట
శక్తి, తేలిసానుభూత్యలు కనిపిస్తున్నాయి.

అభిరామ సంకీర్తనలు

క్రమితి యన్. నీలాంబ. శ్రీరత్నం, సంబం
బిల్లా, వలలేను.

అభిరామకామ కీర్తనలు, మొదలయిన భజన
కీర్తనల సంప్రదాయంలో రచించబడిన కీర్తనల
సంపుటి.

కీర్తన సంగీత మిచ్చెన నీయరచన. ఈకాంటి
చేనవలలో పంజీరిం సాహిత్యవృష్టి రిక్కు వస్తావం
అక్రమించి సాహిత్యానికి బలం చేకూర్చి గానే
ఉంటుంది. అయితే కేవలం సంగీతభావ్యంగా పరిగి
చిస్తే ఈ రచనలకు ఉత్పాదక కవనమేదు.

నేటికాలంలో ఈరకమయిన రచనలు అంతగా
ప్రవారంలో లేవు.

ఈ రచయిత్రీ ఈ కీర్తనలలో వాడిన భాష
కీర్తనావ్యభావానికి సరిపడి చక్కని చాటియైతిలో
వదిలింది.

అయితే ఈ కీర్తనలలో సంగీత సాహిత్యశిల్పం
చాలా రిక్కువ. కీటిలో కొన్ని రచయిత్రీలో కల
వనదీనైన రీతిభావం స్ఫురింపజేస్తున్నాయి.